

de

KARYS

1990
RUGSĖJIS — SEPTEMBER
SPALIS — OCTOBER
Nr. 5

KARYS

1990
Nr. 5 (1661)

Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖ

TURINIO SKYRIAI: Karinės žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje pasižvalgius, Žvilgsnis į politiką, Kronika ir Šaulių priedas — Tremties trimitas.

Redaktorius — Balys Raugas, 415 Main St., Delran, N.J. 08075

Administratorius — Alfonsas Samušis

KARYS išleidžiamas kas du mėnesiai. Jam skiriamus straipsnius siųsti redaktoriaus adresu. Įvairių autorių straipsniai, skelbiami KARYJE, nevisada reiškia redakcijos nuomonę. Straipsniai gali būti trumpinami bei taisomi. Korespondencijos spausdinamos tik apie removenų, šaulių ar birutiečių veiklą bei jų narius. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$26.00, pusmečiui U.S. \$13.00, atskiro nr. U.S. \$4.50
Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

Cekius arba Money Orders adresuoti tik KARYS vardu, - ne "Warrior" ar kt.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

KARYS (ISSN 0022-9199) is published bi-monthly by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ, a Not-For-Profit Corporation, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$26.00 per year (single copy \$3.00). Second class postage paid at Brooklyn, N.Y. Postmaster. Send Address changes to: KARYS, 341 Highland Boulevard, Brooklyn, N.Y. 11207.

TURINYS

Viršelis: Vytauto Didžiojo paveikslas, keliauęs aplink Lietuvą prieš 60 metų, kai buvo minima jo mirties 500 metų sukaktis, ir 1930-iejį buvo pavadinti Vytauto Didžiojo metais.

Algimantas Budreckis — Lietuvių kovos su Aukso orda	257
Antanas Martinionis — Apie gen. Sprangausko likimą	261
Antanas Martinionis — Pirmą kartą po 50 metų	265
Alė Rūta — Antanas Sklėrius (poema)	266
Marius Tytuvėnis — Lietuvos karininko keliai	271
Valius Kutkevičius — Svetimšalių legione	278
Judita Pečiulaitienė — Ar pailso partizanai	283
Nauji leidiniai: Alė Rūta — Tauta, rašytojas, knyga	287
Karininkų metraštis 1938	304

KARIO SKYRIAI:

Karinės žinios	288
Mūsų spaudoje pasižvalgius	296
Žvilgsnis į politiką	298
Iš grožinės literatūros	301

KARIO RPIEDAS

"Tremties trimitas"	307
---------------------------	-----

MŪSŲ MIRUSIEJI	319
----------------------	-----

ATSTOVAI

Baltimore — K. Česonis, California — A. Audronis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Aurora, Col. — Br. Masiokas, Boston — V. Senūta, Detroit — V. Kutkus, Australia — V. Šalkūnas.

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARYS

Atgaivintas Juginėse
Amerikos Valstybėse
1950 metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 5 (1661)

RUGSĖJIS — SPALIS

1990

LIETUVIŲ KOVOS SU AUKSO ORDA XII AMŽIUJE

(Užbaiga)

ALGIRDAS BUDRECKIS

Burundajaus žygis labai susilpnino Pietvakarių Rusiją, nes ši neteko sąjungos su Lietuva.⁵⁵

Kitame veikale V. Pašuta taip pat nurodė, kad totoriai nusiaubė plačių lietuvių (Aukštaitiją), Našios ir jotvingių žemes.⁵⁶ Prie šios studijos buvo pridėtas I. Golubcovo žemėlapis, kur schematiškai nurodyta, jog Burundajaus žygis vykęs iš pietų nuo Vozviaglio, pro Klecką, apeinant Vilnių iš šiaurės rytų Nerį kertant tarp Vilniaus ir Karnavės, praeinant į vakarus nuo Trakų, Nemuną kertant maždaug ties Punia, toliau einant į Jotvą Kirsnos link.

Lietuvius istorikas R. Batūra darė šitokias išvadas apie šaltinius ir autorių nuomones dėl datos: "kaip rodo šaltinių ir tyrinėjimų duomenys, Burundajaus puolimo data reikia laikyti 1258 m., greičiausiai jų pabaigą, 1258 - 1259 m. žiemą. Tačiau antpuolio eiga ir totorių nusiaubtos Lietuvos plotas nepakankamai aiškūs... Norint detalčiau išaiškinti šį klausimą, reikia pirmiausia atidžiai išnagrinėti Volynės metraščio tekstą, kuriame plačiausiai rašoma apie šiuos įvykius".⁵⁷

Valuinės metraštyje nurodoma, kad Burundajaus reikalaujamas kartu eiti prieš Lietuvą, po pasitarimo "vyko Vasilkas už brolių, ir palydėjo brolis iki Lietuvos Brastos ir pasiuntė su juo savo žmones..."⁵⁸

Toliau: "O Vasilkas, vykstantis pas Burundajų vienas per Lietuvos žemę, aptiko kaikur Lietuvą, išmušė ją ir saigatą atvedė Burundajui, ir pagyrė Burundajus Vasilką... ir kariavo vykdamas su juo, ieškodamas savo brolių Romano, kariavo Lietuvos ir Našios (Našios) žemę..." Toliau žymiama, kad išvyko ir pats Danilas, paėmė Volkoviską, ėjo ten prieš savo priešus Vaišvilką ir Tautvilą, bet neradęs pilyje Romano, visur jo ieškojo, "kariauda-

LIETUVA

Tu buvai išdidi ir galinga
Kunigaikščių plati Lietuva,
Ir drebėjo totoriai, Maskva
Ir kiti mūsų priešai gausingi.

Ta galybė išsprūdusi dingo -
Nukamavo nelygi kova -
Ir buvai prislėgta, nelaiminga
Kruvinų baudžiamų Lietuva.

Atsikėlei graži ir džiaugsminga,
Nors paplūdus kraujuos, bet laisva -
Iš vergijų išėjus gyva -

Taip tu eisi gyvenimo vingiais
Vis laisva, išdidi ir galinga
Amžinų amžina Lietuva.

Jonas Aleksandriškis

mas iki Zelvės”, ketino eiti į Gardiną. Siuntė pasiuntinį pas savo sūnų Levą ir pas savo žmones, ir atvyko į Melniką, norėdamas eiti į Gardiną. Tuomet “atėjo karaliui Danilui žinia iš lenkų, kad totoriai yra jotvingiuose”. Danilas ir Levas pasiuntė žvalgus prie Viznos. Prieš tai jie buvo pasiuntę du pasiuntinius “į Jotvą” sužinoti apie brolių Vasilką. “O totoriams atvykus į Jotvą”, klausinėjo jie tuos pasiuntinius, kur Danilas, ir buvo jiems atsakyta, kad Melnike. Jis paaiškino, kad jis “su mumis taikoje, brolis jo kariavo drauge su mumis, ten einame. Žvalgams išsiskyrus su jais, totoriai atėjo prie Drohičino”. Tai sužinojęs, Danilas pasiuntė sūnus, kad jų neprieverstų vykti pas totorius. Veluinės metraščio tekstas toliau šlubuoja. Nėra aišku, koks buvo Burundajaus maršrutas, per kur pas Burundajų žygiavo ir prisijungė Vasilkas, kokį kraštą turėjo omenyje metraštininkas, rašydamas apie totorių nusiaubtas “Lietuvą” ir “Nelšią”.

Į šį klausimą R. Batūra pateikia gerai parengtą pastabą. Jis rašo, kad čia derėtų prisiminti vėlesnius totorių puolimus. Atseit: “Antai 1275 m. totorių ir rusų kunigaikščiai, puldami Lietuvą per Turovą-Slucką, pasiekė Naugarduką. Matyt, panašių maršrutų totoriai puolė Naugarduką ir 1279 m. Turovo-Naugarduko ruožas yra dalis svarbaus kelio iš pietryčių į centrinę Lietuvą, kuriuo traukė ir totoriai. Taigi istoriografijoje pareikšta, bent neargumentuota nuomonė, kad Burundajus iš pietryčių ėjo Naugarduko link, matyt, yra pagrįsta”.⁵⁹

Valuinės metraštyje minima, kad Vasilkas ėjo pas Burundajų per Lietuvos žemę. Į šiaurę nuo Volkovisko ir Gardino jis turbūt nesiekė, nes šia linkme vėliau ėjo Danilas, ten buvo Vaišvilko ir Tautvilo pajėgos.⁶⁰ Šie faktai rodo, kad tuo metu Mindaugas tiesiogiai valdė Naugarduką, Volkoviską, Slonimą, Zditovą ir aplamai Juodąją Rusiją.

1279 m. pietvakarių Rusijos kunigaikščiai, traukdami susijungti su totoriais žygiui į Naugarduką, kaip ir Vasilkas, ėjo per Lietuvos Brastą.⁶¹ Visa tai rodo, kad iš Lietuvos Brestos ėjusio Vasilko nuiniokota “Lietuvos žemė” buvo pietinė Naugarduko kunigaikštijos dalis (maždaug į pietus nuo Volkovisko ir Zelvės). Nusiaubus šią sritį, jis prisijungė prie Burundajaus, ėjusio Naugarduko link. Kur jie galėjo susijungti?

Kadangi 1275 m. žygiui į Naugarduką rusinų kunigaikščiai prisijungė prie totorių, ties Slucku, o pulkus “išsirikiavo” perėję Servečo upę,⁶² apie 25 km į pietryčius nuo Naugarduko, būtų galima pri-

leisti, kad ir 1258 m. Vasilkas prisijungė prie Burundajaus maždaug toje pačioje vietoje (prie Klecko-Nesvyčiaus apylinkės).⁶³ Po to Burundajus žygiavo Naugarduko link, įsiverždamas į etnografinę Lietuvą.

Kur toliau veržėsi totoriai? Valuinės metraštyje apie totorius kalbama tik pradžioje: “vojevaša zemlju Litevskuju i Nalščankuju” ir ant galo, kada iš Volkovisko grįžęs ir ruošdamasis žygiui į Gardiną, Danilas sužinojęs, jog “totoriai yra Jotvoje” ir iš ten jie pasiekė Drohičiną. Sunku nustatyti Burundajaus kelią, nes metraštininkas iš tikro kalba apie Danilo žygį. Tad tenka daryti išvadą, jog totorių nusiaubtos Lietuvos žemės — “Lietuva” ir “Nelšia” galėjo būti Naugarduko kunigaikštija, kuri anksčiau priklausė Haličiui-Veluinėi.

R. Batūra mano, jog 1258 m. žygiuodami į Lietuvą, totoriai galėjo: “nuo Naugarduko visomis jėgomis patraukti į šiaurę, nusiaubti Galšią (ne Nelšią) ir vėl pasukę į Pietvakarius, gal per Gardino apylinkes, įsiveržti į Jotvingių kraštą. Tačiau Naugarduko žemėje totorių bei jų sąjungininkų pajėgos galėjo ir pasidalyti: viena grupė gal patraukė į šiaurę, o kita — į Jotvingius. Kai kurie duomenys tarsi liudytų, kad pagrindinių Burundajaus ir Vasilko jėgų Jotvingiuose ir nebuvo, nes galėjo likti prie Naugarduko, dalyvauti jo apgulime ir traukti į Galšią”.⁶⁴

Kitų rusinų metraščių žodžius, kad totoriai puolė “visą Lietuvos žemę”, reikia suprasti kaip apibendrinimą. Išeitų, kad 1258 totoriai apiplėšė pietrytinę Lietuvos dalį — Juodąją Rusiją, Gelšią (ne Nelšią, kuri yra Utenos kraštas), ir jotvingių kraštą, Burundajaus antpuolis prieš Lietuvą 1258 m. buvo didelis, jis įgijo tarptautinį atgarsį, galutinai nutraukė Lietuvos ir Haličo sąjungą. Bet vis vien Aukso Ordai nepavyko Lietuvos nukariauti!

Jagurčino žygis prieš Lietuvą 1275

Po Burundaliaus antplūdžio kitas Aukso Ordos antpuolis prieš Lietuvą įvyko DLK Traidenio laikais. Traidenis į savo valdžią paėmė visą Lietuvą su žemaičiais ir jotvingiais. Prie Traidenio Lietuvos dar prisijungė žiemgaliai. Jis sėkmingai kovojo prieš Kryžiuočių ordiną ir Lenkiją. Gindamas jotvingius 1272 m. pavasarį jis užėmė Drohičiną, per kurį ėjo svarbus kelias iš Haličo-Valuinės. Dėl to Aukso Orda Haliče-Valuinės kunigaikščių prašymu, vėl užpuolė Lietuvą.

Valuinės metraštyje prie 1274 m. skaitome apie chano Menglu Timure (1266 - 1280 m.) pasiūtą

prieš Lietuvą Ordos kariuomenę, vadovaujamą Jagurčino, apie žygyje dalyvavusius Uždnieprės kunigaikščius, ir apie jungtinės kariuomenės slinkimą per Sluką į Naugarduką.⁶⁶ Kiti metraščiai trumpiau aprašė Jagurčino žygį (vėlesni Maskvos sąvadai, Tverės ir Vladimiro sąvadai)

Kai Traidenis užėmė svarbų centrą prie Bugo-Drohičiną ir ėjo kova tarp Lietuvos ir Haličo-Valuinės, Levas Danilovičius, pasinaudomamas savo ryšiu su totoriais, paprašė padėti Aukso Ordos chaną Menglų Timurą.⁶⁷ Žygis įvyko 1275 m. “žiemai atėjus, kada buvo dideli šalčiai”.⁶⁸

Chanas pasiuntė kariuomenę, vadovaujamą Jagurčino (kitur Jaguraino), drauge įsakė eiti į žygį, Uždnieprės rusų kunigaikščiams. Taigi antpuolyje prieš Lietuvą buvo priversti dalyvauti ir Briansko kunigaikštis Romanas bei jo sūnus Olegas, Smolensko kunigaikštis Glebas ir daug kitų, nes tuomet “visi kunigaikščiai totorių valioje buvo”⁶⁹ Į antpuolį ėjo taip pat Haličo kunigaikštis Levas Danilovičius, Lucko Mstislavas ir Vladimiro Vladimiras, o su jais Pinsko ir Turovo kunigaikščiai. Pietvakarių Rusios pajėgos prisijungė prie totorių ties Slucku, ir visi traukė Naugarduko link. Nepriėję Servečo upės, jie sustojo nakvynės.

Kitą dieną nuo pat ankstyvo ryto kariuomenės žygiavo toliau. Dar prieš aušrą jos perėjo Servečą, o auštant išrikiavo pulkus. Dešiniajame sparne ėjo totoriai, nuo jų į kairę — Levo pulkai, toliau Vladimiro.

Valuinės metraščio aprašyme yra įdomių smulkmenų, kaip antai: totoriai už kalvos tarsį pastebėjo priešą kariuomenę — garą, kylantį nuo jos žirgų, atsiuntė pas Levą ir Vladimirą pasiuntinius su prašymu pasiųsti savo žmones su totoriais išaiškinti ar nėra pasislėpusių lietuvių pulkų. Pasirodo, kad nuo šalčio garas kilo iš kalno šaltinių! Kariuomenės priešų prie Naugarduko ir jį apsupo. Mstislavas tuo metu dar nebuvo spėjęs ateiti, nes “ėjo nuo Kopylio, kariaudamas po Palesę”. Tai rodo, kad kažkur čia prasidėjo Lietuvos valdomos žemės. Nebuvo dar spėję atvykti prie Naugarduko ir Uždnieprės kunigaikščiai Romanas ir Glebas. Priekyje su totoriais buvo tik Olego, Briansko kunigaikščio Romano sūnaus, pajėgos. Levas slapta nuo savo brolių Mstislavo ir Vladimiro drauge su totoriais įsiveržė į Naugarduko papilį, tačiau pačios pilies neįstengė. Kitą dieną su didelėmis pajėgomis atžygiavo Romanas ir Glebas. Mstislavas, Vladimiras, Briansko kunigaikštis Romanas, Smolensko kunigaikštis Glebas ir daug kitų ku-

nigaikščių pyko ant Haličo kunigaikščio, kad jis “pats su totoriais paėmė miestą”, nes ketino drauge, paėmę Naugarduką, eiti “į Lietuvių žemę”. Širdami už tokį poelgį, nuo Naugarduko rusinai puolikai grįžo atgal.⁷⁰ Taip įvykius nušvietė Valuinės sąvadas.

Svarbiausiai, kad Naugarduko pilis nebuvo paimita, jos gynybai galėjo vadovauti Traidenio brolis Sirputis.⁷¹ Tvirta pilies gynyba ir nesantaika tarp totorių sąjungininkų juos privertė pasitraukti.

Tad didelio masto užsimotas Lietuvos puolimas, organizuotas chano Menglų Timuro, buvo atremtas prie Naugarduko. Iš kito taško, per jį Traidenis prarado neseniai užimtą Drohičiną.⁷² Po šio nesėkmingo antpuolio Haličo-Valuinės žemė pasidarė dar labiau priklausoma nuo Aukso Ordos. Kova tarp Haličo-Valuinės dar užtruko keletą metų. Pagaliau sudaryta taika; metraštininkas pažymi, jog tarp abiejų šalių prasidėjo “didelė meilė”.

Mamšėjaus vadovaujamų Nogajaus totorių antpuolis

Menglų Timuro laikais Aukso Ordos politikoje pasirodė Nogajus, kurio vaidmuo valstybėje didėjo. Nors oficialiai Nogajus buvo tik tempikas — 10.000 karių vadas ir vakarinių Kipčako nuo Dono iki Dniepro valdytojas, iš tikrųjų jis greit tapo galingu Aukso ordino valdovu.

Aukso Ordos valdovams rūpėjo neleisti Rytų Europoje susidaryti stipriam politiniam vienetui ir todėl savo lėnininkus — Haličo-Valuinės kunigaikščius — nukreipdavo kariauti su kaimynais, bandžiusiais prisijungti “rusinų uluso” dalį. Dėl šios priežasties įvyko naujas Nogajaus totorių drauge su Haličo-Valuinės antpuolis prieš Lietuvą. Jį mini keletas šaltinių.

Veluinės metraštyje prie 1277 m. kalbama apie Mamšėjaus vadovaujamų Nogajaus totorių ir Haličo-Valuinės kunigaikščių antpuolį prieš Lietuvą. Naugarduką ir Gardiną,⁷³ o Nikono metraštyje prie 1279 m. trumpai pažymėta: “tais metais kariavo totoriai Lietuvoje, ir rusų kunigaikščiai ėjo su jais ir su dideliu grobiu sugrįžo...”⁷⁴ Rusų istorikas M. Karamzinas taipgi pažymi, jog 1279 m. Nogajus, nepatenkinamas totorių nesėkme, vėl pasiuntė kariuomenę į Haličą ir įsakė vietiniams kunigaikščiams drauge eiti prieš Lietuvą. Totoriai apgulė Naugarduką, o rusinai — Gardiną, vieni ir kiti tepaėmė grobio apylinkėse, netekdami daug žmonių. M. Karamzinas, rėmėsi tik Valuinės metraščiu.⁷⁵ H. Paszkiewicz datuoja

žygi 1278 - 1279 m. žiemą.⁷⁶ Batūra mano, kad buvo 1278 - 1279 m. žiemą, o gal ir 1279 m. pradžioje.⁷⁷

Pačią įvykių eigą galime nušviesti tik pagal Valuinės metraštyje, kuriame 6785 paragrafas prasideda žinia: "atsiuntė... Nogajus savo pasiuntinius Tegičagą, Kutlubugą ir Ešimutą su raštais pas Levą ir Mstislavą ir Vladimirą, taip sakydamas: visuomet man skundžiatės Lietuva, o dabar daviau jums kariuomenę ir karvedį Manašėjū... eisite su juo prieš savo priešus..."⁷⁸

Nogajaus minimi Haličo Valuinės kunigaikščių skundai prieš Lietuvą bus iš ankstesnio laikotarpio. Tai buvo pačių totorių inscenizuotas pretekstas. Kaip išveda R. Batūra: "visa tai leidžia manyti, kad šio žygio prieš Lietuvą iniciatorium pirmiausia laikytina Nogajaus orda".⁷⁹

Rašydamas apie tolesnę įvykių eigą, metraštininkas pažymi, kad "taip ėjo Rusų kunigaikščiai prieš Lietuvą: Mstislavas, Vladimiras, o Levas nėjo, bet pasiuntė sūnų Jurgį, ir taip visi ėjo prie Naugarduko, atėjus jiems prie Lietuvos Brastos, pasiekė juos žinia, kad totoriai jau ...prie Naugarduko, kunigaikščiai pradėjo galvoti: Mstislavas, Vladimiras, Jurgis taip kalbėjo: jei eisim prie Naugarduko, o ten totoriai jau viską nuniokojo, eikime kur nenuniokota, ir, taip galvoję, ėjo prie Gardino."⁸⁰ Toliau metraštis aprašo nepavykusį Mstislavo ir Jurgio bajorų susidūrimą su prūsais, buvusiais Gardino įguloje, Gardino apgūlimą. Haličo-Valuinės pulkams pavyko išvaduoti patekusius į nelaisvę savo karius, ir jie grįžo, nepaėmę Gardino pilies.⁸¹

Metraštyje nėra nė žodžio, kaip baigėsi Naugarduko puolimas, į kurį ir šį kartą buvo nukreiptas pagrindinis smūgis. Matyt, kad Mamšėjaus totoriai taip pat nieko, be grobio, nelaimėjo. Žodžiu, ir šį kartą lietuviai atrėmė totorių antpuolį. Po 1279 m. pavasario santykiai tarp jotvingių ir Valuinės kunigaikščio Vladimiro yra taikūs.⁸²

1282 ir 1289 m. totorių antpuoliai prieš Lietuvą

Prie 1282 m. turime duomenų apie naują totorių antpuolį prieš Lietuvą. Nikono metraštyje pažymėta, kad "tais pačiais metais kariavo Totoriai Lietuvą ir su dideliu grobiu grįžo į Ordą."⁸³ Greičiausiai šis žygis buvo suorganizuotas, pasinaudojant DLK Traidenio mirtimi,⁸⁴ bet dėl šaltinių stokos ką nors daugiau apie tai pasakyti negalima. Mažai žinome ir apie kitą XIII a. totorių antpuolį. Jo data kartais žymima 1287 m.⁸⁵ bet šaltiniai jos nepatvirtina. Nikono metraštyje užsiminta, jog 1289

"Totoriai ėjo Lietuvos kariuoti..."⁸⁶

1287 m. gruodžio — 1288 m. sausio mėn. totoriai puolė Lenkiją ir su jais žygiavo Haličo - Valuinės kunigaikščiai. Chanas Tulabuga (1287 - 1290)⁸⁷ sutelkė savo jėgas Vladimiro srityje, o vykdamas į Lenkiją, ten paliko dalį jų, kurie "nusiaubė Vladimiro žemę"⁸⁸ Valuinėje buvo sudaryta strateginė atsarga, kurios tikslas buvo saugoti užnugarį nuo rusų ar lietuvių puolimų. Tokioje įvykių eigoje 1287 - 1288 m. galėjo įvykti lietuvių ir totorių susidūrimų. Gal Nikono metraštyje paminėtas 1289 m. puolimas iš tikro aprašė 1287 - 88 m. įvykius?

Išvada

XIII a. pabaigoje Lietuva norėjo taikingai gyventi su pietiniais rusiniais, kadangi iš vakarų prasidėjo Kryžiuočių ordino agresija į Nemuno slėnį. Tai liudija Valuinės metraštis, kuris mini, kad Lietuva perleido Valuinės kunigaikščiui Volkoviską, kad su juo būtų taikoje.⁸⁹

Nesantaika Aukso Ordos viduje irgi davė Lietuvai laiko atsikvėpti.⁹⁰ Neturime daugiau žinių apie kokius susirėmimus ar santykius tarp lietuvių ir totorių iki XIII amžiaus galo.

XIII a. Lietuvos kovos su Aukso Orda buvo pavojingas laikotarpis kylančiai Lietuvos Didžiajai Kunigaikštijai. Kalavijuočių ir kryžiuočių agresijai prilaikyti Pabaltijyje pareikalavo daug jėgų ir aukų. Nors chano Batijaus antplūdis į rytinę ir vidurinę Europą buvo iš esmės nukreiptas prieš Rusiją, Lenkiją ir Vengriją, vis vien Mindaugo laikais įvyko jėgų susidūrimai. Chanas Berkė ir karvedys Mogajus taipgi sudarė rimtą grėsmę Lietuvai. Per šį laikotarpį galėjo būti dešimt susidūrimų tarp lietuvių ir totorių Mindaugui ir Traideniui valdant. Svarbiausiai, kad Aukso Ordai nepvyko nulenkti lietuvius savo valiai. Atvirkščiai netrukus lietuviai užėmė rusinų išvaduo-tojų nuo totorių jungo vaidmenį.

I š n a š o s

⁵⁵ V. T. Pašuto, *Očerki po istorii galicko-volynskoj Rusi*, Maskva, 1950, p. 284.

⁵⁶ V. T. *Obrazovanije Litovskogo gesudarstva*, psl. 35, 381.

⁵⁷ R. Batūra, psl. 130.

⁵⁸ *PSRL*, II, p. 846.

⁵⁹ Batūra, psl. 132.

⁶⁰ *PSRL*, II, p. 847.

⁶¹ Ten pat, psl. 877.

⁶² Ten pat, psl. 872.

⁶³ V. T. Pašuto, *Obrazovanije*.

⁶⁴ Batūra, psl. 142.

APIE GEN. KAZIO SPRANGAUSKO LIKIMĄ

Išrašai iš Antano Martinionio straipsnio, spausdinto 1988 m. "Švyturio" Nr. 20

Gen. K. Sprangauskas

Apie tas siaubo dienas ir naktis, žmonių kančias ir mirtis jau rašyta. Tačiau iki šiolei retai minimas Lietuvos kariuomenės pirmosios pėstininkų divizijos štabo viršininko pulkininko (1934), nuo 1940 metų birželio 25 dienos Lietuvos liaudies kariuomenės brigados generolo, to pat mėnesio 30 dienos — liaudies kariuomenės, vėliau — Raudonosios armijos 29-osios šaulių armijos teritorinio korpuso štabo viršininko padėjėjo generolo majoro Kazimiero Sprangausko vardas.

Iš Danutės Sprangauskaitės-Bačarovos atsiminimų

1934 metais tėvui — Kaziui Sprangauskui — baigus Aukštąją karinę mokyklą, jis buvo pakeltas į pulkininkus ir paskirtas pirmos pėstininkų divizijos, kuri tuo metu dislokavosi Panevėžio mieste, štabo viršininku.

Karinė tarnyba, žinant tėvo darbštumą ir parei-
gingumą, atimdavo daug ne tik darbo, bet ir poilsio valandų. Dažnai jis ateidavo išvargęs, nors šito stengėsi mums su mama ir neparodyti.

Laisvalaikius jis skirdavo šeimai, mūsų tarpusavio intelektualiniam bendravimui. Visi mėgome poeziją, dažnai tėvui vedant, dainuodavome liaudies dainas, lankydavome dailės parodas Kaune, Panevėžyje. Aš nesistebėdavau, kad mūsų šeimoje dažnai pietaudavo divizijos artilerijos pulko vadas pulkininkas Alfonsas Sklėrius, dailininko Kajetono Sklėriaus brolis. Mano tėvas su juo supažindino dar 1933 metais, kai Kaune buvo atidaryta jo akvarelių (apie 100 darbų) paroda. Kiek jiems — tėvui ir Sklėriui — būdavo kalbų apie meną, dailininkus. Kartais tokie apsilankymai būdavo atžymimi nauja akvarele į tėvo kolekciją.

Trisdešimt devintųjų rugpjūčio pabaigoje pas mus pietauti atvyko grupė aukštų divizijos karininkų. Už stalo su visais sėdosi prieš penkis mėnesius paskirtas naujas divizijos vadas, birželio mėnesį pa-

⁶⁵ PSRL, II, pp. 871 - 874.

⁶⁶ PSRL, XVIII, pp. 74 - 75.

⁶⁷ B. D. Grekov, A. J. Jakubovskij *Zolotaja Orda i jeje padenije*, Maskva, 1960, psl. 83.

⁶⁸ PSRL, II, pp. 872 - 873.

⁶⁹ Ten pat, pp. 871 - 872.

⁷⁰ Ten pat, pp. 872 - 874.

⁷¹ Ten pat, p. 84.

⁷² H. Paszkiewicz, *Jagiellonowie*, psl. 124; V. T. Pašuto, *Obrazovanije*, psl. 388.

⁷³ PSRL, II, pp. 876 - 878.

⁷⁴ PSRL, X, p. 157.

⁷⁵ N. M. Karamzin, *Istorija*, Tomas IV, psl. 122, prim. 151.

⁷⁶ H. Paszkiewicz, *Jagiellonowie*, pp. 136 - 137.

⁷⁷ R. Batūra, psl. 163.

⁷⁸ PSRL, II, psl. 876.

⁷⁹ R. Batūra, pp. 163 - 164.

⁸⁰ PSRL, II, psl. 876.

⁸¹ Ten pat, po, 877 - 878.

⁸² Ten pat, psl. 879.

⁸³ PSRL, X, psl. 161; N. Karamzin, *Istorija*, Tomas IV, p. 182; Pašuto, *Obrazovanije* psl. 396.

⁸⁴ Traidenis mirė 1284 m. Paskiewicz, *Jagiellonowie*, pp. 141 - 142.

⁸⁵ Pašuto, *Obrazovanije*, psl. 396.

⁸⁶ PSRL, X p. 168; Karamzin, IV, prim. 182.

⁸⁷ Grekov, Jakubovskij, *Zolotaja Orda*, psl. 85.

⁸⁸ PSRL, II, psl. 893.

⁸⁹ Ten pat, psl. 933.

⁹⁰ Grekov, Jakubovskij, psl. 88.

keltas į divizijos generolus, Vincas Vitkauskas su žmona Natalija.

Pietų metu visos kalbos sukosi apie fašistinę Vokietiją, Hitlerį, ponų Lenkiją.

— Hitleris Moscickiui nenusileis. Karas neišvengiamas, — tokia buvo visų nuomonė.

...Rugsėjo žaros vos rausvino padangę, kai tėvą iš miego prikėlė telefono skambutis. Trumpas pokalbis. Per miegus išgirdau išeinančio tėvo žodžius mamai:

— Prasidėjo karas!.. Vokietija užpuolė Lenkiją!

Divizija, kaip tėvas trumpai papasakodavo, ruošėsi netikėtiems kariniams veiksams: kvietė atsarginius karius, formavo pulkus, papildė ginkluotę. Štabas dirbo įtemptai. Netrukus buvo gautas įsakymas divizijai kovine tvarka žygiuoti Lietuvos rytinių sienų kryptimi. Tėvas buvo paskirtas Širvintų baro vadu. Atsimenu, kai jis parvažiavo iš štabo pasiimti daiktų ir su mumis atsiveikinti, aš džiaugiausi, tikėdama, kad mūsiškiai galės pirmi įžygiuoti į Vilnių. Mama išlydėjusi tėvą, apsiopylė ašaromis ir į mano raminimus, kad viskas baigsis gerai, pasakė:

— Tu kvailutė, toliau savo nosies nieko nematai. Vokiečiai nenurims ir sau gali pajungti visą Lietuvą, kaip pagrobė Klaipėdą.

Tėvo mes nebematėm iki lapkričio mėnesio, kol nepersikėlėm gyventi į Vilnių.

Lapkričio mėnesį į tėvo atsiųstą mašiną susikrovusios visą mantą, kartu su mama laimingos išvažiavome į Vilnių, į Gedimino ir svajonių miestą.

O kokios mes buvome laimingos, kai *Kario* lapkričio pradžios numerio antrajame puslapyje pamatėme nuotrauką, kur tėvelis prie pasienio šlagbaumo kalbasi su tarybiniais karininkais.

Susitikus jau Vilniuje su tėveliu, jis papasakojo visas iškilmingo Lietuvos sostinės Vilniaus perdavimo iškilmes, triumfališką kariuomenės žygį į miestą, jos sutikimą.

Vilniuje tėvas buvo neilgai. Pastarųjų mėnesių įtemptas darbas divizijos štabe, žygio rūpesčiai atsiliepė jo sveikatai, vis dažniau ir dažniau širdies priepuoliai jį guldė į lovą. Buvo dienų ir labai kritiškų. Ne kartą tėvelį lankė divizijos vadas generolas Vitkauskas, kiti kariškiai.

Sveikatai negerėjant, tėvelis, pasitaręs su Vitkausku, padavė raportą, prašydamas atleisti iš rikiuotės tarnybos. Jį paskyrė aukštosios karinės mokyklos lektoriumi. Čia tėvas sutiko ir 1940-ųjų birželį...

Mano tėvas, kaip ir didelė dalis karininkų, šiltai sveikino kariuomenės vado generolo Vitkausko pa-

skyrimą, pabėgus krašto apsaugos ministeriui generolui Musteikiui, šioms pareigoms. Vyko tolimesnis pertvarkymas kariuomenėje. Netrukus Lietuvos liaudies vyriausybė, rekomendavus Vitkauskui, tėvui suteikė brigados generolo laipsnį, paskyrė Lietuvos liaudies kariuomenės štabo viršininko generolo J. Černiaus padėjėju. Kodėl toks naujos vyriausybės kariuomenės vadovybės pasitikėjimas mano tėvu? Turbūt todėl, kad Vitkauskas gerai žinojo jo pažiūras, antismetonišką nusiteikimą, meilę, kaip sakydavo "sermėgėtam lietuvių berneliui", jo pareigingumą.

Išrašas iš Kazio Sprangausko asmens bylos

AUTOBIOGRAFIJA. Aš, Sprangauskas Kazimieras, gimiau 1895 m. lapkričio 21 d. Kauno mieste, tarnautojo šeimoje. Tėvas žemės neturėjo. Mirė 1903 m. Motina dideliai vargdama augino mane ir seserį. 1914 m. baigiau Veiverių mokytojų seminariją. Dirbti mokytoju neteko. 1915 m. buvau pašauktas į carinę armiją. Varšuvoje baigiau trumpalaikius sanitaro kursus. Tų pat metų rudenį buvau komandiruotas į Pskovą, kur 1916 m. vasario mėn., baigęs praporščkų kursus, buvau paskirtas į 4 statybos inžinerinę kuopą. Latvijoje vadovavau karinių įtvirtinimų statybai. Už tai buvau apdovanotas šv. Stanislavo 3 laipsnio ordinu su kardais ir bantu. Čia sutikau Spalio revoliuciją. Kuopos karių taryba mane išrinko kuopos vadu, o štabo "družina" — adjutantu. Šias pareigas ėjau iki 1918 m. balandžio mėnesio kol buvo reformuota kuopa.

1918 m. birželio mėn. nelegaliai grįžau į kaizerinės armijos okupuotą Lietuvą ir slapsčiausi pas gimines Šienavos kaime. Dirbau ūkyje. 1918 m. gruodžio 1 d. savanoriu stojau į Vilniuje besikuriančią Lietuvos kariuomenę. Dalyvavau mūšiuose su bermontininkais ir lenkais (1919.XI.30 - 1920.XII.1), 1923 - 1924 m. Kaune mokiausi aukštųjų karininkų kursuose. 1931-1934 m. aukštųjų karininkų mokykloje (generalinio štabo akademija). Baigus mokyklą pakėlė į pulkininkus, paskyrė į pėstininkų divizijos štabo viršininku Panevėžyje.

Politinėse partijose karinėse-visuomeninėse organizacijose, jų veikloje nedalyvavau ir joms nepriklausiau.

Vedžiau 1921 m. Katryną Vaitkevičaitę, auginu dukrą Oną-Danutę.

Pulkininkas K. Sprangauskas

Tokia trumpa jo biografija.

Su Kazimieru Sprangausku dėl tolimesnės jo tarnybos Lietuvos liaudies kariuomenėje, kai reikėjo atsakinguose jos postuose patikimų karininkų, ne kartą kalbėjosi kariuomenės vadas generolas V. Vitkauskas. Jį kitus aukštus karininkus, kaip antai kariuomenės štabo viršininko padėjėją brigados generolą V. Karvelį, 5-ojo pėstininkų pulko vadą generalinio štabo pulkininką A. Čepą ir kitus priėmė Respublikos prezidentas Justas Paleckis.

Kazimieras Sprangauskas su Justu Paleckiu buvo seni pažįstami. Lankant aukštąją karininkų mokyklą, abi šeimos gyveno Kalniečių gatvėje Nr. 11, artimai bendravo.

Susitikimai, pokalbiai baigėsi tuo, kad 1940 m. birželio 25 d. brigados generolas V. Karvelis buvo paskirtas 2-osios pėstininkų divizijos vadu, pulkininkas A. Čepas — krašto apsaugos viceministru, o pulkininkas K. Sprangauskas — Lietuvos liaudies kariuomenės štabo viršininko padėjėju. To pat mėnesio 30 d. Sprangauskas, kaip ir Čepas, buvo pakelti į brigados generolus.

Rugsėjo pirmomis dienomis Lietuvos Liaudies kariuomenė buvo reformuota į Raudonosios armijos 29-tą šaulių teritorinį korpusą. K. Sprangauskas ir toliau dirbo štabo viršininko padėjėju.

Atestacija

Brigados generolas Sprangauskas iš pirmo žvilgsnio kiek grubokas, tačiau pilnai teigiamo charakterio. Valingas, sumanus, iniciatyvus. Turi autoritetą, aukštą atsakomybės jausmą. Vidiniai disciplinuotas. Einamoms pareigoms gerai paruoštas. Kartais ne visada gali pasitikėti savo sveikata (širdis, nerviniai priepuoliai).

Naujam režimui iki šiolei ištikimas ir, manau, kad ir ateityje bus patikimas pareigūnas.

Divizijos generolas V. Vitkauskas
29 šaulių korpuso vadas
Gali būti suteiktas karinis laipsnis.
Komisijos pirmininkas divizijos komisaras
Nikolajevas
Brigados komisaras Cariovas
Pulkininkas Bagdanovas”

Po atestacijos generolui K. Sprangauskui vienam iš nedaugelio buvo suteiktas Raudonosios armijos kombrižo generolo majoro laipsnis.

Iš Danutės Sprangauskaitės-Bačarvos Atsiminimų

Perorganizuojant Liaudies kariuomenę į 29-ą

šaulių korpusą, prasidėjo nepaprastai įtemptas darbas.

Tėvo sveikata visai pašlijo. Daug nervų reikalaujantis darbas veikė širdį, reikėjo gydytis, o laiko tam nebuvo, kariuomenė yra kariuomenė.

Šeimos “taryboje” nusprendėme, kad tėvui reikalingas ramus darbas. Po ilgų įkalbinėjimų tėvas nusileido ir padavė raportą prašydamas paleisti į atsargą pablogėjus sveikatai. 1941 m. sausio mėnesį, gen. V. Vitkauskui pareiškus padėką už sąžiningą tarnybą, karininkams surengus šiltas išleistuves, tėvas su ašaromis akyse atsisveikino su ginklo draugais.

Kur dirbti? Prisiminė savo seną mokytojo specialybę. Lietuvos švietimo komisaras rašytojas Antanas Venclova tėvą paskyrė Birštono septynklasės mokyklos vedėju. Apsigyvenome pačioje mokykloje skirtame bute.

Prasidėjo darbas naujoje vietoje. Su juo ir nauji nemalonumai. Buvęs mokyklos vedėjas liko dirbti toje pačioje mokykloje. Giliai įžeistas, jis patyliukais į aukštesnes respublikos, apskrities instancijas siuntė juodinančius tėvą skundus.

Birželio 14-osios dienos ankstyvą rytą, apie 6 valandą į mūsų buto duris kažkas grubiai ir valdingai pasibeldė. Tėvas, staiga pašokęs iš miego, vienmarškinis atidarė duris. Už jų stovėjo mūsų likimas: NKVD ginkluoti kareiviai, Alytaus saugumo komiteto darbuotojas ir susikrimtęs, pasimetęs Birštono pašto skyriaus vedėjas.

Prasidėjo ilga ir nuodugni buto krata. Mano tėvas sėdėjo ramus. Tik laikė mamos ranka, retkarčiais ją paglostydamas. Man — dangus griuvo.

Jau išaušo. Matau pro langą, kaip takeliu eina septintokai, visi su gėlėmis, su glėbiais žydinčių alyvų. Šiandien jie rinkosi į klasę, kad iškilmingai pasiimtų mokyklos baigimo pažymėjimą, atsísveikintų su mokykla, savo mokytoju — generolu Sprangausku, kaip jie vadino tėvą.

Aštuntą valandą klasė jau pilna vaikų. Į mūsų duris pasibeldė klasės seniūnas, nesuprasdamas, kodėl taip ilgai nėra vedėjo. Vaiko akutės išsiplėtė iš nuostabos ir išgąščio, kai pamatė svetimus ginkluotus, nesuprantamai tarpusavyje kalbančius kariškus. Saugumietis trumpai jam pasakė:

— Eikit namo. Šiandien nieko nebus...

Vaikas išėjo, o gėlės, alyvos liko: visur jų pilna — klasėj, koridoriuj, prie mūsų buto durų. Lyg per laidotuves...

Krata baigta. Nieko nerasta; generoliškas kardas ir pistoletas priduoti išeinant į atsargą, o antita-

rybinių raštų, laiškų, organizacijų dokumentų nėra.

— Jūs areštuoti, — tik tada pasakė naktinio vizito tikslą saugumo darbuotojas. — Vežame į Alytų tardymui. Paimkite daugiau rūbų, patalynės, maisto 3-4 dienoms. O jūs, pilietei Sprangauskai, sau lagaminą susidėkite atskirai, nes turėsite pereiti sanitarinį patikrinimą atskirai nuo žmonos ir dukters.

Važiuojant visą kelią raudojau. Nežinojom, kas dar mūsų laukia. Tėvas mus vis ramina:

— Tai kažkoks nesusipratimas. Alytuje viską išsiaiškinsime ir mus paleis. Už ką mane, buvusį tarybinį karininką, gali areštuoti?

Deja, Alytuje niekas nesiruošė nieko aiškintis. Geležinkelio stotyje mus išlaipino prie prekinio vagono. Mudviem su mama liepė lipti į jį, o tėvelį nuvedė prie kito, kuriame buvo vieni vyrai. Priėjęs prie mūsų ešalono komendantas rusiškai paaiškino, kad moterims su vaikais kelionėje bus patogiau be vyrų, nevaržys, kad išskiriami tik laikinai ligi patikrinimo. Tada nežinojau, kad jis melavo, mus apgavo, kad su tėvu jau nebesusitiksiu, negalėsiu niekada niekada priglausti savo galvos prie jo krūtinės, jausti jo tėvišką švelnumą...

Dvi paras ešalonas stovėjo Alytuje, vis pasipildydamas tremtiniais. Liejosi ašaros, širdį vėrė raudos, vaikų klyksmai, senelių aimanos. Dusome uždaryti nuo karščio, troškome be vandens.

Birželio 17-ąją pasiekiamo Naująją Vilnią. Stovim. Vagono durys užstumtos iki galo ir užskleistos didžiule velke. Du langeliai palubėj apkaustyti grotomis iš lauko truputėlį atvožtas apsauginis skydelis. Gali pažūrėti tik į priekį arba atgal. Kaip tik priekyje girdėti lietuviška ir rusiška kalba. Kažkas suriko:

— Sudie, gal daugiau nebesusitiksim!

Pažūrėjusi per tą mažą plyšiuką, matau, kad stovi iš "vyrų vagono" išlaipintų vyrų būrelis: vieni su ryšuliukais, o dauguma tuščiomis rankomis. Dairosi, tikėdamiesi pamatyti šeimas. Bet vagonų durys ir langai uždaryti... Girdžiu savo tėvelio balsą:

— Tovarišč bojec, razrešite poprosčiatša s semjoj.

Atsakymo neišgirstu, nes traukinys sujuda ir peronas su stovinčiais vyrais lėtai plaukia pro mus. Aš dar keletą sekundžių matau tėvelį, kuris žiūri į mūsų vagoną, kažką šaukiu jam, bet jis manęs nemato. Tai ir viskas! Taip "atsisveikinau" su Tėvu ir Tėvyne". Mama apalpo, mes nei vaistų, nei vandens neturim. Nuo tos dienos ji tarsi suakmenėjo, tik mano guodžiama ir raminama, kartais pradėdavo verkti, o išsiverkusi užsnūdavo. Širdis plyšo iš skau-

smo bežiūrint į ją, tokią nelaimingą, netekusią gyvenimo prasmės.

Daugiau Lietuvos teritorijoje mes nė karto nebesustojome.

Ešalonas ilgas, 93 vagonai, du garvežiai traukia, vienas stumia. O vagonų ratai lyg kalba: "Į Sibirą... į Sibirą"...

Nieko nebeprisimenu ligi pat Oršos.

Dukters ir žmonos susirašinėjimas su tėvu ir vyru — Kazimieru Sprangausku — atsinaujino 1943 metais, kai jie vieni kitus susirado per kalinius, likusius Rešotų lageryje. Jis pats jau buvo perkeltas į Kanską, o vėliau į Mordovijos pataisos darbų stovyklą.

Beveik kiekviename laiške jis rašė, kad ligi tol (iki 1947 m. — A. B.) nebuvo jo teismo ir jam nepateikta jokių kaltinimų.

Kalinio Sprangausko laišakai, kurių, deja, išliko labai mažai, pilni meilės ir rūpesčių, tikėjimo ir vilties, kad šeima susitiks... Tie laišakai buvo labai reti. Jie keliaudavo tūkstančius Sibiro kilometrų primityviomis susisiekimo priemonėmis. o kartais ir visai dingdavo, juk jei lagerio cenzoriui kas nepatiko, jis laišką sunaikino.

Nors Sprangauskas buvo beteisis ir bejėgis kalinys, kaip ir dešimtys tūkstančių įvairių tautų žmonių stalininiuose berijiniuose Sibiro lageriuose, jis kovojo už savo gyvenimą ir likimą. Kaip matyti iš laiškų jis neparado vilties, kad teisingumas turėtų nugalėti ir jis vėl būtų šeimos rate, grįžtų į Nemuno šalį.

Sprangauskas skundėsi, kad į savo pareiškimus negauna jokio atsakymų, jokios žinutės.

Kaip dabar žinome, tokie skundai adresato nepasiekdavo, o būdavo įsegami į asmens bylą kaip naujas kaltės "patvirtinimas" arba pasiunčiamas į saugumo organų archyvą. Dažnai ir sunaikinami.

1948 metais Sprangauskui vis dėlto pasisekė nelegaliu būdu išsiųsti pareiškimą į Maskvą. Apie tai jis 1949 metų pradžioje parašė žmonai ir dukrai.

Tačiau jo plaučius jau baigė būti tuberkuliozė. Sprangauskas, matyt, žinojo, kad jam nelemta bus grįžti savo tėvynėn ir jis rizikuoja važiuoti Krasnojarsko kraštan, kur gal susidarytų galimybės bent prieš mirtį pasimatyti su šeima.

Deja, ir jo paskutinei svajonei išsipildyti nebuvo lemta. 1949 metų vasarą Sprangauskaitė gavo tėvo dėdės, mokytojavusio Vilkaviškio mieste, laišką. Jame jis rašė, kad jo išsiųsta piniginė perlaida

(*Nukelta į 295 psl.*)

PIRMĄ KARTĄ PO PENKIASDEŠIMT METŲ...

(Paminėtos plk. A. Sklėriaus 100-sios gimimo metinės)

Pirmoji "Kariui" atsiųsta korespondencija iš Vilniaus. Gauta 1990.07.9.

Laikas nenumaldomai nusinešė metus, žmonių gyvenimus ir likimus. Apie tai mums lieka prisiminimai, istoriniai faktai, dokumentai. Vieni jų blankūs, kiti — ryškūs, kaip ir įsimintina Lietuvos kariuomenės pulkininko Alfonso Sklėriaus (Šklėriaus) asmenybė, kuriai 1990 m. birželio 17 d. sukako 100-tas metų. Ši sukaktis buvo paminėta Vilniuje. Tai pirmas toks renginys po penkiasdešimt okupacijos metų, kai vėl galima atvirai kalbėti apie mūsų Tautos karininkus, daug nusipelnčiusius Lietuvai.

Minėjimą organizavo atkurta Lietuvos atsargos karininkų Sąjunga, kartu su plk. A. Sklėriaus giminėmis. Minėjimas įvyko 1990 m. birželio 14 d., kai Lietuva pažymėjo tragišką mūsų tautai datą — masinį gyventojų trėmimą į Sibirą. Iš pat ryto Vilniaus Arkikatedroje, Šv. Kazimiero koplyčioje šv. Mišias aukojo Sklėriaus giminaitis kun. J. K. Matulionis, vėliau pasakęs gražų pamokslą.

11 val. Lietuvos teatro Sąjungos salėje įvyko mėnėjimo aktas. Jame dalyvavo plk. A. Sklėriaus giminės, artimieji, pažįstami. Atvyko ir gen. K. Sprangausko duktė Danutė, gen. Žiliaus sūnus Vytautas, gen. Juodišiaus sūnus Paulius ir kitų karininkų vaikai ir anūkai.

Docentas Paulius Juodišius atliko smuiku neditelį muzikinį kūrinį, suteikdamas minėjimui šilumos ir susikaupimo minčių. Toliau įžanginiu žodžiu minėjimą tęsė Lietuvos atsargos karininkų Sąjungos valdybos narys dim. kpt. Antanas Martinionis. Plk. A. Sklėriaus ir jo tragiško likimo draugų atminimą visi pagerbė tylos minute. Apie Lietuvos, tame tarpe ir plk. A. Sklėriaus, karininkų likimą, apie Lietuvos kariuomenės 1940 - 1941 metų tragediją kalbėjo A. Martinionis.

Sukrečiantis buvo Lietuvos gen. štabo plk. ltn. Antano Malijonio, atkurtos Lietuvos atsargos karininkų Sąjungos nario, pasakojimas, kaip jis su kitais 13 aukštų artilerijos karininkų buvo išsiųstas į "kursus". Birželio pabaigoje (1941) visi buvo areštuoti ir ištremti į Sibirą, į Lamos konclagerį. Čia iš bado ir žudančio darbo miške, išsekęs 1943 m. pirmoje pusėje ir mirė plk. A. Sklėrius. Tai buvo pirmoji auka. Jį palaidojo A. Malijonis. Jis ir yra vienintelis

Gen. štabo plk. ltn. A. Malijonis prie savo kolegos portreto ir tautinės vėliavos fone.

gyvas liudininkas, pernešęs Sibiro kančias, matęs draugų mirtis, juos laidojęs.

Vėliau labai šiltai apie A. Sklėrių kalbėjo jo artimi bičiuliai — rašytojo J. Paukštelio žmona ir duktė, plk. Janulaičio sūnus Vytautas. Savo eiles skaitė kpt. Narvydo duktė Aldona. Plk. A. Sklėriaus proanūkės skaitė poetės Alės Rūtos (JAV) eiles, o Matulionienė perskaitė Alės Rūtos parašytą Sklėrių šeimos poemą-baladę.

Minėjimą labai pagyvino, patriotiškai nuteikė Lietuvos operos ir baleto teatro solistų dueto atliktos karinės dainos.

Minėjimui buvo organizuota plk. A. Sklėriaus gyvenimo ir veiklos parodėlė, išleistas jo jubiliejui skirtas leidinėlis, iliustruotas 5-mis nuotraukomis.

Antanas Martinionis

ALFONSAS SKLĖRIUS

1890 - 1942

Biografinė poema

Suplaukia mintys iš laiko ir tolių,
Kai vienas gyvenimas kilo-ištirpo...
Iš atminimų jį aprašyti noriu:
Genties mano iškarpa...

Gimtoje kalboj — džiaugsmo ir liūdesio,
Dainų, pasakų motinos liko.
Upeliai srūva prisiminimų,
Apsakydavo raiškiai ir tykiai. —
Apie tėviškę — seną kaimą Kunigiškių:
Jis pasiliko neišdildomas...
Kaip vežėčios jaukiai į vieškelį subildavo,
Mamai, lyg pasakos Eglei, su vaikais
Į tėviškę parvažiuojant...
Anuomet! Dabar Kunigiškiai sunykę,
Tik vieną gyvą medį po karo išlikusį
Atpažinau, slapčia pravažiuodama
Pro senelių sodybą...

Kunigiškiuose mano krikšto tėvas
Alfonsas Sklėrius gimė.
Pravažiuodama apverčiau margą klėtį,
Prie seklyčios darželį, prie vartų — kryžių
Ir kitoje kelio pusėj daugelį buvusių medžių
Ir vaisių sodą, kur viskas
Išdege, patrankų išdaužyta, nusiaubta,
Kaip ir visi Lietuvos kaimai, miestai, gyvenimai...

Grįšiu į praeitį.
Senos sodybos šeimnininkas — Sklėrius-Šklėrys
Ciprijonas ir Barbora (Daukutė-Dobkevičiūtė iš Vik-
toriškio).
Motina, daugelio gimdymų išvarginta, per anksti
Mirė, nors vaikus užauginusi.
Ciprijonas — sėlių kilmės žemdirbys,
Gabiai įsisėgęs valakiniam ūky,
Nuo senolių paveldėtojų sodyboj,
Laisvųjų ūkininkų, ne baudžiauninkų, palikuonis.
Jo duktė, mūsų motina, nevertė mus ranką bučiuoti
Kunigėliui, klebonui ar pačiam vyskupui,
Bet ji sakė: bučiuokit seneliui!
Tokia buvo didi pagarba šiam ūsotam,
Šviesiam gyviu ir siela, senojo kaimo kilniam vy-
rui...

Ciprijonas Sklėrius turėjęs Dievo dovaną — gerą
klausa

Ir nuostabiai gražų bei stiprų balsą.
(Jo sūnūs sakydavę — kaip Šaliapino!
Dar geresnį už Kipro Petrausko...)
Tai Svėdasų parapijos geriausias
Dainininkas ir bažnyčioj bei laidotuvių giedorius,
Gerbiamas plačioje apylinkėj, kviečiamas,
Su garbingaisiais draugaujās...
(Tarp jų — ir su kunigo Juozo Tumo-Vaižganto
tėvais).
Didžiai pamaldus. Advente ir gavėnioj suklypdy-
davęs
Visą šeimyną, kad maldomis ir giesme pagarbintų
Dievą.
Ciprijonas giedodavo ir garsiai skaitydavo maldas,
Kad įkristų ir žodžiai, ir Dievo meilė į pačią sielą.
Sulaukė jis ilgo amžiaus, nors negalavo širdim.
Iš anksto užsiprašęs sūnų, kad nupirktų karstą.
Atvežtą paglostęs ir liepęs užkelti ant užlų,
Kur tūnojo mirties namelis jo keletą metų.
Religingas Ciprijonas nesibijojo mirties.

Buvau tik išstypus mergaitė, atsimenu,
Motina į jo laidotuves mus nusivežė.
Atvyko ir du sūnūs iš miestų: dailininkas Kajetonas ir
Karininkas Alfonsas, pagerbti mirusį tėvą.
Jie su kaimiečių procesija lydėjo vežimuose,
O prieš Svėdasus, bažnyčios varpams ėmus skambėti,
ir jie bent kilometrą ėjo pėsti be kepurų, palenkę
galvas.
O varpai gaudė, aidėjo, pasitikdami išpuoštą gėlėm,
Žalumynais, Ciprijono Sklėriaus karstą.
Kas — gyvenimas? — Tik akimirka! Užtat
Ir atskrieja iš praeities pluoštas prisiminimų...

Sūnus Alfonsas buvo gimęs dviem metais anksčiau
Už jo seserį Emiliją, mano motiną. Drauge augo,
ganydavo bandą,
Jaunuoliai vaidindavo klotimų scenoj — “Amerika
pirty”, “Tadas Blinda”...
Barboros ir Ciprijono vaikų pats vyriausias — sūnus
Kajetonas,
Vėliau tapęs dailininku, padėjęs kitiems išsimok-
sinti.
Antra — duktė Teofilė, vėliau ištekėjusi už Barono,
Tumo-Vaižganto pusbrolio, o likus našle su mergai-
te, vėl —

Už Antano Matulionio, dabar komunistų kalinto — kunigo
 Jono-Kastyčio Matulionio dėdės ...
 Du Sklėrių sūnūs — Jurgis ir Feliksas nuo rusų kariuomenės
 Anuomet pabėgę Amerikon ir ten iki mirties pasilikę,
 Nors Ciprijonas vis laukė jų grįžtant, net užrašęs jiems tėviškę,
 Kad grįžę doleriais ją ištaisyty, o brolius — seseris atidalindami parentų.
 O vienas iš Ciprijono sūnų — Vitaldas, neaišku, kuris iš eilės,
 Užsikrėtęs penktųjų (1905) metų revoliucijos idėjomis,
 Nukakęs į Rusiją, dingo be žinios. Mažiausias — Povilas,
 Tuoj po Emilijos, irgi ganęs, ilgai — drobiniais žemiau kelių,
 Kaip kiti berniokai, marškiniiais, nes kelnių didelėj šeimoj
 Barbora nesuskubdavo priausti ir prisiūdinti — iki pat paauglystės.
 Ir grįžtu prie “Alpanaciuko”, mylimiausio mano motinos brolio,
 kuriam ji šiene paslėpdavusi nurašyktus skaniausius obuolius...
 Kai Kajetonas pas save išsikvietęs jau ištįsusį baltaplaukį
 Alfonsą į mokslus, jis atostogų metu Emilijai parveždavęs
 Degtukų ir cigarečių dėželių kolekcijas (nes Kajetonas rūkė...)
 Tai lauktuvių už obuolius, dainas ir pasipasakojimus...
 Alfonsas Liepojoj išėjo Komercinę mokyklą,
 Maskvoje studijavo Žemės tvarkymo institute, vėliau —
 Michailovo karo artilerijos mokykloj. Jau karininku būdamas,
 Prieš pat revoliuciją, drauge su Veronika Nakaite, mano tėvo seseria,
 Jis nešė mane, naujagimę, į Katalikų bažnyčią Petrograde — krikštui...
 Atsimenu, daug vėliau, jau Lietuvoj, Rudžių kaime motina gaudavo iš jo
 Laiškelių ant beržo tošies. Tai iš fronto, kur stigo popieriaus...
 Tai gi, dėdė Alfonsas dalyvavo Pirmame pasauliniame kare.

Jis buvo ir Lietuvos Nepriklausomybės kovų savanoriu,
 Ties Radviliškiu-Šiauliais dalyvavęs kovose su bolševikais.
 Kaip artileristas, kovojęs su lenkais prie Beržinskių dvidešimtaisiais
 Metais. Apdovanotas Lietuvos Vyčio kryžiumi.
 Kaip savanoris, gavęs iš valdžios žemės sklypą Kėdainiuose,
 Pasistatė namą ir ten su šeima laimingai gyveno iki okupacijų...
 Žmona — Alina Kuprevičiūtė, pianistė, šiauliškių Kuprevičių muzikali narė.
 (Pokarinių vargų nualinta, ji mirė, palaidota Kanadoj, Toronte.)
 Alfonso ir Alinos dukros: Aldona, turinti sūnų Andrių ir dukterį Ingridą,
 Jūratė — sūnų Algį; pirmoji gyvena Cleveland, Ohio, U.S.A., antra — Kanadoj.
 Motina su dukterimis, palikusios Lietuvą, daug vargų iškentėjo svetur...
 Grįžtant prie laimingųjų metų, reikia prisimint, kad Alfonsas Sklėrius,
 Vadovaudamas artilerijos pulkui, atliekamu laiku lankė Meno mokyklą,
 Piešė, suruošė parodas Kaune, Kėdainiuose, Panevėžy ir kitur,
 Nors kukliai save dailininku-mėgėjų vadindavo.
 Dalyvavo ir Foto mėgėjų parodose, išrado šaudymo aparatą, valdžios net
 Premija atžymėtą. Sklėrius mėgo ne tik meną, bet ir filosofiją, literatūrą.
 Panevėžy vadovavo Skautams Vyčiams. Buvo asmeniniu vyskupo Paltaroko draugu.
 Kaip ir tėvai, Alfonsas buvo religingas, net svajojęs dukterį tampant vienuole.
 Kėdainių gimnazijoj dėstė karinį parengimą. Gimnazistų mėgiamas,
 Kaip humaniškas, malonus ir optimistiškas mokytojas.
 Draugavęs su rašytoju J. Paukšteliu ir šeima, pakrikštijęs dukrą Valentiną.
 Su rašytoju Paukšteliu parke ir prie Smilgos upelio vaikščiodavę ilgai,
 Įvairius menus ir filosofinius klausimus diskutuodami.
 Šviesūs metai Lietuvoj pasibaigė, kai Sovietų invazija nukirto mūsų...
 Nepriklausomybę, ir kai atslinko baisus keturiasdešimt pirmųjų birželis...

Nelaimių neišvengė ir pulkininkas Alfonsas Sklėrius.

*Kadangi nedaug likę liudininkų jo paskutinės ke-
lionės,*

*Gali net susimaišyti datos. Išeivijos Enciklopedijoj
parašyta, kad*

*Alfonsas Sklėrius miręs Rusijoj 1941-maisais metais;
Pulkininko Antano Malijonio liudijama, kad — 1942-
raisiais;*

*O sesuo Birutė iš Vilniaus dabar tik rašė, kad —
1943-čiaisiais...*

*Kur tiesa? Viena aišku, kad karininkai sulaukė anks-
tyvos kankinių mirties.*

*Stalinui, su Hitleriu susitarus, užėmus Baltijos val-
stybes,*

*Sumindžius laisvų valstybių gyvenimą, tikros kan-
čios prasidėjo trėmimais.*

Smurtu ir klasta panaikinta krašto kariuomenė.

*Pirmiausiai išvežti aukštieji karininkai. Keturiolika
artilėrių,*

*Tarpe jų ir Alfonsas Sklėrius — pulkininkas, melu
pašaukti, neva,*

*Poligono pratyboms. Pradžioj traukiniu į Rygą, pas-
kui — į Maskvą;*

*Ten už poros laisvės dienų po vieną šaukiami, neva,
į tardymą —*

*Uždareme kambary, ten trys rusai nuplėšia jiems
karininkų antpečius*

*Ir be teismo kiekvienam ir visiems paskelbiamas
sprendimas:*

Dešimt metų lagerio, po to — amžina tremtis...

*Apie tai sužinota po daugelio metų, gyvam grįžus
pulk. Antanui Malijoniui.*

*Grįžo ir pulk. leit. Adomas Janavičius, parvežęs mi-
rusio Sklėriaus*

*Vedybinį žiedą į Lietuvą... Bet grįžtant prie ištrem-
tųjų...*

*Maskvoje karininkų laipsnius ir laisvę atėmus, juos
vežiojo*

*Ir kalino įvairiose vietovėse: Krasnojarske, Gorkio
kalėjimuose...*

*Tada, barža — Jenisiejaus upe iki Dudinkos uosto,
siauruoju geležinkeliu*

Iki Norilsko, kuteriu iki lagerio prie Lamos ežero.

Lama — Norilsko lagerių padalinys.

*Pats Norilsko miestas pastatytas ant tremtinių kau-
lų...*

*Tai užpoliarinės srities vietovė Temyro pusiasaly,
prie Karskoje More.*

*Vario, nikelio, kobalto ir anglies kasyklos, Lamos
ežeras — pailgas,*

*Aplinkui kalnai, miškai, neaprėpiamos tundros. Ten
seniau*

*Gyvenę klajokliai tunguzai, elniai keliaują per miš-
kus ir dykumas.*

*Mūsų karininkai ten rado tik palapinę su 42 nariais
miegoti.*

*Sunkiose sąlygose jie pajungiami statybai naujų pa-
talpų lageriui.*

*Stovykloje jie — apylaisviai. Kur gi išbėgs, apsupti
nepraeinamos gamtos?*

*Ilgos tamsios žiemos, baisūs šalčiai, užpustyta nuo-
latinių vėjų...*

*Trumpos vasaros — gražios; bet ar jie matė? — Savo
rankom ir primityviom*

*Priemonėm ruošdami medžiagą statybai. Duonos
tik tiek, kad palaikytų gyvus.*

*Jokių vaistų, nei vitaminų. Už daugiau padaryto dar-
bo — duonos daugiau...*

*Sargybiniai žiaurūs, net sadistiški. Badas, parazitai,
nežinia ir neviltilis...*

*Alfonsas Sklėrius mėginęs piešti sunkiai gautomis
priemonėmis. Bet...*

Prižiūrėtojai atėmę iš jo viską ir griežčiausiai uždraudę tą jo pomėgį, kuris būtų jam buvęs šioks toks užsimiršimas ir pagoda.

O duonos taip maža... Sklėrius, užaugęs kaime, sveikos prigimties,

Ypač kentėjęs nuolatinį didelį alkį. Ir susitarę jie Su pulkininku Leonu Rupšiu — rankiniu pjūklų iš didelių medžių

Pjauti lentas, kad sau padidintų duonos davinį. Bet jie dar nežinojė

Žmogiškų jėgų ribotumo... Per kelis mėnesius sunkiu darbu

Užsikankinę, baisiai nusilpę, ėmę sirgti. Cinga, skorbuto, su komplikacijom...

Ir mirę greitai abu paskui vienas kitą. Pulkininkui Antanui Malijoniui,

Kuris buvęs lagery vežiku, tekę abu draugė vežimėliu nuvežti į

Lamos kapinaites 42-rujų vėlai rudenį ar žiemą... Kas prisimins detales?

Yra nuotrauka: ant medžio stuobrio kirviu tašyta lenta, Su dešimties mirusiųjų pavardėmis. Viršuje metai: 1941 - 1942.

Septintu iš eilės ten užrašytas Alfonso Sklėriaus mirties faktas:

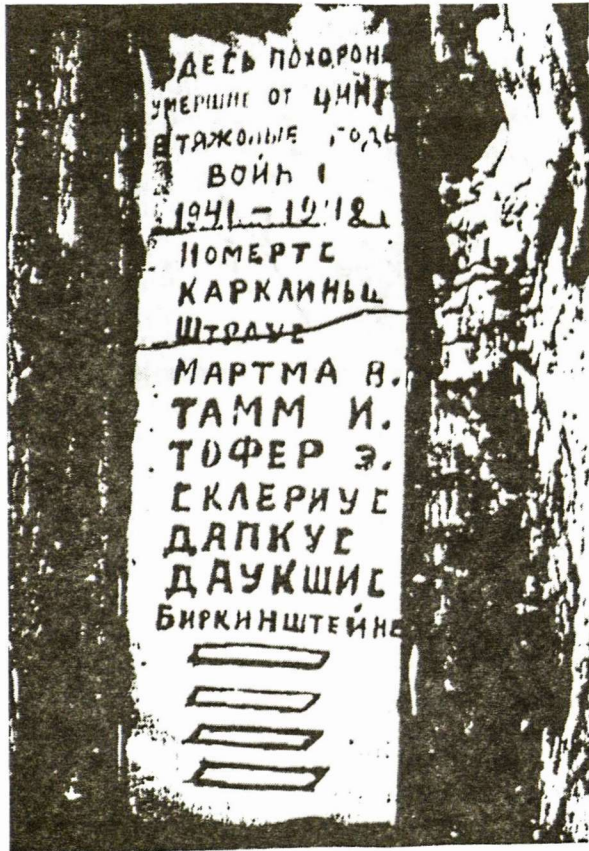
СКЛЕПУЙС, žinoma — rusiškai. Nei tikslios mirties datos,

Nei krikšto vardų... Liudininkas tvirtina, kad aštuntuoju

Turėjęs būti Leonas Rupšys. Gal per klaidą jo pavardė išleista,

Kai paguldytas su Sklėriumi į tą patį kapą, tuo pat metu.

Alfonso žmona ir dukterys po karo visur teiravosi apie jo likimą.

Sklėrius — 4-tas nuo apačios

Pagaliau Amerikoj giminės neva sužinoję, kad Alfonso Rusijoje

Persišaldęs ir miręs plaučių uždegimu. Kas žino? Gal ir ta negalia buvo jį apėmusi?

Kas besužinos, kaip, kas ir kada sunaikino stiprų, Dar apyjaunį, užsigrūdinusį kario kūną... Be vaistų, gydytojo, nežmoniškose aplinkybėse... ir kas besužinos, kokias pasakas ir legendas uždamos vėjuose

Išdainuoja Lamos ežero bangos, plaunančios krantą, Kur buvo kankinių lageris, kur dūli jų kūnai, Ja palaikų dulkės... Beveik pusę šimtmečio...

Tiktai kankinių sielos Švitėdamos grįžta į savą tautą, Lietuvos istoriją, drauge su daugybe kitų kankinių...

Ačiū Romui Svidinskui ir jo 8-nių grupei, Kurie Atgimimo aušroje ryžosi nukeliauti į tolimą Norilską

Ir padėti menišką ąžuolinę lentą Prie Lamos kankinių bendro kapo, Su lietuviškai-rusiškai užrašytais jų pavardėmis Bent taip mūsų karininkai-artileristai buvo pagerbti.

O, Lietuvos ištremtieji kariai 56-taisiais metais Buvo reabilituoti! Net jiems laipsniai grąžinti, nes Be kaltės buvę nuteisti... Kokia žiauri ironija! Po penkiolikos metų jiems mirus...

Tebėra Alfonso Sklėriaus sodyva ir namas Kėdaičiuose,

Vydūno-Birutės gatvių kampe. (Ir man kitados tekę tenai svečiuotis su motina: Kokie šviesūs buvo kambariai, pilni baltai įrėmintų Dėdės paveikslų! Koks šviesus jų šeimos gyvenimas...)

Kas dabar ten gyvena?

Esą pasilikusių Alfonso Sklėriaus akvarelių, patalpintų

Rašytojo J. Paukštelio memorialiniame muziejuje Kėdaičiuose.

Krikšto dukra Valentina jo "Kunigiškių vaizdą" Padovanojusi Vaižganto muziejui Kunigiškių kaime.

Ano Sklėrių giminės kaimo — Kunigiškių Pradžios mokykloje kitados mokėsi Ne tik visi Sklėriai, tarp jų — Alfonso, Ir mano motina Emilija, Bet ir mano motinos krikšto tėvas Juozas-Tomas-Vaižgantas, Augęs už kilometro nuo Kunigiškių-Malaišiuose...

Aš labai didžiuojuosi, Kad tą mokyklą vienus metus ir man teko lankyti, Kai, tėvams po karo trobas atsistatant, Nuvežė mane visiems metams į Kunigiškius, Pas tetulę Tapilją (Teofiliją) Ir senelį Ciprijoną. Senelė Barbora jau buvo mirusi.

(Kunigiškius, savo motinos ir dėdės Alfonso jaunystėje Esu aprašiusi romane "Motinos rankos").

Atsimenu krikšto tėvų, dėdę Alfonso, Sėdint už stalo mūsų seklyčioje Rudžiuose, prie Kamajų, Kai jis į svečius atvažiuodavo su šeima pas seserį... Atsimenu, kaip jis noriai valgė kaimišką duoną, Pagirdavo mamytės sūrį, dešras, jos padarytą naminių vaisių vyną...

Dėdė vis mums atveždavo po saldainių dėžę.— O mes, vaikai, užmiršdavom ir padėkoti, nes... Žiūrėdavom, neatsižiūrėdavom į aukštą, Šviesiaplaukį, linksmą, Kario uniforma tokį išvaizdingą, gražų mūsų dėdę...

Kas galėjo tada atspėti, kad teks man rašyt apie jį Šio šimtmečio pabaigoje, šimtmetį nuo jo gimimo... Rašyt apie kankinį, Bestiališkos komunistų valdžios sunaikintą, Dūlintį tolių toliuose nuo giminės, Žiaurios tundros pakraščiuose, Kuriuos plauna Lamos ežero šaltos bangos...

Alė Rūta-Nakaitė-Arbienė,
Emilijos Sklėriūtės iš Kunigiškių
duktė

P.L.P. Karo mokyklos XVII laidos vinjetė

Neseniai iš Lietuvos buvo gauta 1935 m. išleis tos kadro karininkų laidos vinjetė. Iš vinjetės matyti, kad šią laidą baigė 58 jaun. leitenantai.

Ją perfotografavus, gautas visai neblogas rezultatas — ryškumas. Dėl vinjetės išdėstymo ji perfotografuota dviejuose lapuose po 10 x 6,5 colių formato. Norintieji ją gauti gali užsisakyti pas Joną Tamulaitį, 3137 Kenilworth, Berwyn, IL, 60402, nurodant negatyvų numerius 042516 ir 042517. Kaina su persiuntimu \$10.00.

LIETUVOS KARININKO KELIAI

MARIUS TYTUVENIS

(Tęsa iš š. m. "Kario" Nr. 4)

Iš Berlyno radijo stoties Berliner Rundfunk skambina lietuvių programos viršininkas ir prašo, kad kovo mėn. 1 d. atvažiuočiau į Berlyną ir kalbėčiau per radiją apie lietuvių darbininkų padėtį Vokietijoje. Sutinku ir nuvažiuoju. Grupė jaunų lietuvių studentų, 9 vyrai ir viena mašininkė, transliuoja per Berlyno radiją žinias lietuvių kalba į Lietuvą. Aš pakalbu apie 10 minučių. Po to jie man sako: "Dabar tu pardavei velniui savo dūšią — tai reikia aplaistyti. Mes žinome gerą kneipe, kurios savininkas amerikietis ir pas jį dar galima gauti vyno". Visas linksmas dešimtukas nutraukiame tenai. Nespėjome atsisėsti už stalo ir gurkšnį vyno nutraukti, užkaukia sirenos. Savininkui reikia uždaryti ir jis ragina mus išeiti. Mes įsikišame po bonką vyno į kišenę ir išeiname. Priešlėktuvinė artilerija be perstojo šaudo, dangus prožektoriais apšviestas, krenta šūvių skeveldros, neįmanoma gatvę eiti. Susigūžime mūrinėje vartų angoje ir sriubčiojam vyną. Aplinkui dunksi bombų sproginiai, lėktuvai paberia fosforines bombas. Jų pilna aplinkui, šnypščia ir purkščia kaip gyvatės. Vienas mūsų drašuoelis pasemia saują smėlio ir pila ant jos. Bomba pasispardo ir apipurkščia jį fosforu, apsvilina rankas.

Anglai daužo Berlyną, šventina vokiečius — juk šiandien yra Tag der Luftwaffe — aviacijos diena, tai jie atskrido vokiečius palinksminti

Nustojus bomboms kristi einame toliau. Vienas iš mūsų gyvena netoli nuo čia, tad manome nueisime ten ir baigsime išgerti bonkas. Policija sugauna mus ir suvaro į slėptuvę. Bet kaip ilgai gali išlaikyti jaunuolį su įkaitusią nuo vyno galva slėptuvėje? Du kombinatoriai nueina prie durų, prie stovinčio sargo, nusiveda jį į šalį ir vaišina vynu, o mes likusieji sprunkame pro duris ir į gatvę. Eisime pažiriūrėti kur draugas gyvena, bet gatvė priversta durų, langų ir stiklų irėjimas darosi sunkus. Prieiname kryžinę gatvę ir draugas sako, kad ten ant kampo jis gyvena. Ten ant kampo... bet ten nieko nėra, tik krūva griuvėsių. Mes tik truputį pavėlavome — jei ne — būtume jau Hade ir linksmintumės su Bachu. Pasirodo namą nupūtė 500 svarų bomba.

Einame toliau pažiriūrėti, kas dedasi "Unter der Linden, Berlyno centre. Aplink milžiniški gaisrai,

gatvės tuščios, negirdėti net gaisrininkų sirenų. Unter der Linden dega kaizerių rūmai — juodojo ir raudonojo riterių ordeno šaknys, katedra, Karo muziejus ir maža St. Hedvig bažnytelė, gražia apvalia kupola ant stogo, ant jo kryžius. Liepsnos verčiasi iš vidaus, apgaubia kupolą ir liežiuviais siekia kryžių. Mes žiopsome ir laukiame kada kryžius nugrius. Mus taip stebinčius policija paragina pranykti.

Sėdame į Ring Bahn, iškeltą ir ratu apie Berlyną einantį traukinėlį. Jis eina kartais per liepsnas. Berlynas dega, kur tik akys begali užmatyti. Jei čia būtų Romos imperatorius Neronas, jis galėtų gauti įkvėpimo, skambinti citra ir kurti eilėraščius. Dega keli tūkstančiai gaisro židinių, o židiny apima vieną bloką. Apie 4 val. ryto pasijuntame pavargę ir išsiskirstome į namus.

Pergyvenome pirmutinį, didžiulį anglių bombardavimą. Keista, žmonės žūsta, gaisrai naikina vokiečių istorinius pastatus, o mes linksmai nusi-teikę ir džiūgaujam.

Sekančią dieną, išsimiegojęs, grįžtu į Dresdeną. Pardaviau velniui dūšią ir velniai buvo suruošę mano garbei pokylį.

Grįžęs į Dresdeną radau plk. Urbono, Lietuvos Profesinių Sąjungų laišką. Jis praneša, kad į Dresdeną atvažiuos 20 lietuvių į mašininkų kursų ir prašo jas globoti.

Atvažiuoja 20 vokiečių parinktų gražuolių. Vienos važiuoja nors išmukti, kitos pasaulio pamatyti. Arbeitsfrontas patalpina jas gražiame viešbutyje ir neblogai maitina. Jas prižiūri Arbeitsfronto atstovė Neuschäfer, maloni ir inteligentiška moteris. Nuotaika šeimyniška. Mergaitės tarškina rašomomis mašinėlėmis visą dieną, vakare susirenka gražiame salione, dainuoja ir gagna. Beveik kiekvieną vakarą aš nueinu jų aplankyti ir kelias valandas praleidžiu ponios Neuschäfer ir jų malonioje draugystėje. Jos norėtų pamatyti Dresdeno įžymybes, bet jų neišleidžia. Betgi vieną vakarą dvi iš jų išsprūsta be leidimo į miestą pauliavoti ir sugadina šeimynišką harmoniją. Ponios Neuschäfer jauna pavaduotoja, partietė, vis urzgia, kad per mažai drausmės, reikia viską vykdyti griežtai, pagal komandas, kaip Arbeitsdienst dalinyje. Atrodo ji įtikino savo viršininkus par-

tiečius, nes jie paskiria ją prižiūrėtoja, o ponią Neuschfer atleidžia. Tuoj pat viskas pasikeičia, viskas vyksta pagal komandas ir švilpuką — kariška tvarka. Jei kurios mergaitės atidaro burną pareikšdamos nepasitenkinimą, tai toji pabaisa, vokiečių apskaldo antausius. Ir nieko aš negaliu pakeisti ar padėti mūsų mergaitėm; tenka jas palikti jų daliai, nes už kelių savaičių jos grįš atgal į Kauną, gal iki tol išsilaikys.

Artėja Velykos. Būtų malonu nuvažiuoti į Kauną. Mano atsivežti lašiniai jau sutirpo ir pilvas pradeda gurgėti ir maištauti, o atostogų neturiu. Atsimenu, betgi, kaip mano naujo viršininko akys blizgėjo, kai po Kalėdų daviau jam kilogramą lašinių. Einu pas jį pakalbėti ir užsimenu jam, kad jei jis mane leistų nuvažiuoti į Lietuvą, tai aš jam atveščiau žąsį. Jis tuoj pat duoda man dvi savaites atostogų.

Malonu būti vėl savo padangėje ir savųjų tarpe. Turiu ir daug rūpesčių. Mūsų darbininkų padėtis Vokietijoje blogėja, nežiūrint, kad jie buvo prilyginti vokiečiams aprūpinimo atžvilgiu. Jie negauna nusipirkti jokių drabužių ir vaikšto apiplyšę. Einu pas Profesinių Sąjungų pirmininką plk. Urboną ir tariamės su juo ką daryti. Jis pažada padaryti posėdį. Posėdyje dalyvauja Paukštys, vokiečių Dannler, plk. Urbonas viršininkas ir aš. Aš painformuoju apie lietuvių darbininkų padėtį Vokietijoje, kuo vokiečiai labai nepatenkinti ir šnairuoja į mane. Mano didžiausiam nustebimui Paukštys atidaro burną ir gana griežtai pasisako prieš darbininkų siuntimą į Vokietiją ir jų palikimą Dievo valiai ten. Plk. Urbonas irgi griežtai reikalauja, kad Dannler imtųsi žygių darbininkų padėtį pagerinti. Dannler labai nepatenkintas ir urzgia kaip šuo uodegą prispaudęs ir nieko nepažada. Atrodo be reikalo mes aušinam burnas.

Profesinėse Sąjungose sutinku tą mažą, sudžiūvusį vokiečių, buvusį raštininką Dresdene. Rudmarškinio uniformoje: batai blizga, įsipenėjęs kaip bekonas ir labai smarkus vyras pasidaręs. Atrodo, Lietuvos lašiniai atgaivina kiekvieną pasmirdusią vokiečių žiurkę.

Kai kas iš mano draugų užsimena, kad gal Lietuvos bažnyčios galėtų padėti darbininkams. Einu par vysk. Brizgį. Jis mane maloniai priima; paaiškinu jam darbininkų aprangos padėtį. Jis galvoja, kad galėtų surinkti drabužių per parapijas ir man padėti. Atrodo atradau vieną lietuvį, kuriam rūpi lietuviai darbininkai ir kuris yra pasiryžęs jiems padėti, tačiau mūsų geri norai nueina niekais, kadangi man nepa-

vyksta surasti nė vieno asmens ar įstaigos, kurie pasirūpintų tuos drabužius persiųsti Vokietijon. Taip nieko nepešęs grįžtu į Dresdeną.

Grįžęs patepu kai kuriuos vokiečius, kurie man padeda, lašiniai. Magiškas žodis "Speck ir Bohnenkaffee" sužibina vokiečių akis ir jie pasistengia kaip tik gali padėti ką gali. Mano viršininkas, sutašęs žąsį, jaučiasi kaip antrame danguje.

Vokiečiai sugriebė mano jaunesnį 18 metų amžiaus brolių ir atsiuntė su transportu į Dresdeną. Vienas kilogramas lašinių padėjo ištraukti jį iš lagerio ir leido apsigyventi su manim. Be to, pateko į Zeis-Ikon amatų mokyklą kaip mokinys.

Darosi ankšta gyventi pas Fritzenschaft. Palieku ten broliuką ir susirandu kambarį pas turkų inžinierius, studijuojančius Dresdeno technikume. Nauja vieta labai graži, šalia Zoologijos parko. Gal kiek pavojinga, nes priešais gyvena Gauwaltungleiteris, geriau sakant Saksonijos viršininkas, visagalis karalius.

Arbeitsfrontas gauna vėl naują viršininką, karininką, kapitoną, apkabinėtą medaliais. Jis sukviečia visus užsieniečių atstovus, prisistato kaip riterių ordino kavalierius ir pabrėžia, kad jį asmeniškai už nuopelnus Führeris paskyrė į šią labai svarbią vietą. Jis ragina mus dėti visas pastangas Grossdeutschland sukūrimui Naujoje Europoje, kitaip sakant už Naują Vokietiją išspausti iš darbininkų paskutinį prakaito lašą. Atrodo Arbeitsfronto paskirtis visiškai pasikeitė. Prieš tai jo tikslas buvo apsaugoti darbininkus nuo išnaudojimo, o dabar turime spausti darbininkus išnaudojant juos iki maksimumo.

Išeiname iš posėdžio visi spjaudydami. Aš gana glaudžiai draugavau su prancūzų, belgų ir olandų atstovais. Čekų ir jugoslavų atstovai visiškai nedraugauja su mumis, jų akys daugiau linksta Maskvos link.

Naujas viršininkas daro labai svarbias reformas: pirmiausia uždraudžia rūkyti patalpose, antra — išjungia keltus, taupo elektrą. Dabar turime lipti į penktą aukštą laiptais. Trečia — pastato prie durų sargybą — niekas negali išeiti be raštiško leidimo darbo metu. Leidimo reikia nueiti net į gretimą apskrities Arbeitsfronto įstaigą. Alkanį vokiečiai, liežuvius iškišę, lipa laiptais aukštyn ir žemyn, mes taip pat ir visi spjaudomės.

Arbeitsfronto asmeninio skyriaus viršininkė yra ponija Schröder — aukšta blondinė apie 40 metų, išsiskyrus. Ji turi gerus ryšius su visomis įstaigomis,

ypač su Gestapu. Už du kilogramus lašinių ji gali parūpinti visus reikalingus dokumentus lietuviams repatrijantams Dresdene nuvažiuoti kelioms savaitėms į Lietuvą. Ji palaiko ryšius su visais užsienio darbininkų atstovais, net flirtuoja su advokatu Bertrand, prancūzų atstovu. Vieną dieną prancūzų atstovas dingsta be žinios, o kai jos užklausi, kas atsitiko su juo — ji tik šypsosi. Atrodo ji aprūpino jį reikiama dokumentais į Prancūziją.

Po kurio laiko ji man šnipštelė, kad rytoj aš gausiu pakvietimą atvykti į Gestapą. Atrodo pasibaigė mano ramios dienos. Rytojaus dieną Gestapas man skambina, kad atvykčiau 1 val. pas juos. Bjaurus ir nemalonus jausmas. Prie durų stovintis sargybinis paklausia pavardės, paskambina telefonu, atidaro duris, įleidžia vidun ir duris uždaro. Supurto durų trinkelėjimas užpakalyje. Prabėga klausimas — ar aš išeisiu pro jas atgal? Gestapininkas užveda mane į antrą aukštą, parodo sėstis į kedę koridoriuje ir įsako laukti.

Laukiu vieną valandą, dvi valandas, tris valandas, keturias valandas — niekas nepasirodo. Pagaliau atsikeliu nuo kėdės ir galvoju eiti namo, manydamas gal jie mane pamiršo. Nueinu žemyn ir mėginu eiti laukan, bet sargybinis užstoja kelią ir reikalauja parodyti raštišką leidimą, kad galiu išeiti. Aš jo neturiu. Jis skambina telefonu į viršų ir veda mane atgal. Viršuje pasitinka mane gana užsirūstinęs jaunas gestapininkas, kam aš nelaukiau kada jis mane pašauks.

Klausinėja ir rašo mano biografiją. Pasisakau, kad buvau Lietuvos reguliarios kariuomenės karininkas, rusams užėjus pabėgau į Vokietiją, vėliau su vokiečių žinia grožau į Lietuvą per Žaliąją Sieną organizuoti lietuvių sukilimo prieš rusus, buvau rusų pagautas, sėdėjau kalėjime ir laukiau mirties bausmės, o dabar esu globėjas lietuvių darbininkų Vokietijoje. Jis man pareiškia, kad aš be vokiečių palydovų einu sekmadieniais į lietuvių lagerius, kalbu su darbininkais ir pasisakau prieš vokiečių santvarką ir tikslus. Aš bandau jam aiškinti, kad mano pareiga yra padėti darbininkams ir juos raminti, be to, aš esu lietuvis ir mūsų interesai, ne visuomet sutampa su vokiečių interesais ir jis negali iš manęs tikėtis, kad aš galvočiau ir elgčiausi kaip vokiečiai. Aš dedu visas pastangas kad lietuvis darbininkas būtų pavalgydintas, aprūpintas ir būtų pajėgus dirbti jų naudai. Šie mano interesai visiškai sutampa su vokiečių interesais kovoje su rusais ir mano darbai įrodo, kad mano žodis turi būti vertesnis, negu kokio

nors lagerio informatoriaus. Gestapininkas niurzgia ir nelabai patenkintas mano išvedžiojimais, tačiau po dviejų valandų tardymo pasirašo leidimą man išeiti iš šios įstaigos ir įspėja, kad kitą kartą gali taip gerai nesibaigti.

Giliai atsidūstu ir palieku duris užpakalyje, tikėdamasis niekuomet daugiau pro jas nejeiti. Nesitikėjau, kad lageriuose yra lietuvių šnipelių. Ateityje turėsiu būti atsargesnis.

Artėja į Dresdeną atvykimo metinė su Sonderzug. Arbeisamto viršininkas tuomet pažadėjo, kad po vienerių metų mūsų darbininkai gaus dvi savaites atostogų Lietuvoje. Einu pas jį ir primenu, kad būtų laikas jau tuo reikalu pradėti rūpintis. Lietuviai darbininkai yra geri, dirbo sąžiningai ir yra užsitarnavę atostogų. Jis su manimi sutinka ir nutariame, kad pirmiausia vyks iš Leipzigo, Chemniz ir Dresdeno darbininkai. Pasirūpinsiąs gauti specialų traukinį ir vietiniai Arbeisamtai sudarys atostoginių sąrašą. Jei pirmojo Sonderzugo visi darbininkai sugrįš atgal, po to seks kitas. Čia man kyla abejonė, kad visi darbininkai grįžtų, tačiau to nesakau Arbeisamto viršininkui, pagyvensim — pamatysim.

Liepos pradžioje vykstu į Leipcigą, nes iš ten pajudės Sonderzug. Susodinu į traukinį Leipcigo darbininkus, pakeliui paimame iš mažesnių vietovių ir Chamniz darbininkus ir pagaliau dauguma iš Dresdeno. Iš Dresdeno stoties vokiečiai mus iškilmingai išleidžia. Ilgas traukinys prikimštas kaip bičių avilys, bet darbininkų nuotaika neapsakomai gera, nes beveik kiekvienas buvo įsidėjęs bonkelę šnapso — skamba juokas ir dainos. Traukinys lekia be jokių sustojimų, kelionė linksma ir nepajuntame, kaip atsiduriame Kaune.

Dvi savaitės greitai prabėga. Mano širdis nerami — kiek darbininkų grįš atgal ir kas laukia mūsų tenai, sugrįžus — ar vokiečiai vėl sutiks mus iškilmingai? Kauno stotyje mūsų laukia ilgas, specialus traukinys, kuriame nėra susigrūdimo, nėra masės — vagonai pustušti, neskamba dainos. Traukinys pajuda ir apleidžiame Kauną. Pereinu per vagonus pasižvalgyti kaip atrodo — nagį gal koks trečdalis darbininkų grįžta atgal. Man gaila tų, likusių Vokietijoje, laukiančių mūsų grįžimo, kada jie galės važiuoti atostogų į Lietuvą. Aišku, atrodo nebus jokių specialių traukinių daugiau ir nežinia ar kada jie gaus atostogų — gal tik karui pasibaigus.

Arbeisamto viršininkas ir aš atsidūrėme keblioje padėtyje — mūsų pastangos nuėjo velniop ir prisivirėme košės. Arbeitsfronte mano viršininkas

rūstus. Atrodo, kad aš čia jau nebereikalingas ir atsisakau nuo tarnybos. Laikinai, kol jis suras kitą, rekomenduoju kunigą Senkų. Pats pasilieku dar Dresdene norėdamas apžiūrėti Saksonijos įžymybes. Mano labai mėgiama vieta Čekoslavakijos link yra Pirna; ant Elbės upės kranto yra aukštos, stačios uolos, tad užkopus ant jų, kaip akys užmato, geriesi vaizdais. Žemai apačioje sidabru tviska mažas vandens tvenkinys. Čia garsus vokiečių rašytojas Karl May parašė visas savo knygas: *Vinetou*, *Sidabro ežero turtai*, *Indėnų kovos Amerikoje* ir *Kelionės po Afriką*. Jis nebuvo tų kraštų matęs, bet jo begalinė vaizduotė sukūrė tas knygas sėdint čia, ant tos aukštos, stačios uolos. Sėdžiu ir aš čia ir dūmoju, ką aš savo gyvenime sukursiu ir kokia bus mano ateitis. Atrodo miglota ir nematau jokios prošvaistės.

Atsiranda naujas lietuvių darbininkų globėjas, kuris yra atsiųstas Lietuvos Profesinių Sąjungų viršininko Daimler; tai jaunas vyras Gedgaudas su žmona, abu šimtu nuošimčių nusiteikę vokiečių naudai. Jis tuoj pareikalauja iš manęs perduoti jam nelegaliai atvežtas bibliotekas, kad sudaryčiau knygų sąrašą ir patiekčiau vokiečių cenzūrai. Atrodo buvau užsidėjęs ant kaklo virvę, ir ji pradeda po truputį mane smaugti.

Sudarau knygų sąrašą ir perduodu jam. Vieną dieną išvažiuoju į Berlyną pažiūrėti kaip gyvuoja ir ką veikia Lietuvių Sąjunga, tikėdamasis gauti ten kokį darbą. Bet nieko gero, nes jų pačių egzistencija neaiški. Vėlai vakare grįžtu atgal į Dresdeną.

Gyvenau pas turkų inžinierius, kurie nusiteikę daugiau Maskvos kryptimi, tačiau gana korektiški. Inžinierius Fetti Tokus praneša, kad man išvažiavus į Berlyną buvo atvykęs Gestapas ir klausinėjo, kur aš išvažiavau ir kada grįšiu, o man grįžus tuojau pat paskambinti jiems.

Skubiai susipakuoju ir tą pačią dieną išvykstu į Kauną. Dresdenui iki pasimatymol.... Iki pasimatymo Dresdenui!...

Karininko uniformoje ... nesavoje

Praleidus beveik pusantrų metų Saksonijoje, Kaunas atrodo kaip rojus. Po kojomis junti savo žemę, širdyje malonus jausmas — čia savi žmonės, čia skamba lietuvių kalba, čia žemė, kurioje tu gimei ir augai — čia tu priklausai! Tau nereikia, sutikus draugą, kelti ranką ir sakyti: "Heil Hitler".

Nežiūrint brutalaus vokiečių okupacijos, čia girdi lietuvišką dainą ir kartais suskamba juokas. Čia pradžia mano naujo gyvenimo etapo. Savo žemėje

esu benamis, neturiu nei buto, nei darbo, nei piniginių išteklių.

Anksčiau, dar būnant Vokietijoje, susidariau įspūdį, kad Vokietija karą pralaimės. Vokiečių tauta atrodė išsisėmus, geriausia armija beveik sunaikinta, verbuoja jaunuolius ir senius. Visa tauta žiauriese Gestapo rankose ir nėra jokio entuziazmo, tik baimė ir prievarta. Kildavo klausimai — kaip ilgai ji dar išsilaikys ir koks likimas laukia Lietuvos? Kas laukia manęs?

Tūkstančiai klausimų, o atsakymo jokio. Tuo tarpu svarbiausias klausimas, kaip pragyventi ir tęsti savo egzistenciją?

Daug mano gerų prietelių dingo Gestapo naugose. Vidaus reikalų tarėjas plk. Narakas, Šiaulių apskrities viršininkas kpt. Noreika — abu jie suareštuoti. Gal jie būtų suradę man kokį darbą, bet jų nėra. Mėginu kreiptis pas naują Vidaus reikalų tarėją mjr. Pyragių. Su juo ryšiai buvo glaudūs. Nuvykęs pasakoju jam savo bėdas.

— Gerai, Marijonai, kad atėjai pas mane. Man reikalingas Alytaus apskričiai viršininko padėjėjas. Pasiūlysiu tave vokiečiam. Ateik po kelių dienų. Manau galėsi važiuoti į Alytų.

Dėkoju majorui už paslaugą ir jaučiuosi kaip antrame danguje.

Nesu buvęs Alytuje, bet girdėjau iš ulonų karininkų, kad Alytus gražus miestas.

Po kelių dienų vėl užeinu pas Pyragių, bet jis nesutinka manęs su džiaugsminga žinia, o atvirksčiai.

— Žinai, Marijonai, nelinksms žinios. Aš pasiūliau tave vokiečiams, ir jie užsiuto ant manęs; jie visus metus ieško tavęs Lietuvoje, o tu ramiausiai sėdi Dresdene be jų žinios. Aš galiu duoti tau vieną patarimą — dink nuo žemės paviršiaus.

Man dingti nuo žemės paviršiaus... Bet kaip ir kur? Eiti į pogrindį ir kovoti vėl... Prieš ką? Slapstyti nuo Gestapo? Bet kur? Mažame mano gimtinės miestelyje tebegyvena senas tėvas ir sesuo. Aš juos rėmiau visą laiką, nes jie sunkiai pragyvena, ir aš būčiau jiems didelė našta. Be to, sesers namuose gyvena vokietis, ūkių prižiūrėtojas. Kaip ilgai aš tenai išsislapstyčiau nuo Gestapo? Kaune slapstyti nėra kur ir pas ką, nes mano geri prieteliai Gestapo areštuoti, kiti dingę be žinios.

— Dink nuo žemės paviršiaus, — skamba mano ausyse mjr. Pyragiaus žodžiai. Vėl nemigo naktys, baimė, kada Gestapas pasibels į duris.

Gražios saulėtos dienos darosi niūriomis, ir ei-

damas gatve žvalgaisi į šonus ir užpakalį, Mano laimė, lydėjusi mane iki šiol, pradeda mane apleisti. Turėtas įsitikinimas, karui su Lenkija prasidėjus, kad aš išgyvensiu ir matysiu karo pabaigą, pradeda manyje svyruoti. “Dink nuo žemės paviršiaus”, nors lįsk gyvas į žemę. Arba eik į pogrindį ir kovok prieš vokiečius laukdamas, kada sugrįš rusai ir tau atsilygins Sibiru”. “Dink iš Gestapo akių”!...

Yra dar maža prieglobstis nuo Gestapo — vokiečių kariuomenė. Dar nedingsiu nuo žemės paviršiaus!

Vokiečių Karo Komendantas Lietuvai gen. Justas organizuoja “Litauische Hilfswilligen” — norinčių padėti dalinius. Einu į Centralestelle für die litauischen Hilfswilligen” pasiteirauti kokiomis sąlygomis karininkai priimami ir kokia bus užduotis organizuojamo dalinio. Istaigos viršininkas mjr. Menger, pavaduotojas kpt. Fischer. Jie man paaiškina, kad karininkai priimami su esamu laipsniu ir turi visas teises ir aprūpinimą, kaip vokiečių Reicho kariuomenės karininkai. Dalinių, t. y. pavienių kuopų, užduotis bus vietinė apsauga Lietuvos teritorijoje.

Sąlygos, atrodo, priimtinos. Einu pasitarti su mjr. Pyragiu. Jis mano, gal būtų neblogai šiuo metu įstoti į tuos dalinius ir gauti užuovėją nuo Gestapo. Tad 1943 m. lapkričio 11 d. savanoriškai stoju į “Hiwi”.

Priენai

Atvykstu į Prienus, kur formuojamos Lietuvių kuopos, talpinamos buvusiuose Lietuvos kariuomenės pastatuose. Vokiečių vadovybę sudaro ltn. Edleris ir vokiečiai puskarininkiai. Jie gyvena buvusiuose lietuvių karininkų butuose. Mus visus karininkus patalpina į vieną salę, mūsų vienas esantis pulkininkas gauna atskirą kambarį. Visus karininkus aprenkia vokiečių kareivių uniformomis — be laipsnių. Pirmas malonumas, kurį gauname, tai niežai — visi apsikrečiame nuo senų kareivių uniformų ir patalinių. Visi spjaudomės ir keikiamės, bet pamažu jų atsikratome.

Vokiečių ltn. Endleris, austras, didžiuojasi esąs partietis ir vaidina absoliutų karaliuką. Žiūri į mus su panieka ir traktuoja kaip belaisvius. Kai jį sveikini, tai jis net neatsako. Mes turime mūsų pulkininką, bet jis daugiausia gurkšnoja skaidriąją ir mums visai neatstovauja, o tamposi prieš vokiečių leitenantą. Mūsų leitenantų yra 17.

Suorganizuotos penkios lietuvių kuopos. Kuopų vadai — vokiečių viršilos, būrių vadai — puska-

rininkiai. Mūsų karininkai priskiriami kuopoms kaip žiopliai — žiūrėti ir mokytis iš vokiečių. Drausmė labai griežta, tad labai daug kareivių dezertyruoja.

Mane paskiria trečios kuopos vadu. Nutariau nežiopsoti — ne mokytis, bet mokyt. Susipažinau su nustatyto dienos mokymo planu, sušaukiau vokiečių puskarininkius ir lietuvius skyrininkus, paėmiau vokiečių lauko statutą ir mokau manevravimo ir komandas vokiečių kalba.

Vokiečiai puskarininkiai nustebė, kad aš žinau jų lauko statutą ir gerai moku vokiečių kalbą. Užsiėmimų metu liepiu lietuviams puskarininkiams vadovauti ir mokytis kareivius, o vokiečiams puskarininkiams įsakau prižiūrėti. Užsiėmimai vyksta sklandžiai, nesigirdi vokiečių puskarininkų koliojimų. Vokiečių puskarininkiai pradeda temptis ir mane respektuoti kaip kuopos vadą. Dauguma mūsų karininkų yra jaunesni leitenantai ir nemoka vokiečių kalbos, tad stumdomi vokiečių puskarininkų.

Karininkai valgome prie bendro stalo, išskyrus mūsų pulkininką, kuris valgo atskirai, savo kambaryje.

Vieną dieną, pietų metu, atsiranda kpt. Šopranas, buvęs mūsų Karo mokyklos kadro karininkas. Jis paklausė, kur yra jam vieta prie stalo? Mes jam atsakome, kad sėstų gale stalo, kur yra laisva vieta. Jis baisiai įsižeidžia ir pareiškia, kad jis esąs Reicho vokietis ir jam priklauso pagarba ir todėl turi būti pasodintas garbingoje vietoje — stalo pradžioje. Atskaito jis mums pamokslą, kad esame neišauklėti ir jis nenorįs su mumis turėti jokio reikalo ir reikalau vokiečių vadovybės, kad jį tuoj pat komandiruočiau į kitą vietą. Po dviejų dienų jis dingo. Jis, šunsnukis, buvo mūsų auklėtoju Karo mokykloje, o dabar jis nenori turėti su mumis jokių reikalų. Kariūnai jo nemėgome, nes buvo karjeristas ir pataikūnas. Vaidavo Napoleoną. Dešine ranka visuomet laikė dirželį ant krūtinės, vis mušdavo koją su koja kaip balerina ir komanduodavo moterišku balseliu. Mes jį vadindavome “Solpranu”. Dabar tikras Sopranas pasirodė visoje savo didybėje ir dingo.

Šunsnukis yra visuomet tas pats — loja ir uodega vizgina tam, kas jį šeria.

Atvažiuoja gen. Justas. Lietuvių kuopos išrikiuojamos: karininkai prisaiškinami ir pasveikunami, kad tapome vokiečių kariuomenės pilnateisiais nariais.

Suareštuotas

Turėdamas Kaune reikalų prašau ltn. Endlerį

duoti leidimą nuvažiuoti, bet jis atsisako. Niekuo-
met neišleisdavo mūsų iš kareivinių šeštadieniais ir
sekmadieniais lyg būtume jo vergai, o jis visagalis
karaliukas. Aš jam pasakiau, kad aš šeštadienį
važiuosiu į Kauną ir sugrįšiu sekmadienį. Taip ir
padarau. Dėl to ltn. Endleris atima iš manęs 3-čią
kuopą, kuri buvo numatyta pasiųsti į Kauną.

Mano kraujas pradeda kunkuliuoti, ir aš reika-
lauju iš ltn. Endlerio, kad jis elgtųsi su mumis kaip
su lygiais ir uždėtų ant uniformų laipsnius. Jis atsi-
sako. Vieną vakarą, begurkšnojant skaidriąją, aš sa-
kau karininkams, mėgusiems burtis apie mane, kad
aš eisiu pas ltn. Endlerį dar kartą reikalauti, kad jis
traktuotų mus kaip karininkus ir, jei jis atsisakys,
aš galbūt jį nušausiu.

Taip ir nueinu pas ltn. Endlerį ir griežtai reika-
lauju, kad uždėtų mums karininkų laipsnius ir trak-
tuotų mus lygiais. Mūsų diskusijos pasidarė karštos.
Ltn. Endleris pradėjo įžeidinėti, ir aš uždėjau ranką
ant pistoleto. Tuo metu staiga įeina vokiečių puska-
rininkis ir kviečia ltn. Endlerį prie telefono. Jis iš-
sprunka, o aš einu atgal į karininkų patalpą ir pasa-
koju kas atsitiko. Po kokios pusės valandos vokiečių
kareivis iš pirmo aukšto šaukia mane prie telefono.
Man nulipus laiptais žemyn, apačioje ltn. Endleris
su dviem puskarininkiais mane apsupa su atstatytais
pistoletais ir pareiškia, kad aš esu areštuotas.

Uždaro mane į kamerą su geležiniais virbais ir
pastato iš mano trečios kuopos vokiečių grandinį
sargybinį. Aš rūkau ir kalbuosi su sargybiniumi. Apie
10 val. pasidaro tylu. Atgrodo, ltn. Endleris ir puska-
rininkis nuėjo miegoti.

Turėjau ant piršto gražų auksinį žiedą su įgra-
viruota vyčio emblema. Tas žiedas labai patiko gran-
diniui. Aš siūlau jam tą žiedą, jei jis išleis mane į
karininkų patalpas aukštyn, o rytą, 6 val., aš vėl
sugrįšiu. Duodu jam karininko garbės žodį. Jis galįs
atsigulti į mano lovą kameroje ir miegoti, o 5 val.
aš jį pažadinsiu.

Jis sutinka. Atrodo, aš įgijau jo pasitikėjimą,
būdamas 3-čios kuopos vadu.

Lipu laiptais į antrą aukštą pas draugus. Jie
labai nustemba pamatę mane laisvą. Papasakoju savo
laisvės istoriją. Sėdim visi iki 6 val. ryto, sriubčioja-
me skaidriąją. Nieko daugiau negalima padaryti.
Naktį aš negaliu susisiekti su mjr. Pyragiu. Jis gerai
pažįsta gen. Justą ir gal galėtų man pagelbėti.

6 val. ryto grįžtu į kamerą, pažadinu vokiečių
grandinį, guluosi į lovą. Jis uždaro duris ir atsistoja
sargyboje.

Atrodo, aš pasidariau avinas ir pradėdu pasi-
duoti savo likimui.

Pakeliui į koncentracijos stovyklą

10 val. ltn. Endleris man praneša, kad esu siun-
čiamas į koncentracijos lagerį. Du ginkluoti vo-
kiečių puskarininkiai veda mane į autobusų stotį,
įsodina į autobusą ir veža į Kauną.

Kauno autobusų stotyje, išlipus iš autobuso,
pasitinka vokiečių kapitonas. Jis prisistato kaip gen.
Justo adjutantas, pasako vokiečių puskarininkiams,
kad jis perima mane gen. Justo žinion, ir jie galį
grįžti atgal į Prienus. Einame su kapitonu pas gen.
Justą.

— Ponas generole, tamstos parėdymu esu čia!
— prisistatau generolui.

— Mjr. Pyragius man paskambino ir painforma-
vo, kad esi suareštuotas. Jis prašė mane, kad tą da-
lyką ištirčiau. Kame dalykas? — paklausė supykęs
generolas.

— Pone generole, esu karininkas. Savanoriu
įstojau į jūsų organizuojamus dalinius. Man buvo
pažadėta visos vokiečių karininko teisės ir lygus trak-
tavimas. Prienuose Jūsų paskirtas ltn. Endleris el-
giasi su mumis kaip su belaisviais: aprenė kareivijų
uniformomis, neleidžia nešioti prideramų karinin-
kams laipsnių, šeštadieniais ir sekmadieniais ne-
leidžia išeiti iš kareivinių, reiškia mums panieką ir
elgiasi su mumis kaip su kareiviais. Tai yra įžeidimas
ir Lietuvos karininkų paniekinimas.

Rusam užėmus Lietuvą aš buvau pabėgęs į Vo-
kietiją. Grįžau prieš karo pradžią ir organizavau su-
kilimą prieš rusus, buvau NKVD pagautas, sėdėjau
Kauno kalėjime ir laukiau mirties bausmės. Vėliau
aš Vokietijoje globojau lietuvius darbininkus ir rūpi-
nausi, kad jie būtų darbštūs ir padėtų kovoje su
rusais. Dabar esu įstojęs savanoriu į dalinius ir esu
pasiryžęs padėti Vokietijai laimėti karą prieš rusus.
Mano asmeniniai interesai pilnai sutampa su vo-
kiečių interesais šioje kovoje, bet, jeigu aš būsiu
traktuojamas kaip vergas — aš esu priešas.

— Tokių žodžių aš negaliu pamiršti! — išraudęs
generolas trenkia kumščiu į stalą, pašoka nuo kėdės
ir rėžia toliau, — Eik namo! Man tokių karininkų
nereikia!

Saliutuojau ir einu ilga sale prie durų. Apsisuku,
vėl atiduodu pagarbą.

— Rytoj dvyliktą valandą prisistatyk! — išgirs-
tu.

— Klausau, ponas generale, rytoj dvyliktą valandą prisistatysiu. — Apsisuku ir išeinu.

Esu laisvas, bet ar ilgai?

Kitą dieną prieš dvyliktą valandą ateinu į gen. Justo raštinę. Įėjęs pamatau sėdintį ltn. Endlerį. Staiga jis pašoka, sumuša užkulnius, išsitempia.

— Labas rytas, ponas leitenante! — jis sveikina mane.

Na, kas čia dabar per velniava? Jis Prienuose neatsakydavo į mano pasveikinimą, o dabar čia išsitempęs kaip styga, pirmas mane sveikina. Vokietė sekretorė šypsosi. Man visiškai nesuprantamas šito "karaliuko" elgesys. Atsakau į jo pasveikinimą.

Einu į gen. Justo kabinetą — didelę, ilgą salę, buvusią mūsų kariuomenės štabo būstinę.

— Ltn. D., tamstos įsakymu atvykau!

— Ponas leitenante, aš ištyrinėjau susidariusias sąlygas Prienuose, taip pat aš patyrinėjau tamstos praeitį. Tamstos nuveikti darbai nusveria pasakytus

žodžius, ir aš jų užmiršau. Aš skiriu tamstą ryšio karininku mano suorganizuotoms penkioms kuopoms. Aprūpinimui priskiriu prie 667 vokiečių bataliono. Prisistatyk bataliono vadui kpt. Trepte. Be to, ant Žaliojo tilto yra išstatytas priešlėktuvinis pabūklas, aptarnaujamas lietuvių kareivių. Išmokyk juos kaip jį naudoti.

Padėkoju generolui ir išeinu. Dabar man aišku, kodėl ltn. Endleris išsitempė ir sveikino mane. Atrodo generolas Justas gerai išsprausė jo galvą.

Pasikalbėjimas su generolu iššaukė jam pagarbą. Senos vokiečių armijos generolas, buvęs dvylika metų Lietuvoje Vokietijos Karo ataše, besilaikęs senų, garbingų karininkų tradicijų. Jis gerai žino, kad aš esu jo priešas ir aš žinau, kad jis yra mano priešas, tačiau mes turime vieną tikslą — kovą prieš bolševizmą. Mes susikertame ir išsiaiškiname, tuo igydami viens kitam pagarbą.

(Bus daugiau)

7-to pėst. Žemaičių Kunigaikščio Butegidžio pulko paradas 1930 m. rugsėjo 8 d.
1929 - 1930 metais pulkui vadovavo plk. Petras Genys

SVETIMŠALIŲ LEGIONE

VALIUS KUTKEVIČIUS

(Tęsa iš š. m. "Kario", Nr. 4)

Stojimo procedūra ir tarnybos pradžia

Kartu stojome trys lietuviai. Po visokių sveikatos tikrinimų ir pasirašinėjimų, padarė nuotraukas, liepė palikti visus savo dokumentus, kurie ten pat buvo prancūzų slapotos policijos patikrinti, nes dideliems kriminalistams ir legione nėra vietos, o mažiems vėliau viskas dovanojama.

Visi gavome numerius, kuriuos liepė įsidėmėti, nes kai kalbėsi su viršininku, tai visuomet prie vardo ir pavardės reikia pridėti ir savo numerį.

Po trijų savačių nuvedė prie laivo, kuris mus turėjo nuvežti į Afriką, į Oraną. Buvau plaukęs laivais seniau, bet tas laivas buvo tikrai įdomus, senoviškai vinimis sukaltas, be to, girdėjau, kad per karą vokiečiai jį buvo nuskandinę, o prancūzai jį iškėlę apdažė, aptvarkė ir vėl paleidę į darbą. Jis nebuvo didelis, gal kokių 5000 tonų. Be mūsų 50 legionerių, jis dar vežė į Afriką visokių gyvulių: karvių, arklių ir net kiaulių. Išplaukus į jūrą, kilo didelė audra. Laivas braškėjo, per dieną ėjo vanduo. Visi sirgo, keikė oro spėjimo biurą ir tuos, kurie įsakė tokią dieną išplaukti. Mačiau apačioje denio, kaip gyvuliai sergs. Vargšės karvės: akys didelės, atsiklaupę ant pirmutinių kojų, iš snukių bėga seilės.

Užtruko dvigubai ilgiau, kol su ta "Nojaus arka" pasiekėm Afrikos žemę.

Orano uoste mano draugas pamatė pirmutinius arabus. Daugiausia tai buvo pirkliai. Jis man ir sako: "Žiūrėk, visiškai kaip kine. Anas turi tokį ilgą peilį, o to tokia juoda barzda..." Vėliau reikėjo tarp jų gyventi ir prie visko priprasti.

Legiono stovykloje

Iš Orano traukiniu atvežė į legiono sostinę Sidi Belabės, kur ant didelių vartu užrašyta: "Legio patria nostra" (Legionas tėvynė mūsų).

Per tuos vartus perėjo daugiau kaip pusė milijono visokių tautybių. Čia visur matysi baltas kepurės, nuo ryto iki vakaro girdėsi kur nors mušant būgną ir aidint trimitą. Čia mus pasitiko vyresnysis puskarininkis — Sergent Chef, vokietis. Batai blizga. Matyt, senas kareivis, nes turi daug medalių, dalyvavęs daugely kautynių. Jau 20 metų legione.

Iš kairės: švedas, lenkas ir lietuvis

Mus išrikiavęs, išdrožė prancūziškai maždaug tokią kalbą: "Sveikinam čia atvykusius. Čia bus jūsų namai. Penkerius metus. Niekas čia jūsų nešaukė, atvykote savanoriškai, atėjote savo laisva valia. Žinokite, kad legionas bus kietas. Keiksite, bet kartu ir mylėsite. Niekas čia nereikalaus to, kas negalima. Jei būsite geri, ir legionas bus jums teisingas ir geras. Žiūrėkite savo daiktus, nes už jų pradžią baudžiama. Mokykitės prancūzų kalbos, bus lengviau. Ir nemėginkite iš čia pabėgti. Tik žiurkės mėgina bėgti. Arabai už barakų sienų jus seka, nes už jūsų pagavimą jie gauna užmokestį".

Sustojo kalbėjęs. Apmetė akimis visus naujokus ir pasakė: "Jūs atrodoite neblogai. Legionas padarys stebuklus iš jūsų".

Visi naujokai akis išplėtę žiūrėjo. Gal ne visi suprato, ką jis sakė. Kiek palaukęs vėl pakartojo tą patį, tik jau vokiškai.

Paskum atidavė mus grandiniui, kuris laikinai apsisotai nuvedė į seną baraką. Laiptai blizga. Jie gal šimto metų senumo ir nuo cigarečių nuorūkų apdeginti. Atsisėdau po palme ir pastebėjau, kad blakių ir po žieve yra. Toks šaltas kraštas, tik saulė karšta.

Čia palaikė savaitę. Mano draugas greičiau išsiuntė į Maroką, Oujdą, į antrą kavalerijos pulką, kuris tuo metu jau buvo motorizuotas tankų dalinys. Mane su 40 kitų vyrų išsiuntė į Tunisą, kuris tada

buvo prancūzų protektorate. Čia gražioje vietoje, tarp Kabyla kalnų, buvo mažas Le Kef miestelis su Casbah tvirtove. Jame stovėjo pirmas pėstininkų batalionas. Mane su kitais priskyre į pirmą kuopą. Tame batalione buvo dar trys lietuviai. Mano kuopos vadas buvo latvis kapitonas Romas.

Apskritai, tame batalione dauguma buvo vokiečių, buvusių Romelio Afrikos korpuse kareivių, iš jų keli yra buvę net Amerikoje, kaip karo belaisviai. Kai karas pasibaigė, Amerika grąžino juos ten, kur buvo paimti į nelaisvę, tai jie čia ir užsirašė į legioną.

Kieta drausmė

Tame Le Kef miestelyje sužinojome, kaip padaromi geri legionieriai. Maistas tuo metu legione buvo prastas, o alga labai maža, tai kartais tekdavo valgyti net asilieną. Pusryčiams gaudavome juodos kavos, konservų arba gabaliuką šokolado su duona. Anksti išvesdavo į kalnus. Būdavo išsirengi ir darai visokius pratimus. Nors rytą kalnuose buvo šalta, vis tiek prakaituoja. Vėliau mokė apie ginklus, aiškino jų dalis, ir turi išmokti taip, kad net su užrištom akim galėtum išardyti šautuvą ar kulkosvaidį ir vėl sudėt. Drausmė didelė. Turi savo daiktus gražiai susidėti, drabužius išsiplauti, nors vandenį leisdavo tik keliom valandom per parą, nes jis ateidavo iš toli. Pagal trimitą keltis bei gulti, valgyti ir rikiuotis. Paradams turi net savo maršą, Le Boudin, o kai žygiuoja, tai palengva ir didesniu žingsniu, ne taip kaip kitur kariuomenėse. Jie net savo žodžių turi, Legionierį kartais vadina "cafard", reiškia vabalas,, vyrą — "pinard", maistą, nesvarbu kas būtų, vadina La Soupe. **Ca-va Ca gaze, Damerdez-vous** atstoja labai daug, reiškia: organizuotis, susitvarkyti, o kartais net ką nors apgauti ar pavogti. Vogti iš draugų, žinoma, negalima. Bausmės daugiausia būna keletas dienų kalėjimo. Tie, kurių negali sutvarkyti arba mėgina dezertyruoti, gali tikėtis pakliūti į drausmės kuopą, kuri buvo Colombecher, prie Saharos. Ten reikia skaldyti akmenis su kūju, o puskarininkis gali laisvai vartoti botagą. Mūsų dalinyje tokių neklaužadų nebuvo. Vėliau mus išvesdavo trumpiems žygiams. Dainuodavome prancūziškai ir vokiškai. Kai kuriem naujokam buvo sunku pakęsti tokį gyvenimą. Jie mėgindavo pabėgti.

Šalia manęs gulėjo ukrainietis. Už jo lenkas ir vienas vokieitis. Jie ir nutarė pabėgti. Ukrainietis man pasakė net savo planus. Kol dar žiemos laikas, ir kalnuose galima rasti vandens, jie mėgins keliauti

pajūriais iki Aleksandrijos uosto.

Vieną vakarą prieš patikrinimą jie visi trys ir dingo, o apie mane liko trys tuščios lovos. Jų likimo nesužinojau.

Po trijų mėnesių gyvenimas kiek palengvėjo, ir gavome tuos prižadėtus užsirašant 5000 frankų. Atrodo daug, bet tuo laiku vienas doleris buvo vertas 300 frankų. Juos kareiviai greit prašvilpė. Išėję į miestą pragėrė arba paliko pas merginas, nes kur tik legionas stovi, ten jiems ir merginų yra. Jos irgi valdžios priežiūroj. Jei kareivis kitur gautų kokią venerinę ligą, tai gautų dar ir kalėjimo. Vėliau eidavome į kalnus, į šaudyklą mokytis šaudyti.

Dienos ėjo nuobodžiai. Kartą man stoviniuojant prie raštinės, prancūzų policija atvarė du civiliškai apsirengusius, gražiai nauaugusius jaunuolius. Niekad nebuvau jų matęs. Pro šalį ėjo kuopos adjutantas. Jo laipsnis mažesnis už karininko, bet uniforma labai panaši. Jis stabtelėjo ir paklausė, ar moku kirpti plaukus. Pasakiau kad nemoku, bet vistiek tuoj mano rankoje atsirado plaukų kirpimo mašinėlė, ir liepė abiem nukirpti plaukus.

Pradėjau kirpti. Po plaukais buvo kruvinos žaizdos. Aišku, jie buvo sumušti. Mačiau, kad skauda. Kirpau ir atsiprašinėjau. Kai baigiau kirpti, adjutantas ir sako jiems, kad čia nėra nei karalių, nei karalienės, čia yra prancūzų respublika, o čia Svetimšalių legionas. Pasirodė, kad tie du vyrai buvo anglai, pabėgę iš legiono. Po to jis pašaukė du legionierius, liepė atnešti maišus ir kastuvus. Netoli buvo smėlio krūva. Suimtieji turėjo pilti tą smėlį į maišus pagal švilpuką, bėgti su smėlio maišais apie 40 žingsnių, išpilti, sugrįžti atgal ir vėl tą patį kartoti. Net gaila buvo žiūrėti. Kur juos paskum padėjo, nežinau.

Praėjo daugiau negu metai. Išvaikščiojau visą Tuisisiją skersai ir išilgai.

Čia buvo vieta, vadinama "Kaserine-pas", kur per Antrą pasaulinį karą įvyko Romelio armijos su britais ir amerikonais lemiamas mūšis.

Netoli tos vietos vokiečiai rodė didelį kalną, į kurį jiebuvo užsivežę sunkiąją artileriją. Nuo to kalno be žiūronų buvo galima matyti iki 20 kilometrų, bet britai juos ir nuo to kalno nustūmė. Arčiau prie Saharos, nežinau kiek šimtmečių, stovi buvusių pastatų kolonos. Ta istorinė vieta vadinasi Sabilla. Dabar ten ganosi arabų ožkos ir pučia "širako" vėjai.

Kad visko paragauatumėm, tai ir mus nuvežė dviem parom prie Saharos. Dieną labai karšta, matyti miražai, o naktį šalta. Vienam legionieriui susimaišė galva. Pradėjo kalbėti, kad jis nori eiti į Pales-

tiną, nes žino tą vietą, kur dar Kristaus Kryžius tebėra. Vargšui perkaito galva. Jam liepė smėlyje išsikasti duobę, bet jis neklausė. Tada kiti jam iškasė, kapitonas liepė jam atsigulti į tą duobę, viršų uždengė su antklode, pastatė kareivį žiūrėti, kad nesikeltų. Sakė, jei norės išlipti, tai duoti su šautuvo buožę per rankas. Jis pagulėjo porą valandų ir pasveiko, kaip nieko nebūta.

Vieną kartą paskyrė mane toliau nuo šaudyklos į sargybą žiūrėti, kad koks keliaujantis arabas neprietų arti prie šaudyklos, nes kai vyrai šaudo, tai kulkos kartais rekušetuoja ir gali praeiviui pataikyti.

Įvykis apie lietuvišką spaudą

Aš tuo laiku gaudavau lietuviškos spaudos, tai buvau įsidėjęs į kišenę iš Vokietijos atsiųstus *Žiburius*. Išsitraukęs pradėjau skaityti. Nepamačiau nei iš kur, nei kaip raitas prieš mane atsirado kuopos kapitonas ir paklausė, ką aš čia darau. Pasakiau, kad skaitau. Tuomet jis griebė mano *Žiburius* ir labai užpykęs pasakė, kad legione politika neužsiimama. Apšaukė ir maniau, kad nubaus, bet taip ir praėjo.

Panašus įvykis už kelių mėnesių vėl pasitaikė. Vieną dieną puskarininkis liepė nueiti pas kapitoną. Kai įėjau, jis man rodo knygą, kurios viršelis buvo su raudonu voru. Klausia, kas man ją atsiuntė. Sakau: "Nežinau, pone kapitone, nematau adreso". Jis ir sako: "Imk, skaityk, o perskaitęs, ateik pasakyti ką rašo. Padėkojau ir išėjau. Per dvi savaites perskaičiau. Buvo pulkininko Petručio knyga *Kaip jie mus sušaudė*."

Vieną rytą, kai reikėjo eiti į užsiėmimus, aš sakau puskarininkui, kad einu pas kapitoną. Jis sako, kad neužsirašiau iš vakaro. Kai pasakiau, kad kapitonas man liepė ateiti, puskarininkis nusileido. Susitvarkęs ir nusiblizginęs batus, pasibeldžiau į kapitono duris. Įėjęs atraportavau. Jis klausia, kas atsitiko. Sakau, kad niekas, tik atėjau papasakoti apie tą knygą. Liepė pasakoti. Papasakojau, kaip mokėjau ir dar pridėjau: "Pone kapitone, kas toje knygoje yra surašyta, viskas teisybė. Ir tas žmogus, kuris rašė, tebėra gyvas liudininkas". Dar paklausė, ar aš toli gyvenau nuo Kauno ir leido išeiti. Taip mano artimesnė pažintis su kapitonu ir pasibaigė. Atrodė, kad jis buvo geras žmogus. Kas žino, gal kiek mokėjo ir lietuviškai.

Kiti įvykiai bei nuotyčiai

Tam pačiam dalinyje buvo jugoslavai dvynekai, negalima buvo vieno nuo kito atskirti, tokie buvo

vienodi. Kai skirdavo vieną eiti sargybos, tai kitas pats kartu eina. Buvo neišskiriami. Žiūriu, vieną dieną jie savo kalba garsiai lyg barasi, paskum pasidavė rankas ir apsikabino. Pasirodo, kad prisižadėjo niekada vienas nuo kito nesiskirti, o legione tai padaryti buvo sunku. Vistiek jie nuėjo pas kapitoną ir jam išdrožė: tegu daro ką nori, bet jie nesiskirs. Atrodo, kad laimėjo. Po trijų metų buvau juos susitikęs. Atrodė labiau subrendę, ir abudu turėjo po vieną juostelę ant rankovės — buvo pakelti į pirmą klasę.

Taigi, rodos, jau buvome užgrūdinti. Bet vieną kartą žygiuojant priėjome upę, kur vienoje duobėje dar buvo vandens, o už kelių žingsnių visai sausa. Liepė eiti per vandenį, kuris mums atrodė nelabai švarus. Turėjau švarią uniformą, tai, sustojęs prie vandens, kaip arklys pradėjau prunkšti. Priėjo prie manęs leitenantas, išsitraukė pistoletą Colt ir pamoko eiti. Perėjome. Vandens buvo iki pažasčių ir už kelių minučių vėl buvome sausi. Taip atsigavo kūnas ir siela, kad buvome net dėkingi.

Dabar dar liko tradicinis legiono krikštas, kurį vadina "Žygiuok arba dvėsk". Sustato su pilna apranga. Atjoja kapitonas su žirgu į priekį. Pradedam eiti greitai per kalnus ir slėnius. Atsilikti negalima, kad ir kojos kruvinos būtų, nes smarkiai nubausių.

Atsiminiau viršilos žodžius, kuris sakė: "Jūs keiksite, bet mylėsite, nes niekas nereikalauja to, kas negalima". Bet yra dar vienas pasakymas: "Jūs atėjote savanoriškai dirbti, kariauti ir mirti, o mes kaip tik tokią vietą jums ir turime". Maroke prie Saharos legionas turėjo tokį dalinį, kurio uždavinys buvo kontroliuoti karavanais gabenamą kontrabandą, ir dar spręsdavo visokius ginčus, kilusius tarp arabų. Jie patys irgi kaip čigonai eidavo iš vienos vietos į kitą. Turėjo savo pačių pirktas uniformas. Jos man patikdavo, nes švarkas ir kelnės buvo lyg lietuviškom juostelėm išsiuvinėti. Kelnės labai plačios, tai saulė neperkaitina, o kai žygiuojai darosi vėjas. Kartais išsiūsdavo mus kur ant kelio, kai ten turėjo pravažiuoti koks generolas. Mes pakelėje išsirikiuojame ir jį pasveikinam, padarome jam staigmeną. Vieną dieną suruošė bataliono šventę su sportu ir gimnastika. Dieną prieš tai išdavė trumpus italų kavalerijos karabinus, parinko grupę, parodė kaip su jais daryti gimnastiką. Sako, nėra sunku — būgnas muš vienodą taktą, o jūs galvoje mintimis skaičiuokite numnerius pagal veiksmus ir išeis gerai. Taip ir buvo. Patiko svečiams ir mums.

Mes tarp savęs sugyvenom neblogai, nes dau-

giausia buvo iš Rytų Europos žmonės, kurių tėvynėjės buvo komunistų okupacijoje. Bet turėjome ir vieną Ispanijos žydą, vardu Leibą. Neturėjo jis draugų, ir aš vieną dieną jam sakau: “Koks velnias tave čia atnešė”. O jis man sako: “Matai, aš nemyliu Generalisimo Franko”. Tai ir pasidarė aišku, kodėl jis čia. Aplamai mažai kas pasakoja apie savo praeitį.

Vieną dieną iš štabo atėjo pas mus du vyrai — vengras ir vokiečiai. Tas vengras buvo baigęs Budapešte muzikos konservatoriją. Suradome jam smuiką. O smuikas jo rankose galėjo verkti ir juoktis. Mes prašėme daugiau ir daugiau. Tačiau kiti pasakojo, kad jis buvo du kartus vedęs, bet tik vienos žmonos gaili, o kur kita?

O tas vokiečiai buvo labai stambaus sudėjimo, nešiojo didelius batus ir buvo apsileidęs. Vėliau Indokinijoje sužinojau, kad jo dalinio vyrus padarė parašutininkais, o jis netiko, tai jam pavedė išmesti iš lėktuvo maistą arba amuniciją. Vieną dieną skrendant, komunistai peršovė pilotą, tuomet jis perėmė piloto vietą, išlygino lėktuvą ir sugrįžo į bazę. Pulkininkas už tai jį pabučiavo ir, žinoma, dovanavo medalį. Visi buvo labai nustebę. Pasirodo, jis yra buvęs vokiečių lakūnas, bet niekam apie tai nesakė.

Vieną dieną parinko 14 vyrų, į jų tarpą patekau ir aš. Mus siuntė į Tunisą prie prefektūros stovėti sargyboje. Ten buvo visa valdžia. Kas rytą atvažiuo-

davo generolas. Kai pamatydavome jo mašiną su vėlevėle, tai tuoj išsirikiuodavom ir išsitempė stovėdavom.

Važiuodami į Tunisą pakeliui sustojome aplankyti Antrojo pasaulinio karo kapinių. Jos buvo gražiai sutvarkytos. Apačioje prasidėjo plačiai, aukštyti ejo siauryn ir siauryn, kol pasidarė kalnas, panašus į bokštą. Viršuje plevėsavo trys vėliavos: amerikiečių, anglų ir prancūzų. Čia radau lietuvių Valaičio kapą.

Tunise buvo smagu. Čia legiono nebuvo, o mus, einančius sargybą, turistai fotografuodavo ir filmuodavo. Restoranuose žmonės labai norėdavo mus pavaišinti gėrimais. Jie gal pirmą kartą iš arti matė legionierius. Nenuostabu, nes kur legionas ilgiau pastovi, žmonės nekreipė dėmesio, o kai kur net nekenčia.

Čia išbuvo dvi savaites. Prieš grįžtant namo, nuvežė parodyt senovišką vietą — Carthage. Čia dailios kolonos, grindys sudėtos iš mažų baltų ir mėlynų plytelių. Viduje stovyklos, žmonių biustai, vieni iškalti iš balto granito, kiti iš raudono, liūtų galvos ir herbai, po žeme yra vandens baseinai. Čia jau buvo kultūra nuo 323 metų prieš Kristų. Maži arabų vaikai siūlo mums pirkti senoviškų pinigų. Sako, jie čia randa, bet mums istorija tada mažai rūpėjo. Be to, dėl karų istorijos daugumas iš mūsų čia atsidūrėm.

(Bus daugiau)

IŠSAUGOKIME ISTORINĘ MEDŽIAGĄ

Iš Lietuvos pasitraukdami, kai kurie laimingesni išsivežėme asmeniniai brangių dalykų: fotografijų, įvairių dokumentų ir kitų daiktų. Metams slenkant, neišvengiamai artėjame prie gilios senatvės ir su ja ateinančios atminties nusilpimo, o tie mūsų išsaugoti asmeniniai brangūs daiktai tampa jau vertinga, istorinė medžiaga. Buvusiems tos medžiagos savininkams išėjus į amžinybę, kaikuri medžiaga, sąmoningų palikuonių patikrinta, patenka į mokslo institucijų globą. Tokios institucijos yra, pvz., Lituanistikos tyrimo ir studijų centras, Budrio lietuvių foto archyvas, abu Čikagoje, “Alka” Putname ir kt. Jose istorinė medžiaga apsaugoma ir tampa prieinama mokslininkams, žurnalistams ir kitiems kultūros darbuotojams.

Ne visa medžiaga yra vienodos vertės. Pvz., fotografijos yra vertingos tada, kai yra žinoma ką jos vaizduoja. Neseniai jau aukščiau minimas foto archyvas gavo didelį pluoštą fotografijų iš Lietuvos karo

aviacijos gyvenimo. Jos archyvui buvo atiduotos mirus vienam mūsų aviacijos aukštesniųjų karininkų. Deja, tik maža dalis yra istoriniai pilnavertės, nes tik jų antroje pusėje yra trumpai pažymėta ką jos vaizduoja. Kitas “metrikuoti” vargu ar bus įmanoma, nes jos vaizduoja mūsų aviacijos pirmą dešimtmetį, o to meto liudininkų jau mažai gyvų. Aiškus nuostolis mūsų istorijai.

Istorinių nuotraukų savininkai, iki gyvi ir iki dar atsimens, turėtų savo turimas nuotraukas peržiūrėti ir kitoje pusėje užrašyti nufotografuotą įvykį, jo datą ir vietą. Tas pat tinka ir atskirų asmenų nuotraukoms: pavardė, vardas, einamos pareigos, nuotraukos bent apytikrė data.

Kita svarbi istorinė medžiaga yra nepriklausomybės meto spaudos leidiniai, statutai, tarnybos lapai, uniforma ir jos dalys. Aukščiau išvardintos mokslo įstaigos visą šią medžiagą su dėkingumu priims ir saugos.

V. Statkus

ŽIEMKELIO KAUTYNĖS

Laisvės kovų žinias tikslinant ir papildant

Juozo Daumanto *Partizanuose* trumpai paminimos Žiemkelio kautynės, kuriose 1945 m. pradžioje žuvo pats dalinio vadas Arlauskas ir keliolika kovotojų:

“Partizanų buvo 47 kovotojai, o puolančių bolševikų buvo per 300 karių. Kautynės buvo kietos ir ilgos. (...) Tik dalinio vado drąsa, paaukojant savo gyvybę, padėjo netikėtai užkluptiems partizanams išsigelbėti, pralaužiant tandrius apsupimo žiedus ir pasitraukiant į miško gilumą.” (III leidimo 94 psl.)

Krašte atslūgstant priespaudai, praėjusį rudenį buvo iškilmingai perlaidoti žuvusiųjų palaikai, o ši pavasarį minint 45 m. sukaktį, *Kauno tiesoje* pateikta ir tikslesnių žinių apie anų dienų įvykius:

Alfonsas Arlauskas buvo kilęs iš Pagrių kaimo prie Garliavos. Pasiva-

diņęs Geležiniu Vilku, partizanus telkti pradėjo 1944 vasaros gale, kai frontas buvo ilgesnį laiką sustojęs, sovietams nepaimant Žemaitijos, ir jau nemažam būriui vadovavo 1944 spalio mėnesį, planuodamas žygį į Kauną suimtųjų vaduoti, bet dėl naujo gausaus sovietų armijos antplūdžio žygis buvo atidėtas. Tuo tarpu, gavęs raš. mašinėlę, be paliovos rašė antibolševikinius atsišaukimus, kuriuos jaunieji būrio nariai segiojo prie pakelėse stovinčių namų ar medžių.

Jo talkininkas Jonas Palukaitis — vyresnės kartos žmogus, kilęs iš dabar jau išnaikinto Runkių kaimo Višakio Rūdos parapijoje. Jis dar 1919 - 20 metais dalyvavo bažnytkaimio apsaugos būry, buvo išrinktas į parapijos gynimo komitetą, netrukus virtusį valsčiaus taryba, ir buvo vienas iš pirmųjų šviežiai susiorganizavusio Viša-

kio Rūdos valsčiaus viršaičių.

Žiemkelio kautynės buvo bolševikų keršijamasis žygis už 1945 vasario 12 d. kautynes prie netolimo Šniūrkelio, kur, kaip žmonėse kalbama, buvo prikloti daug rusų. Išdaviško parodytuose bunkeriuose laikėsi maždaug trečdalis “Geležinio Vilko pulko” vyrų. Kiti ilsėjosi tolimesnėje miško dalyje ar buvo išvykę akcijon — tomis dienomis Geležinio Vilko pulkas buvo labai aktyvus, pridarydamas enkevedistams nemaža nuostolių įvairiose kapsų žemės vietovėse.

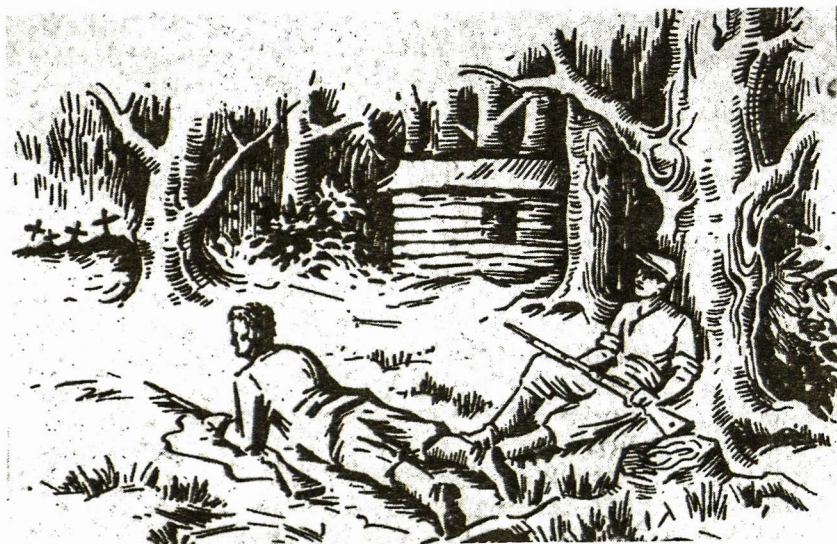
Tame pat aukščiau minėtame Partuptio kaime, prie Navyngirės (oficialiai buvo vadinama Naujienų giria), stovi aukštas kryžius, kuris ženklina partizanų vado Juozo Lukšos-Daumanto žuvimo vietą. Taip pat dėl išdavystės.

J.P.P.

AR PAILSO PARTIZANAI?

Daug vargo matė mūsų kraštas per tuos okupacijos dešimtmečius. Net baisu pagalvoti, kad tiek žmogus gali iškentėti dėl savo tautos. Gimusi ir užaugusi nauja karta viską atvirai išgirdo tik prieš metus kitus. O dar yra žmonių, kurie visą Lietuvos pergyvenimo naštą ir šiandien ramiai ir tyliai neša nepailsdami, nors mažai belikę nuo pirmų dienų partizanų, geros valios žmonių praėjusių visą pavergtos Lietuvos gyvenimą.

Stalinas, žinodamas lietuvių nepalankumą bolševizmui, į Lietuvą metė pačius stipriausius saugumo dalinius, vadovaujamus generolo majoro Vetrovo, kuriose buvo A. Sniečkaus apdovanoti geriausiomis amerikoniškomis dovanomis (patvirtinta Lietuvos archyvine medžiaga), tikėdami Lie-

Lietuviai partizanai miške. Piešinys iš vokiškos knygelės — “Šauksmas iš Lietuvos girių”

tuvą paklupdyti ant visados. Bet tas nesigavo. Tironus ir jų parankinius jau seniai gamta nurašo, o tikras lietuvis tuo pačiu keliu žengia, reikalaujdamas grąžinti Lietuvai laisvę, nes jam tik ji brangiausia.

Prisimenu 1988 m. birželio 14 d. Vilniaus mitingą, kur buvo prisirinkę pilna saugumiečių ir milicijos sudrausti mitinguojančius. Staiga iškilo Lietuvos trispalvė vėliava, kurios daug metų laisvai niekas nematė. Minia pradėjo šaukti "valio", o saugumiečiai šonuose stovėdami suglumo ir pradėjok reikalauti vėliavos. Pirma Lietuvos vėliava nuėjo per minios rankas, nešdama laisvės atgimimo žiburėlį. Visi teiravosi, kas tas drausulis. Tai buvo partizanas nuo 1944 m. Leonas Laurinskas. Leonas, 1953 m. sužeistas per kautynes, gyvas pateko čekistams. Praėjo sunkius tardymus, kalėjimus, lagerius ir paskirtą ilgą bausmę.

Atlikęs bausmę grįžo į Lietuvą, o Lietuvoje gyventi neleido. Važiuk

Partizanas L. Laurinskas
1945 m. kovos aprangoje

kur nori, bet Leonas nevažiavo sakydamas, mano kraštas gimtas Lietuva. Tuomet čekistai suformulavo kriminalinę bylą už šalto ginklo laikymą. Portfelį radę gumines šlangos galą, nuteisė 1 metams laisvės atėmimo.

Atbuvus metus, pavyko prisiregistruoti pas žmoną Tauragėje ir nuo tada Leonas Laurinskas įsijungė į Helsinko grupę ginti žmogaus teisių. Ir šiuo metu Leonas priklauso LLL 9 (Lietuvos Laisvės Lygos) organizacijai, kuri visur laužo pirmus bolševizmo ledus.

Šiandien Lietuvai atgavus daugiau laisvės, Leonas kitiems padedant ranka savo kovos draugų — partizanų palaikus ir perlaidoja į amžino poilsio vietą, kuriuos čekistai buvo išmėtę ir išniekinę po visas Lietuvos pakampes.

*Kiek rovė neišrovė,
Kiek skynė nenuskynė.
Tu mano Tėvynė — Lietuva.*

Judita Pečiulaitienė

VAKARŲ SRITIES KĖSTUČIO APYGARDOS ŽUVUSIŲ PARTIZANŲ DALINIS SĄRAŠAS ŠIŲ VIETŲVIŲ: JURBARKO, ERŽVILNĖS, GAURĖS, BUTAKIŲ, SKAUDVILĖS, ŠILALĖS, LAUKUVOS, UPUNOS, STULGIŲ, ŠVĖKŠNOS IR KITŲ VIETŲVIŲ

1. Agurkinavičius Kostas	1946 m.	17. Bružas Povilas	1947 m. birželio mėn.
2. Jancas Jonas	1949 m.	18. Bružas R.	1947 m. birželio mėn.
3. Šlinas Zidorius	1949 m.	19. Skėrys Leonas "Klevas"	1947 m. birželio mėn.
4. Gužauskas Kazys	1951 m.	20. Skarsis Antanas	1947 m. kovo mėn.
5. Jukšys Yrnas	1951 m.	21. Šmita Vincas	1948 m.
6. Jukšys Petras	1951 m.	22. Liutkus "Vytenis"	1948 m.
7. Jukšys Stasys	1951 m.	23. Apulckis Zigmas	1947 m.
8. Aukštikalnis Kazys	1946 m.	24. Apulckis Valius	1947 m.
9. Aukštikalnis Danielius	1946 m. birželio mėn.	25. Meškys	1945 m.
10. Gaižauskas Bronius	1946 m. birželio mėn.	26. Eineris	1945 m.
11. Gubelckis Juozas	1946 m. birželio mėn.	27. Vaičiulis Antanas	1946 m. birželio mėn.
12. Jijola Vincas	1946 m. birželio mėn.	28. Vaičiulis	1946 m. birželio mėn.
13. Rėpša Pranas "Šarūnas"	1947 m. birželio mėn.	29. ?	1946 m. birželio mėn.
14. Rėpša Pranas	1946 m. gruodžio mėn.	30. ?	1946 m. birželio mėn.
15. Rėpšienė Emilija	1946 m.	31. ?	1946 m. birželio mėn.
16. Raudanavičius Leonas	1947 m.	32. Abromas Fabejonas	1944 m.
		33. Vaičiauskas Vladas	1946 m. gegužės 30 d.

34.	“Senelis”	1946 m. gegužės 30 d.	86.	Mockus Andrulinas	1945 m. sausio mėn.
35.	Stanys	1950 m.	87.	Mockus Albinas	1949 m. birželio 9 d.
36.	Stanys	1950 m.	88.	Venckaitis Steponas	1949 m. birželio 9 d.
37.	Stanys	1950 m.	89.	Milius	1948 m. birželio 9 d.
38.	Sudeikis Albinas	1951 m.	90.	Dunėla Pranas	1945 m.
39.	Sudeikis Antanas	1951 m.	91.	Naujalis Jurgis	1945 m.
40.	Sudeikis Zigmas	1951 m.	92.	Karalius Kazys	1945 m.
41.	Macijauskas Jonas	1947 m. gruodžio mėn. 3 d.	93.	Ramanauskas Bronius	1947 m. kovo 18.
42.	Bakys Jonas	1947 m. gruodžio 3 d.	94.	Kaštaunas Juozas	1947 m. kovo 18.
43.	Galiūnas Jonas	1948 m. balandžio 21 d.	95.	Simanas	1948
44.	Poška Juozas	1948 m. balandžio 21 d.	96.	Grinius	1948 m.
45.	Stelmokas	1948 m. balandžio 21 d.	97.	Klava Danas sužmušė tardant	1950 m.
46.	Pocius	1948 m. balandžio 21 d.	98.	Kokla Pranas	1949 m.
47.	Šiauly Vldas	1946 m.	99.	Tvakšius Zidorius	1944 m.
48.	Jukna Kazys	1945 m.	100.	Jukauskas Balys	1948 rugpjūčio mėn.
49.	Stasijauckas Pranas	1945 m.	101.	Garūna Simas	1948 m. rugpjūčio mėn.
50.	Burontas Juozas	1947 m. kovo mėn. 18 d.	102.	Pocius	1948 m.
51.	Mickus Juozas “Vėžys”	1947 m. kovo 18 d.	103.	Kurgaila	1948 m.
52.	Likas Juozas	1947 m. kovo 18 d.	104.	Naumūras	1949 m.
53.	Mickus	1949 m.	105.	?	1949 m.
54.	Haus vokiečių belaisvis	1947 m. kovo 18 d.	106.	?	1949 m.
55.	Kiauka Vitas	1947 m. kovo 18 d.	107.	?	1949 m.
56.	Žalimas Pranas	1947 m. kovo 18 d.	108.	?	1949 m.
57.	Petrašius Aleksas	1951 m.	109.	?	1949 m.
58.	Taučius Petras “Vilkas”	1947 m. kovo mėn.	110.	?	1949 m.
59.	Adomauskas Juozas	1949 m. sausio mėn.	111.	?	1949 m.
60.	Stankus Jonas	1947 m. vasario 16 d.	112.	?	1949 m.
61.	Stankus Jurgis	1952 m. paimtą sušaudė MVD	113.	?	1949 m.
62.	Kaupas Jurgis	1947 m. kovo mėn.,	114.	?	1949 m.
63.	Lenkauskas Jurgis	1949 m.	115.	?	1949 m.
64.	Lenkauskas Pranas	1949 m.	116.	Kurgaila	1949 m. sausio mėn.
65.	Baškys	1949 m.	117.	Naumūras	1949 m.
66.	Paulauskas	1949 m.	118.	Alkanavičius Jonas	1949 m.
67.	Bertašius Saulius	1948 m. rugsėjo mėn.	119.	Jonca “Varnas”	1946 m. liepos mėn.
68.	Macikaitis “Karvelis”	1948 m.	120.	Rudepa Juozas	1947 m. spalio mėn.
69.	Tališauskas	1947 m.	121.	Jakmanas Aleksas	1947 m. spalio mėn.
70.	Tališauskas	1947 m.	122.	Jakmanaitė Stasė	1947 m. spalio mėn.
71.	Tališauskas	1947 m.	123.	Žalčiūnas Bronius	1947 m. spalio mėn.
72.	Tališauskas	1947 m.	124.	Žalčiūnas Mikas	1948 m. gruodžio mėn.
73.	Tališauskas	1947 m.	125.	Bagdonas Kazys	1948 m. gruodžio mėn.
74.	Žukauskas	1947 m.	126.	Bagdonas Juozas	1949 m. gruodžio mėn.
75.	Žukauskas	1947 m.	127.	Kazlauskas Bronius	1951 m. birželio mėn.
76.	Žukauskas	1947 m.	128.	Yrmanas Mečislovas	1950 m.
77.	Žukauskas	1947 m.	129.	Dargužis	1948 m. rugpjūčio mėn.
78.	Žukauskas	1947 m.	130.	Stočius Jonas	1950 m.
79.	Ziukas	1945 m.	131.	Kazlauskaitė Marytė	1951 m. birželio mėn.
80.	Dobilaitis Motiejus	1946 m. birželio mėn.	132.	Kėža	1951 m. birželio mėn.
81.	Dobilaitis Zigmas	1946 m. birželio mėn.	133.	?	1951 m. birželio mėn.
82.	Kunila Kajotas	1950 m.	134.	?	1951 m. birželio mėn.
83.	Kybartas	1950 m.	135.	?	1951 m. birželio mėn.
84.	Kybartas	1950 m.	136.	?	1951 m. birželio mėn.
85.	Kybartas	1950 m.	137.	?	1951 m. birželio min.
			138.	?	1951 m. birželio mėn.

139.	?	1951 m. birželio mėn.	191.	Vasiliauskas Blažėjus	1950 m. Telšių apsk.
140.	Kučinskas Albinas	1948 m.	192.	Vasiliauskas Vitas	1950 Telšių apsk.
141.	Jukošius Vladas	1951 m.	193.	Vasiliauskas	1950 m. Telšių apsk.
142.	Praspaliauskas	1951 m.	194.	Miliušauskas Kazys	1950 m. Brielydžio km.
143.	Kazekevičius Kazys	1948 m. kovo 25	195.	Skaleckas Vitas	1950 m. Brielydžio km.
144.	Grybauskas Vitas	1948 m. kovo 25	196.	Skaleckas Antanas	1951 m.
145.	Buznynskas	1948 m. kovo 25	197.	Skaleckas Napoleonas	1951 m.
146.	Senikas	1948 m. kovo 25	198.	Paulauskas Jonas	1951 m.
147.	Telišauskas Vitas	1946 m. liepos mėn.	199.	Rakašius Juozas	1951 m. prie Telšių
148.	Tališauskas Pranas	1946 m. kovo 4 d.	200.	Kazlauskas Antanas	1951 m. prie Telšių
149.	Tališauskas Steponas	1947 m. Šimkaičių v. Paparčių km. per Velykas	201.	Lagminas Stasys	1951 m.
150.	Petraitis Juozas	1947 m. Šimkaičių v. Paparčių km. per Velykas	202.	Edinas	1951 m.
151.	Trijonis Pranas	1947 m. Šimkaičių v. Paparčių km. per Velykas	203.	Vitkus Antanas	1951 m.
152.	Paulikas Zenonas	1947 m. Šimkaičių v. Paparčių km. per Velykas	204.	Venskus	1948 m.
153.	Vitkauskas	1947 m. Šimkaičių v. Paparčių km. per Velykas	205.	Stonius Stepas	1951 m.
154.	Kuleiša Vincas	1947 m. Šimkaičių v. Paparčių km. per Velykas	206.	Stočkus Izidorius	1951 m.
155.	Žiečkus Steponas	1947 m. Šimkaičių v. Paparčių km. per Velykas	207.	Stočkus Vacys	1947 m.
156.	Glubys Vladas	1947 m. Šimkaičių v. Paparčių km. per Velykas	208.	Stočkus Vitas	1948 m.
157.	Urbonas Juozas	1947 m. Šimkaičių v. Paparčių km. per Velykas	209.	“Mirūnas”	?
158.	Prejonis Pranas	1947 m. Šimkaičių v. Paparčių km. per Velykas	210.	Žaidauskas Stasys	1949 m.
159.	?	1947 m. Šimkaičių v. Paparčių km. per Velykas	211.	Kaupas Jonas “Žaibas”	1949 m.
160.	?	1947 m. Šimkaičių v. Paparčių km. per Velykas	212.	Danėla Algis	1948 m.
161.	Lankauskas Petras	1950 m. balandžio mėn.	213.	Urlikas	1948 m.
162.	Mišeikis Vladas	1951 m. balandžio mėn.	214.	Šliužys Liudas	1948 m.
163.	Mičiukienė Janė	1951 m. balandžio 19 d.	215.	Pilivaitis Leonas	1947 m.
164.	Čekaitis Antanas	1948 m.	216.	Čakauskas Julius	1948 m.
165.	Stanys Jonas	1948 m.	217.	Jablonskis	1948 m.
166.	Simanas	1948 m.	218.	Kiepa Juozas	1944 m.
167.	Najulis	1944 m.	219.	Skirutis Juozas	1945 m.
168.	Nikoras Alfonsas	1947 m.	220.	Kaušys Zigmas	1945 m.
169.	Paplauskas Domininkas	1947 m.	221.	Baguševičius Antanas	1946 m.
170.	Kondrotas Alfonsas	1947 m.	222.	Jakubauskas Valius	1944 m.
171.	Grušas tėvas	1946 m.	223.	Gužauskas Jonas	1944 m.
172.	Grušas sūnus	1946 m.	224.	Pruspaliauskienė Ona	1944 m.
173.	Grušas sūnus	1946 m.	225.	Pukinskas	1948 m.
174.	Kulevičius M.	1949 m. Nauplių miške	226.	Šmita Juozas	1951 m.
175.	Gelumbauskas	1949 m. Nauplių miške	227.	Daržinskas Kazys	1947 m.
176.	Gelumbauskaitė	1949 m. Nauplių miške	228.	Sodžius Pranas	1948 m.
177.	Paulauskienė	1949 m. Nauplių miške	229.	Gedrimas Leonas	1948 m.
178.	Pakalniškis	1949 m. Nauplių miške	230.	“Bitele”	1948 m.
179.	Vasiliauskas Balislovas	1948 m.	231.	Petrauskas Vacys	1951 m.
190.	Vasiliauskas Danielius	1948 m.	232.	Eidėjus Jonas “Sakalas”	1951 m.
			233.	Gadeikis Petras	1947 m.
			234.	Sebeikis	1947 m.
			235.	Paulauskas Vacys	1951 m.
			236.	Gimbudas Bronius sužeistas mirė	1951 m.
			237.	Ruzgys Vitas	1948 m.
			238.	Vičiulis Juozas	1948 m.
			239.	Pečkys Liudas	1948 m.
			240.	Kontrimas Kazys	1952 m.
			241.	Dargis Alfonsas	1952 m.

NAUJI LEIDINIAI

Karas braukia kruviną ašarą Istorinė knyga apie Antrąjį pasaulinį karą

Istorinė knyga apie Antrąjį pasaulinį karą

Neseniai Morkūno spaustuvė Čikagoje išspausdino 941 puslapio knygą su 240 iliustracijų (nuotraukų, žemėlapių, atspaudų) apie lietuvių pergyvenimus Antrojo pasaulinio karo metu Lietuvoje ir Vokietijoje. Dienoraštyje surašyti tikri įvykiai, papildyti įvairiais duomenimis:

Pasitraukimas iš Vilniaus. Gyvenimas Suvalkijoje, Šakių apskrityje. Vokiečiai lietuvių ūkininkus persekioja, nušauna, verčia kasti apkasus ir griovius sovietų tankams sulaikyti.

Skausmingas pasitraukimas iš Lietuvos. Vos atvykus į Prūsiją — ruošiasi pulti sovietų lėktuvai, apgina vokiečių naikintuvai. Sunkūs darbai ūkiuose, verčiami kasti bunkerius. Prekyba žmonėmis. Suima gestapas, vos nesusaužo. Bėgimas iš Prūsijos, kuri pasirodė esanti labai lietuviška, duodama ištisa eilė lietuviškų vietovardžių, nors vokiečiai pakeitę vokiškais, bet žmonės tebevadina lietuviškai.

Gyvenimas Berlyne. Bombardavimai. Patalpų, maisto stoka. Lietuviški koncertai. Pasimetusių lietuvių

ieškojimai. Pasitraukimas iš Berlyno.

Vokietijos gilumoje vos nepakliūvama sovietams, nes toji sritis užleista Sovietų Sąjungai. Vėl bėgimas.

Įsikūrimas Hanau pabėgėlių lageryje. Sovietai ir ten nori valdyti. Priešinimasis, raštai amerikiečių spaudai. Lietuviška spauda.

Lietuviškos gimnazijos. Rašytojai. VLIKo veikla. BALFas, UNRRA. Sportas. Teatrai, Pabaltiečiai. Žydai. Lenkai. Amerikiečiai. Ir kitkas.

Karo meto dienoraštį rašė **Algirdas Gustaitis**. Paskelbta knygos pavaldalu be pagražinimų, taip kaip buvo karo metu ir netrukus po jo. Knygoje daug naujų, įvairių duomenų. Išleido **Devenių Kultūrinis Fondas** leidiniu Nr. 10. Knyga kietais viršeliais, auksinės spalvos raidėmis raudoname fone. Knygos kaina JAV \$27. Galima gauti pas leidėjus adresu: P. O. Box 10782, St. Petersburg, Florida 33733, U.S.A., arba pas jų atstovą Čikagoje Petrą Bružą, 4429 S. Talman Ave., Chicago, Illinois 60632. Taip pat *Drauge* ir pas kitus lietuviškos spaudos platintojus.

Knyga verta pasiųsti užsienio universitetams, bibliotekoms, taip pat mokslo įstaigoms Lietuvoje ar įteikti iš svetur atvykusiems lietuviams.

Alė Rūta — **MĖLYNO KARVELĖLIO ŠVIESA**. Novelinis romanas, kurio turinyje iškiliosios Lietuvos operos solistės Vincės Jonuškaitės Zaunienės gyvenimas. Aplankas bei iliustracijos dail. Rasos Arbaitės. Puiškus kietais viršeliais Vydūno jaunimo fondo leidinys, laimėjęs LŠS S. Kudirkos kuopos, N. Y., skelbto konkurso 1000 dol.

Vytautas A. Jonynas — **ANASTAZIJA TAMOŠAITIENĖ**. Tai šios įžymiosios tautodailės puoselėtojos kūrybos (kilimai, tapyba, guašai) vaizdai, spinduliuojantys tautiniais motyvais, išspausdinti 188 puslapių didžiulio formato knygoje.

Išleido ROMUVA, c/o A. Tamošaitis, RR 2, Kingston, Ont., Canada, K7L, 546.

LITUANISTIKOS TYRIMO IR STUDIJŲ CENTRO ŽINIOS. Tai šios reikšmingą darbą vykdančios institucijos biuletėnis, skelbiantis atliktus darbus bei užmojus. Institutas turi ir Lietuvos kariuomenės skyrių, vadovaujamą Vytenio Statkaus.

ĮŠEIVIJOS LEIDINIAI KELIAUJA Į LIETUVĄ

Š. m. rugsėjo 10 d. *Kario* redaktorius gavo Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos direktoriaus dr. Vlado Bulavo laišką, kuriame reiškiamas padėka už *Kario* leidinių ir *Kario* komplektų siuntą, gautą per "Caritas". Leidiniai labai džiaugiasi, nes iš atsiųstųjų tik viena knyga buvo bibliotekoje. Labai laukia daugiau panašių siuntų. Tarp kitko dr. V. Bulavas rašo: "Turėti pilną už Lietuvos ribų leistos spaudos rinkinį yra šiuo metu pagrindinis Lietuvos nacionalinės bibliotekos uždavinys... Drįstame tikėtis ir ateityje gauti iš Jūsų naujausius *Kario* numerius. Jie mums reikalingi ne tik bibliografijos darbai. Šiuo metu skaitančiosios visuomenės susidomėjimas išėivijos lietuvių spauda didžiulis. Mūsų bibliotekos Lituaniistikos skyriuje visa

Nukelta į 303 psl.

242. Mockus Alfonsas	1952 m.	256. Rokaitis Petras	1953 m.
243. Čiunka Valys	1952 m.	257. Simočius Antanas	1953 m.
244. Čiunka Stasys	1952 m.	258. Stanys	1953 m.
245. Čiunkienė	1952 m.	259. Stanienė	1953 m.
246. Butkus Antanas	1952 m.	260. Naunda Algis	1954 m.
247. Balužis Augustas	1952 m.	261. Naunda Vincas	1954 m.
248. Damalis	1952 m.	262. Nybartas	1954
249. Strakšys	1952 m.	263. Jurgaitytė	1958 m.
250. Mockus Leonas	1952 m.	264. Kunila Ednas	1958 m.
251. Vaitkus	1952 m.	265. Kuleiša	
252. Jukošius Danielius	1952 m.	paskutinis	1959 m.
253. Jurgaitis Simas	1952 m.	266. Kybartas Česlovas	
254. Dautoras Jonas	1952 m.	mirė lagery	1970 m.
255. Lankauskas Vytas	1953 m.	267. Švagždys mirė kalėjime	1985 m.

TAUTA — RAŠYTOJAS — KNYGA

Jau kelių rašytojų šiemet netekus, liūdime ir Vytauto Alanto (1902 - 1990), žodžio kūrybos milžino. Čia aptarsime jo paskutinę knygą *Tauta istorijos vingiais*, Ideologiniai mąstymai, išėjusių po autoriaus mirties (jis mirė balandžio 23 d.), bet dar su jo įvadiniu žodžiu, kur jis ypač dėkoja žmonai Irenai, nuoširdžiai jam talkinusiai kūryboje ir sergantį globojusiai. Knygą išleido sūnūs Algis ir Ginas Alantai, talkinant Amer. Liet. Tautinei sąjungai; spaudė N. Morikūno spaustuvė Čikagoje.

Alantas iš gimnazijos ėjo savanoriu kovoti už Lietuvos nepriklausomybę anais laikais; o visą gyvenimą jis gabia savo plunksna kovojo su tautos nege-

rovėmis, puoselėjo kilniusius tautinius idealus.

Naujoje knygoje yra sąrašas visų Alanto veikalų: 8 romanai, 7 novelių rinkiniai, eilėraščių knygų, 12 dramų — knygose, 7 dramos — rankraščiuose, kelios publicistikos knygos; nesuminėta daug straipsnių *Lietuvos Aide*, kurį jis redagavo, *Dirvoje* ir kitur — nepriklausomos Lietuvos ir išeivijos spaudoje. Autorius buvo ištikimas tautinių versmių ieškotojas.

“Humaniškumas, intelektualinis, kūrybinis bei socialinis santarkos pranašumas padarys Lietuvą atsparią ir nenuatautinamą tarp didžiųjų...” 144 psl.

Alantas savo raštiją publicistika pradėjo (“Žygiuojanti tauta” — 1939), publicistiniu — *Tauta istorijos vingiais* — užbaigė, kur sako:

“Svarbiausias šios studijos tikslas yra pajudinti lietuvišką mąstyseną”. — 14 psl. Girdi, užtenka idealizuoti senovę, didvyrius, o reikia peržiūrėti ir pasimokyti iš protėvių klaidų. Tarp aforizmų gale knygos sako:

“Literatūra yra tikrovės esencija, perkošta per rašytojo kūrybinį koštuvą”. — 234 psl. Ir — “Rašytojavimo idealas — minties ir formos sintezė”. — 235 psl.

Norim ne vien prisiminti, pagerbti išėjusį rašytoją, bet ir pažvelgti, kaip jam šioje knygoje pavyko turinio ir formos sintezė. Be to, paskutinę jo knygą ir kitus jo veikalus skaitydami, suprasim, kad Alantas savais idealais tebeegzistuoja, nors lietuvių tautoje ir miręs. Alanto rūpestis sava tauta — šios knygos esmė. Mintimis vingiuoja per istorinius negandus; rūpestis didelis, nes ir autoriaus meilė Lietuvai — didelė.

Jis iškelia žemdirbio reikšmę (tai ir jo kilmė): “Kaimas yra tas podirvis, iš kurio ėmė prasikalti lietuviško nacionalizmo diegai. Iš lietuviško kaimo ištryško nuostabus kaimiečių poveržis į mokslą. Tai buvo žingsnis sąmoningo nacionalizmo link”. — 17 psl.

Nuolat mini patriotizmą, nacionalizmą, antikinę Lietuvą, kuri — viso to versmė. Autorius randa, kad iš pagoniškos Lietuvos mes paveldėję tvirtą būdą, šeimos tradicijas, žmoniškumą, darbštumą, kūrybingumą... Iš čia mūsų tautosaka, audiniai, dainos... Senovėje mums tetrūko lietuviškos rašliavos.

O su krikščionybe prasidėję — lenkėjimas, papročių praradimas, kosmopolitizmas... Alantas kritikuoja St. Šalkauskį, siūlusį Rytų-Vakarų sintezę; jis ir prieš katalikų ideologus, mokičius ne tautiškumu, o pilnutine asmenybe būti naudingais visai žmoneijai. Alantas mano, kad lietuviams geriau būti nacionalistais, norint išlikti. Ir pabrėžia: lietuvis savoje žemėj esąs tautiškai patvaresnis, o emigravęs ar ištremtas greit pranyktas... Tik ar ne kitaip buvo su Sibiro tremtiniais? Vos mažas procentas mišrios vedybom ten liko; o visi svajotojo grįžti į Lietuvą, mokė vaikus, ir visi grįžo — fiziniai išsekę, bet dvasiniai stiprūs.

Iš Alanto beletristikos ir straipsnių galvojom jį labai žavintis senąja lietuvių religija; bet šioje knygoje jis pasisako kitaip:

“Tenka didžiai apgailėstauti, kad nepavyko karaliaus Mindaugo bandymas įvesti krikščionybę lietuvišku stiliumi”. — 164 psl. Mindaugo krikštas ištvėręs, anot autoriaus, tik dešimt metų: žmonės laikėsi pagonybės. Po Jogailos krikšto atsiradusi religinė ir tautinė krizė: Jogaila — su lenkais, Algirdo palikuonys su rusais... Žmonės, esą, nors dovanomis privilioti ir apkrikštyti, visą šimtmetį dar laikėsi pagonybės papročių; nes lenkų dvasininkų žmonės nesupratę... Užtat Alantas meta ir ateičiai mintį: sutautinti bažnyčią! Ne vien kalba; įvesti šventovėse tautos herojų vardus, paminklines lentas...

Autorius ir knygoje mini tautos žymiuosius, jo nuomone, tikriausius patriotus Simanas Daukantas (1793 -

1864) — lietuviško nacionalizmo pradininkas. Pirmasis atskyręs lietuvių nuo lenkų, esą, kalti dėl baudžiavos įvedimo. Lietuvos valstybės pražudymo... — 3 psl. Tolesnei nacionalizmo raidai gelbėję Žemaičių romantikai (*Aušros*) ir Vincas Kudirka, kurio "Lietuva tėvynė mūsų" jungusi tautos praeitį su įkvėpimu ateičiai. Mini dar Antaną Smetoną, dr. Šliūpą, Galaunę, Vaižgantą, — kaip dideles asmenybes. Iš vėlesnių — Romą Kalantą, Miško Brolius — partizanus...

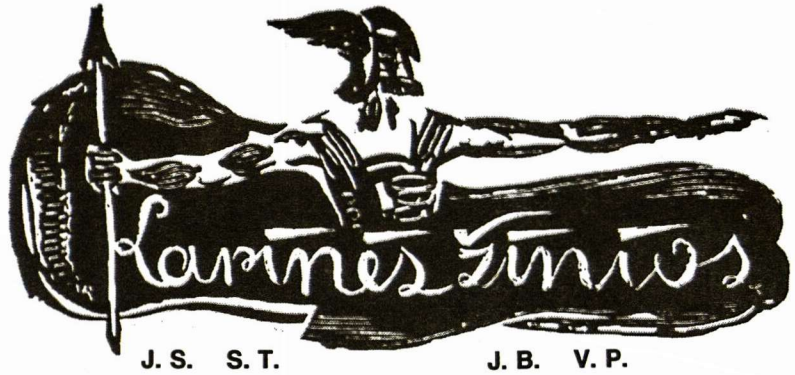
Renesanso gadyne (15-16 a.), per šviesuomenės humanistus, Vakarų idėjas, davusi Lietuvai kultūrinės atgaivos., Bet humanistai žavėjęsi tik Lietuvos praeitimi ir puoselėję jos kultūrą, nes manė, kad lietuvių tautai lemta žūti, tai reikia užkonservuoti jos meną, kalbą... Humanistai siejęsi mirštančia sena tauta, o vėliau aušrininkai — atgimstančia Lietuva.

Alantas — prieš kosmopolitizmą, bet pripažįsta ir Vakarų kultūros reikšmę. Kas daugiausiai davė Lietuvai? — Vilniaus universitetas, Vakarų architektūra (italų ir kt.) ir renesanso poezija. Vėl jis už tautą:

"Tautinės kultūros idealas — doras, kūrybiškai pažangus, dinamiškai veržlus lietuvis, mokantis sugyventi, įsiėmęs tautos istoriją, įsisauginęs kliūtis bei pavojus, žvelgiant į ateitį, ir pasirusęs aukoti savo asmeninius interesus kolektyvo labui." — 136 psl. — Autorius pastebi, kad lietuvis linkęs į daugelį partijų ("niekad nepasimokėm!"). Ir, valdžią vos išrinkus, tuoj — opozicija! Taip, girdi, per visą mūsų istoriją.

Paskutiniuose puslapiuose lyg suvesta visi svarstymai į skyrių — Lietuva 21-mo amžiaus tėkmėje. Alantas Lietuvos ateitį pranašauja optimistiškai. Tik įspėja ateity nebūti per dosniams svetimiesiems.

"Humaniškumas neapsaugojo lietuvių nuo svetimų prarajų. Besigelbstint nuo nutautėjimo humanistinės filosofijos nepakanka. Reikia tvirtos, užsigrūdinusio, giliai įsivavinusio tautinį idealą lietuvių patrioto." — 74 psl.

SOVIETŲ ŽEMĖS KARINIŲ PAJĖGŲ REORGANIZACIJA

Sovietų kariuomenės studijų centro analitikas Ph. D. G., H. Turbiville, jr., nagrinėja sovietų kariuomenės reorganizaciją, sąryšyje su jos sumažinimu, pažadėtu Gorbačiovo.

Nuo 1960 metų, išvysčius strateginių raketų jėgas, sovietų karinė struktūra nusistovėjo visam trisdešimtmečiui. Karinės jėga sudarė penkios pagrindinės formacijos — strateginės raketos, žemės pajėgos, oro gynybos jėgos, aviacija ir karo laivynas. Taip pat į karines jėgas reikia įskaityti

Gynybos ministerijos logistinius bei specialius dalinius ir pasienio gynybai priklausančią KGB, taip pat valstybės saugumo dalinius, pavaldžius MVD. Visi šie daliniai yra komplektuojami iš karinės tarnybos pašauktų vyrų.

1989 metais kovo mėn. Politbiuras išėmė KGB pasienio apsaugą. MVD vidaus saugumo dalinius ir MoD (Gynybos ministerijos) geležinkelių dalinius iš kariuomenės sąstato. Taigi šiuo aktu kariuomenė buvo sumažinta 600.000 vyrų. Tolesnis šių dali-

Primena, kad laisvė yra atsakomybė; ir ypač sielojasi ateities lietuvių auklėjimu, "kuris vestų tautine ir krikščioniškąja linkme". — 153 psl.

Jautriai mini Vilnių, jo kilmę ir grožį, tarpais mintis papuošdamas eiliuotu posmu. (Gal iš Alanto *Paversmių*, pvz. 160 psl.)

Svarbiausia jo išvadinėse mintyse — troškimas ir linkėjimas, kad Baltų visos trys tautos susijungtų į vieną. Buvę bandyta anksčiau, okupacijos išblaškę, bet ateity, kad laisvos išsilauktytų, Lietuva, Latvija ir Estija turinčios susiglaudinti; net vardą Alantas užsimena — Aistija.

Dėl minties ir formos sintezės. Vytautas Alantas visada gerbė kalbą: tausojo žodį, pastoviai savo raštuose puoselėjo sakinį; be vos pastebimų korektūros klaidelių, ir šioj knygoj kalba yra taisyklinga, gryna, be svetimybų. Stilius lengvas, gera skaityti,

nors ir susipina mintys filosofiniuose svarstymuose. Juntamas beletristo stilius, tarpais net su lyriškumo gaida.

Ir užplūsta šilti jausmai... Mielas Kolega Vytautai, didelė privilegija buvo Tave pažinti; laimė — su Alantu šeima suartėti. Iš Tavo, Kolega Alantai, galime daug pasimokyti: meilės Lietuvai ir lietuviui (romane *Pragaro pašvaistės* — 1951), pagarbos tautos istorijai (*Šventaragis* — 2 tomai, 1972 - 74), pagarbos ūkininkui (*Liepkalnio sodyba* — 1977). Tavo dramose ir komedijose, taip ilgai ir plačiai vaidintoje lietuviškoj scenoj, atsispindėję mūsų visų klaidos ir viltys, svajonės ir meilė Tėvynei. Tai mus juokino ir beveik virkdė; tai išliko atmintyse ir širdy.

Tegu Tavo, Vytautai, palaikai greit pasiekia gimtąją žemę, nes tik tenai ir siela nurims.

Alė Rūta

nių komplektavimas, apmokymas ir tvarkymas vyks sena tvarka, bet ne kariuomenės vardu ir biudžetu.

Kalkuliuojant sovietų karinį pajėgumą, virš minėti junginiai turi būt priskaičiuoti prie kariuomenės.

Sovietai skelbiasi, kad iš Rytų Europos bus ištrauktos ir išformuotos 6 tankų divizijos su visais paremiamaisiais daliniais. Tuo pat laiku liekantieji daliniai bus performuoti į gynybos junginius. Šis procesas primena 1945 - 1948 metų pokarinę demobilizaciją, kuomet raudonoji armija buvo sumažinta iš 60 armijų, 190 korpusų, 590 divizijų — į 30 armijų, 64 korpusus, 158 divizijas. Po šios demobilizacijos per 40 metų kai kurie demobilizuoti daliniai vėl atsirado. 1988 metais jau buvo 211 divizijų.

Kartu su kariuomenės pertvarkymu turi būti pertvarkomi ir Kariniai distriktai (Dalinių formavimo ir mobilizacijos centrai). Šiuo laiku yra 16 Karinių distriktų. Jau nekuris laikas yra pastebėta, kad numatytos mobilizacinės divizijos yra pakeistos į 10 ar 20 procentų pilnos sudėties stiprumo vienetus.

Pryšakinėse teritorijose ar kariuomenės distriktuose yra paliktos dalinių užuomazgos su paruoštais kadrais ir aparūpinimo bazėmis. Mobilizacinis pajėgumas rodo, kad reikalingi daliniai gali būti sukomplektuoti greitai ir taip pat galima išlaikyti slaptumą. Istorinis patyrimas rodo, kad paliktos dalinių kadro celės, taip pat sovietų pajėgumas greitai mobilizacijai, smarkiai sumažina reikšmę visų skelbiamų kariuomenės sumažinimų. Vertinant aktualų kariuomenės mažinimą, tenka atsižvelgti į sovietų mobilizacinę sistemą.

Sovietų operacinių manevrų doktrinos

Per 70 metų sovietuose vyravo planavimai paremti puolamosiomis operacijoms. Sovietai planavo ir tobulino plataus masto galias operacijas net ir paskirų kautynių atžvilgiu. Šios direktyvos buvo plačiai išvystytos sovietų lauko statutuose. Dėl visų eko-

nominių pajėgų kolektivizacijos ir mobilizacijos jie galvojo gali, mažiausiai teoretiniai, praveisti savo gilių-tolimų operacijų planą. Kariuomenės valymai, prasidėję 1937 metais, ir sovietų klaidinga interpretacija Ispanijos pilietinio karo patyrimų, pristabdė tolesnį gilių operacijų planavimą. Labai sėkmingas tų pačių idėjų panaudojimas vokiečių kariuomenėje vėl davė akstiną sovietams pradėti vystyti stiprias gilių operacijų jėgas. Katastrofa, palietusi sovietus karo pradžioje, aiškiai parodė, kad negalima daryti didelių taktinių pakeitimų krizės metu.

Pagaliau, tik 1943 metais, pasirodė perorganizuota sovietų kariuomenė, kurios branduoliai buvo bazuojami aplink tankų ir moterizuotų dalinių junginius. Karo pabaigoje šešios tankų armijos ir daugiau kaip 35 tankų ir mechanizuotų korpusų įrašė naują lapą į judraus karo istoriją. Šių dalinių patyrimai davė medžiagą tolimesniam teoretikų planavimui. Ši teorija buvo nustumta į antrą vietą, kada buvo tikėta į atominio karo galimybę. Tik 1970 metais vėl buvo atgaivinta judraus karo teorija. Sovietų teoretikai turi ir jaučia didelius sunkumus pasiekti savo užsibrėžtiems kariškiems tikslams. Ateities karo problemų sprendimai priklauso nuo sąlygų: politinių, ekonominių, socialinių ir karinių. Atrodo, kad politinės ir ekonominės sąlygos šiuo laiku pirmauja ir tuo pačiu įtaigoja formavimą ateities karo pajėgų ir operacijų.

Paveikti ekonominių, politinių ir net karinių sąlygų, sovietai pradėjo galvoti apie gynybos karo galimybes. Jie skelbia savo karinių pajėgų pertvarkymą taip, kad bent vakariečiams atrodytų esantis defensyvinio pobūdžio. Aiškiai yra matomos varžybos tarp ofensyvinių ir defensyvinių teorijų ir jų propaguotojų. Atrodo, kad puolamoji teorija remiasi grynai kariniais reikalavimais, kai ginamoji parodo reikalavimus, statomus ekonominės ir politinės padėties.

Kuri iš šių teorijų nusvers, parodys ateitis. Jei sovietai priims lengvesnę

pajėgų struktūrą — reiškia jie priims gynybos teoriją, bet jei jie organizuos sunkesnę struktūrą, paremtą tankais ir judriais daliniais — rodys ofensyvinės teorijos persvarą.

Sunkioji jėgų struktūra galimai turės korpa, brigadą ir įvairaus ginklavimo batalionus. Tankų batalionų taktinės grupės, priklausomai nuo jų sektoriaus uždavinių, galės vykdyti pėstininkų rėmimą ar praveist taktinį manevrą savo nuožiūra. Motorizuoti šaulių batalionai galės atlikti eilę puolimo ar gynimo uždavinių, priklausomai nuo sektoriaus uždavinio. Sunkiųjų ginklų batalionas, pirmoje vietoje atliks gynybines funkcijas. Lengvesnės jėgų struktūros matomai turės daug mažiau šarvuotųjų pajėgų ir mažiau pagalbinių specialiųjų dalinių.

Aišku, sovietai gali paslėpti tikrą karo laiko struktūrą, išmėtydami įvairių ginklų branduolius prie kitų dalinių, kurie išaugtų į pilnos sudėties dalinius ir būtų integruoti mobilizacijos laiku.

Politiniai sovietų pareiškimai tvirtina, kad jie ruošiasi pereit į grynai gynybinę sistemą. Šie pareiškimai bus vertingi, jei juos galima bus patikrinti. Čia būtina reikalinga, kad sovietai neslėptų savo karinės struktūros ir viešai paskelbtų savo dalinių kompoziciją, kaip kad tai daro Vakarų valstybės.

Sovietų doktrinų išvystymas ir jų įgyvendinimas perorganizuotoj kariuomenėj priklausys nuo išsprendimo platesnio masto problemų, būtent:

a) Politinių: ginklavimosi apribojimo; karinių jėgų sumažinimo; operacijų lauko atominų ginklų atsisakymo.

b) Ekonominių: atgaivinimas ir stiprinimas karinės ir civilinės ekonomijos; tyrimų ir tobulinimų industrijos išvystymas, kad galėtų konkuruoti su Vakarais.

c) Socialinių: sumažinimas esančios įtampos kariuomenės viduje; išsprendimas etninių problemų.

d) Karinių: iniciatyvos išlaikymas

karo pradžioje; mobilizacijos ir dalinių komplektavimo maskavimas; operaciniai ir taktiniai manevrai.

Atrodo, kad, bent šiuo laiku, politiniai ir ekonominiai komponentai pirmauja. Tas nustato ateities jėgų struktūrą ir doktrinų pasirinkimą.

Taip interpretuoja sovietų kariuomenės pertvarkymą plk. David M. Glantz, Karinių tyrimų komiteto pirmininkas. Jis pataria vakariečių stebėtojams ir analistam labai atidžiai sekti sovietų dalinių formavimą, paremtą "sunkiąja" ir "lengvąja" struktūromis, kad tiksliau nuspėjus ateities kryptį ir sovietų planavimus.

Sovietų operacinių tikslų kitimas ateities kare

Amerikos žemės pajėgų vadas savo tikslus apibrezia žemėlapyje "žąsies kiaušiniu". Šis elipsis, normaliai apima pagrindinį tereną ir nurodo mūsų tikslus užėmimui arba išlaikymui pagrindinės vietovės kautynėse. Sovietai savo tikslus nubrėžia skirtingu būdu.

Jų patyrimai išsivystę didelėse Europos lygumose Dideliuose plotuose, perkirstuose plačių, lėtai tekančių upių. Tikrai ribotose vietovėse, kaip Arktika, Kaukazo kalnai, Centrinė Azija, Mandžiūrija ir vėliausiai Afganistanas, kur nelygus kalnuotas terėnas turėjo įtakos į sovietų karinį menį. Del tų didžiųjų lygumų, rusų, o vėliau ir sovietų planavimai centravosi ne į tereną, bet į priešų jėgas. Sovietai normaliai savo tikslus nurodo linijomis, bet ne elipsiais. Paprastai jie padalina užduotis į pirmines ir antrines, kurios atitinka besiginančio priešų užnugario ribas.

Sovietai nurodo savo puolamųjų kautynių užduotis, grįsdami šiais tikslais: priešų pajėgom numatytom sunaikinti, vietove norima užimti ir kontroliuoti, pirminiais ir antriniais siektiniais uždaviniais ir laiko riba — per kurią šie tikslai turi būti pasiekti.

Kiek pastebėta, paskutiniu laiku jų operacinių jėgų numatyta prasi-veržimo giluma yra padidinta. Dar 1966 metais motorizuoto šaulių bata-

liono pirmoji užduotis buvo atakuoti, laikant ryšį su kitais pirmojo ešalono daliniais, pryšakinį priešų gynybos batalioną. Šis, šaulių bataliono puolimas, pirmiausiai turi nugalėti priešų pryšakinę gynybos kuopą ir kartu su kitais junginiais pulti rezervo kuopas. Puolantis batalionas neturėjo tolimesnių puolimo tikslų, bet bendrą puolimo kryptį. Šiandiena ši taisyklė yra pakeista. Dabar pirmos puolimo linijos motorizuoto šaulių bataliono pirmas uždavinys nugalėti pryšakinį gynybos batalioną ir jo sekanti užduotis — veržtis į besiginančios brigados gilumą ir toliau stumtis pirmyn bendra atakos kryptimi.

1960 metų laikotarpyje sovietų taktika rėmėsi V. G. Rezničenkos taktikos statutu. 1966 metais vyravo pažiūra, kad ateities karas greit išsivystys į atominį karą ir tas atspindėjo jų taktikos nurodymuose. U. S. kariuomenė dar ir dabar apibrezia sovietų taktines užduotis, remdamosi jų 1966 metų statutu:

— Batalionai ir kuopos gauna pirminius tikslus ir tolesnę, bendrą atakos kryptį.

— Užduočių pilnumas yra neribotas, bet keičiasi pagal situaciją.

— Viskas bazuojama sovietų vado pajėgumu išlaikyti 3:1 persvarą kautynių eigoje.

Rezničenkos *Taktika* 1984 metų leidinys pakeičia šią pažiūrą ir duoda naujus nurodymus:

— Batalionui duodama pirminė ir antrinė užduotys, o taip pat ir bendra puolimo kryptis.

— Pirmą užduotis yra sunaikinti priešų gynybos pryšakinį batalioną ir užimti jo turėtą poziciją. Antrinis uždavinys — išplėsti puolimą, pilnai sunaikinti priešų brigados (pulko) rezervus ir užimti jų laikytas linijas. Tolesnis bataliono puolimas remia pulko užduoties tikslus.

Visuose atvejuose numatyta ofenzyva yra prieš nepasiruošusį ar menkai pasiruošusį priešą. Ataka prieš gerai paruoštą gynybą laikoma retu atveju. Tas parodo sovietų duodamą svorį netikėtumui. Puolant gerai pa-

siruošusį priešą, užduočių giluma smarkiai mažinama. Šiuo atveju, bataliono pirmas uždavinys nugalėti pirmųjų linijų gynybos kuopą, užimti jos laikytas pozicijas, tęsti puolimą, koordinuojant su kaimyniniais daliniais, stengtis užimti priešų bataliono pozicijas.

Pagal 1988 m. studijas, motorizuota šaulių (ar tankų) kuopa, puolanti menkai pasiruošusį priešą, turi tikslą pasiekti besiginančios kuopos užnugarį ir ją sunaikinti. Tuo tarpu, puolant gerai paruoštas pozicijas, tos pat kuopos užduotis yra pasiekti užnugarį besiginančio būrio ir jį sunaikinti. Remiantis sovietų duomenimis, puolimo uždavinių giluma yra sekanti:

Kuopa
Batalionas
Pulkas (Brigd)
Divizija (Korp)
Armija
Kuopos užnugaris
Btln. užnugaris
Brigados užnugaris
Brigd. rezervų sunaik.
Korpo užnugaris
Bendra puolimo kryptis
Brigados užnugaris
Brigados rezervo sunaikinimas
Armijos grupės užnugaris
Pagrindiniai teritorijos tikslai.

Atrodo keista, bet sovietai viską kulkuliuoja remdamiesi prielaida, kad priešas bus nepasiruošęs ar menkai pasiruošęs. Tas išeina iš jų bendro supratimo apie ateities karo galimybes. Sovietai tiki, kad ateities karas bus labai greito tempo, kur pajėgų susidūrimai bus trumpi ir lemiami. Prailgintas jėgų susidūrimas ves prie atominio karo. Todėl pradinis operacijų netikėtumas turi būti pasiektas ir nedaug bus galimybių operacijų išplėtimui. Sovietai galvoja, jei pavyks pasiekti netikėtumą, tuomet daliniai bus pajėgesni pasiekti gilesnes užduotis. Tuo jie pabrėžia slaptumo ir netikėtumo naudą karo operacijoje.

Atrodo, aplinkybės verčia sovietus pereiti nuo savo ankstyvesnių planavimų, kur pirmavo priešų jėgos, į

naujus planavimus duodant pirmenybę terenui.

Sovietų batalionas gynyboje

Amerikos armijos majoras James F. Gebhardt sprendžia, kad sovietų armijos perorganizavimas į gynybos jėgas yra gerokai pažengęs. Jis gvildena sovietų motorizuoto pėstininkų bataliono, su tankų ir kitų pagalbinių dalinių parama, pasirėngimą ir vykdymą gynimosi kautynių. Autorius randa, kad, turėjęs laiko pasiruošti, sovietų gynybos batalionas bus kietas riešutas.

Pagal sovietų definiciją, gynyba yra kautynių rūšis, turinti tris pagrindinius tikslus: nugalėti galingesnį priešą; pridengti arba paremti numatytą kryptį, plotą ar tikslą; sutaupyti jėgas antrinėje kryptyje, kad galima būtų sukaupti viršijančias jėgas pagrindiniame sektoriuje. Sovietų gynyba siekia sunaikinti jam besitelkiant į išėties pozicijas, susidūrimo metų priešakinėse pozicijose arba jo prasiveržime, gynimosi linijose. Sovietai tikisi tai pasiekti ginklų ugnies persvara, kietai laikant pozicijas, kontra atakuojant prasiveržimus. Visais atvejais besiginantieji daliniai turi padaryti didelius nuostolius priešo jėgose, kad tuo sudarytų sąlygas pereiti į ofensyvą.

Normaliai sovietų batalionas veikia pulko sudėtyje, bet ypatingose sąlygose gali veikti kaip atskiras junginys. Sovietų batalionas yra nelinkęs pereiti į gynybą, kuomet yra kontakte su priešu, kuris gali versti užimti nepalankias pozicijas ar vietovę. Vadas geriau pereitų į gynybą, kada nėra priešų spaudžiamas, turėdamas daugiau laiko pasiruošti ir organizuoti kuopų bei būrių pozicijas.

Sovietų batalionas gina sektorių, apibrėžtą kairės ir dešinės ribomis ir pagalbinių dalinių linijomis užnugaryje. Šio sektoriaus priekis yra plotas, maždaug 5 km pločio ir 3 km gilumos, kur batalionas išdėsto pryšakinius dalinius. Šiame plote organizuoja pirminius ir antrinius kuopų atsparos

punktus, bataliono rezervo pozicijas, pagrindines ir atsargines, pastovias ir judrias, artilerijos, minosvaidžių, tankų ir pagalbinių dalinių pozicijas. Nustatomos ugnies linijos ir sektoriai. Taip pat paruošiamos oro gynybos šaudymo pozicijos. Įrengiama bataliono vadovietė, logistinis paramos punktas, užtvaros ir kliūtys numato rezervų kontra-atakos kryptis, takus ir vietas tarp pozicijų — tiekimui, ryšiui ir evakuacijai.

Gynybos batalionas taip pat paruošia klaidinančias pozicijas, kaip viduje, taip ir išorėje gynybos ploto. Normaliai kiekvienas batalionas paruošia mažiausiai vieną apgaulingą kuopos poziciją ir kiekviena kuopa — mažiausiai vieną apgaulingą būrio poziciją.

Gynybos priešakinį postą paprastai sudaro sutvirtintas būrys, iškištas priekin bataliono ir teikia bataliono apsaugą. Jis trukdo priešui žvalgybos daliniams pasiekti pagrindines pozicijas ir besiginančiom kuopom teikia ankstyvą įspėjimą, netikėtos atakos. Bataliono vadovietė yra atsakinga teikti ugnies paramą šiam būriui. Gynimosi rajono pryšakinės linijos išdėstomos vietovėje teikiančioje gerą sekimą ir ugniaviečių pozicijas, ypatingai tolimesnių distancijų prieštankei ugniai. Pryšakinių apkasų linija išnaudoja natūralias prieštankines kliūtis ir teikia galimybės dirbtinių kliūčių konstrukcijai.

Gynimosi plote batalionas paprastai išdėstomas dviem ešalonais, išskaldytai taip, kad priešui vienas taktinis atominis ginklas negalėtų vienu kartu sunaikinti daugiau kaip vieną kuopą. Tuo pačiu tikslu pirmo ešalono kuopų būriai yra išskaldyti kelių šimtų metrų atstumu. Pryšakinių dalinių užduotis yra duoti kiek galima daugiau gyvosios ir techninės medžiagos nuostolių priešui puoliančiom jėgom, išlaikyti svarbias pozicijas ir taškus, sulėtinti priešui veržimąsi ir sudaryti patogias sąlygas jo sunaikinimui taktiniais atominės ir normalios ugnies priemonėmis bei kontra-ataka rezervų dalinių.

Rezervų uždavinys — praveisti kontra-ataką, jei tai neįmanoma, tai sunaikinti priešą ugnimi iš užimtų ir paruoštų atsparos taškų. Jei priešas bus panaudojęs taktinius atominius ginklus pralaužti pryšakinėmis linijom, rezervai turi užpildyti padarytas spragas arba pakeisti pryšakinių linijų dalinius. Taip pat rezervų uždavinys gali būti sunaikinti priešui parašiuotiniukų ar oro desantų dalinius, išmestus pirmų gynybos linijų užnugaryje,

Bataliono kautynių išdėstymas gali keistis. Iki šiol standartinis išdėstymas buvo dviejų linijų: dvi kuopos pryšaky ir viena užpakalyje. Bet 1987 metu Taktikos statutą pažymi, kad jėgų kiekis, ypatingai šarvuotųjų, priskirtų prie rezervo dalinių, yra daug didesnis nei anksčiau. Todėl rezervų daliniai gali būti lygūs arba net stipresni už pryšakinius dalinius. Ar šitie pasikeitimai įvyks taip toli, kad pasieks bataliono dalinių lygį, parodys ateitis, bet į tai reikia kreipti dėmesį. Kada batalionas suformuoja rezervą, paprastai tai yra būrys išdėstytas atsparos punktuose, bataliono gynimosi pozicijos užnugaryje, iš kur gali būti panaudotas netikėtom operacijom.

Priskirtų tankų ir motorizuotų šaulių dalinių kuopos paprastai yra išskaidomos į būrius, priskirtus prie besiginančių kuopų. Minosvaidžių ir granatsvaidžių būrius, priskirtus prie besiginančių kuopų. Minosvaidžių ir granatsvaidžių būriai lieka tiesioginėje bataliono vado žinioje. Prieštankinis būrys išdėstomas kompakte, bataliono vado vadovybėje, galimose tankų puolimo kryptyse arba pozicijose, įgalinančiose rezervų paramą. Normaliai bataliono vadas pasilaiko priešlėktuvinio būrio tiesioginę komandą.

Vienas iš svarbiausių elementų, sovietų bataliono gynyboje yra ugnies sistema.

Suglaustai, tai yra visų ginklų rūšių ugnies kombinacija priešui sunaikinimui. Ugnies sistemos elementai yra regionai, sektoriai ir linijos, sutelktos, koncentruotos ir užtveriamosios

ugnies. Plotai sutelktos visų ginklų ugnies, nukreiptos į galimas priešo artėjimo kryptis — pryšakyje sparnuose ir gilumoje. Ugnies sistema yra integruota į vado kautynių planą ir pritaikyta prie natūralių ir paruoštų kliūčių bei vietovės reljefo.

Antras svarbus elementas yra sutvirtinimų parengimas. Dar prieš įėjimą į kontaktą su priešu, turi būti paruoštos ugniavietės individualios ir komandų aptarnaujamų ginklų, tankų, šarvuotųjų, prieštankinių ir kitų ginklų sistemų. Pionieriai ar šiam uždaviniui paskirti daliniai išvalo laukus sekimui ir ugniai, paruošia sekimo ir sanitarinius punktus, stato kliūtis priekyje ir tarp atskirų atsparos taškų, paruošia susisiekimo, tiekimo takus ir vandens tiekimo punktus.

Antras pionierių uždavinys yra paruošti ugniavietes visiems ginklams rezervų ar laikinose pozicijose. Paruošti maskavimą ir priedangą ginklams, amunicijai ir kitoms medžiagoms bei priemonėms. Įrengti kliūtis priekyje ir tarp atsparos taškų. Gal paskutinis bet labai svarbus uždavinys, yra pozicijų maskavimas, tam, be vietoje esančių medžiagų, sovietai naudoja platų maskavimo inventorių.

Pionieriai paruošia tankų ir šarvuotųjų judėjimui takus, įgalinčius pasiekti grėsmingus sektorius. Visi komandų punktai yra įkasti. Pagal sovietus, motorizuotas šaulių batalionas, kuris gerai išnaudoja vietovės charakteristikas, turi 40% galimybę išsilaikyti. Paskyrus keturis penktadalius bataliono jėgų pionierių darbu, per 4 ar 6 valandas pasiruošimo išsilaikymo procentas pakyla iki 62%, per dvi ar tris dienas — 85% bataliono gali būti apsaugoti įrengimų, o likusi dalis — šarvuotųjų dalinių. Sovietai galvoja, kad šis pasiruošimo lygis gali duoti galimybę 80% gyvsios jėgos išlaikyti tris vieno kilotono atominių ginklų smūgius. Paruoštos apgaulingos pozicijos klaidina priešą, ir gynybai duoda galimybių permesti reikiamus dalinius į priešo grasinamas vietas.

Kitas svarbus uždavinys yra pa-

ruošti įvairias kliūtis, spygliuotų vielų užtvaras, prieš tankines kliūtis, prieš bataliono gynybos linijas. Ypatingai svarbu yra paruošti minų laukus. visos kliūtys, jų vietų parinkimas yra glaudžiai susiję su gynybos ugnies sistema.

Kada gynybos batalionas ruošia savo pozicijas, bataliono vadas stengiasi surinkti žinias apie priešą. Jo svarbiausias rūpestys nustatyti priešo pasiruošimą atakai, pagrindines puolimo kryptis ir numatytą puolimo laiką. Kitas žvalgybos uždavinys yra surasti priešo rezervus, kryptis jo judėjimo ir vietovės artilerijos bei kitų ugnies sistemų. Tam yra naudojami įvairūs būdai. Dar nesuėjęs į kontaktą su priešu, panaudojami žvalgybos patruliai. Normaliai šiam uždaviniui yra naudojamas kautynių skyrius iš rezervo būrių. Suėjęs į kontaktą, naudojamas stebėjimas, o reikalui esant net ir panaudojant mažą dalinį žvalgybinę kautynę.

Pasiruošiant gynimui, bataliono vadas kartu su kuopų ir priskirtų dalinių vadais, apeina savo pozicijas, apžiūri tereną ir duoda žodinius, detalizuotus įsakymus. Jo įsakymai liečia tiesioginius uždavinius, bet ne bendrą gynybos misiją.

Pavyzdžiui, pirmų linijų kuopų vadams nurodo atsparos punktų vietas, koncentracijos ašį ir priskirtų dalinių vietas. Kaip ir kokiom jėgom paremti sparnus, atstumus tarp dalinių, kas tą paramą turi vykdyti ir kas turi paremti šias pastangas. Panašias instrukcijas bataliono vadas duoda ir rezervo daliniams, priskirtai artilerijai, monosvaidžių, granatsvaidžių ir prieštankiniams daliniams. Pryšakiniai apsaugos daliniai, kurie randasi toli priekyje galimose priešo artėjimo kryptyse, gauna bataliono vado nurodymus savo veiklai.

Be gynybos nurodymų, nemažiau svarbios detalizuotos instrukcijos duodamos nurodant taikinius, kaip tiesioginei, taip ir netiesioginei ugniai, ugnies kontrolė, laiko nurodymai, priemonės oro desantų sunaikinimi, veiksmai priešui panaudojus

cheminius ar atominius ginklus. Nurodymai turi liesti ryšio priemones, susižinojimą, dalinių atpažinimą, taip pat ryšiai su kaimyniniais daliniais.

Gavę bataliono vado įsakymus, dalinių vadai grįžta prie savo dalinių ir viską paruošia kautynėms.

Sovietai tikisi, kad puolimas prasideda, pasirodant žvalgybos daliniams. Žvalgybos daliniai gali būti nuo sustiprintos kuopos iki bataliono dydžio. Šioj fazėj priešas stengiasi išsiaiškinti gynybos pozicijas. Todėl, jei įmanoma, tik ginklai, išdėstyti apgaulingose pozicijose, turi būti panaudoti, atstumiant priešo žvalgybos dalinius. Daliniai, kurie išduotų savo pozicijas šitoje fazėje, turi būti perkelti į kitas, paruoštas pozicijas. Jei priešo žvalgybos daliniai įsiveržtų į gynybos linijas, bataliono vadas panaudoja visas priemones jam sunaikinti, net ir panaudojant rezervų jėgas.

Prasidėjus priešo parengiamajai ugniai, gynybos daliniai lenda į sustiprintas priedangas. Parinkti daliniai lieka prie savo ginklų, kad sutrukdytų priešui sunaikinti parengtas kliūtis. Priešui panaudojus taktinius - atominius ginklus, sovietų vadas pasistengia uždaryti padarytas spragas ir atstatyti ryšį, vadovybę ir kontrolę.

Kritiškas momentas yra, kai sovietų daliniai išsina iš priedangų užimti pozicijas. Jei jie išsina per anksti — gali turėti daug nuostolių nuo priešo artilerijos parengiamosios ugnies. Jeigu išsina per vėlavai — prarastų galimybę suteikti priešą tiesiogine ir netiesiogine ugnimi tolimiausioje linijoje. Priešui artėjant, bataliono vadas koncentruoja ugnį į pavojingiausius sektorius, ypatinai liesdamas tankų ir šarvuotųjų kliūčių sistemą. Jeigu priešo pėstininkai yra nusipėstinę, stengiamasi ugnimi juos atskirti nuo šarvuotųjų.

Priešui pasiekus 30 - 40 metrų prieš pryšakines linijas, jis yra apšaudomas granatomis ir tiesiogine ugnimi. Batalionas deda visas pastangas sunaikinti ataką pryšaky savo gynybos linijų. Priešui prasiveržus, vadas su-

stiprina savo sparnus ir naudoja visas priemones, net ir rezervus, sunaikinti prasiveržimui.

Atmušus prieš ataką, bataliono vadas atstato savo poziciją, papildomauniciją, pataiso sugriautus įrengimus, kliūtis ir evakuoja nuostolius. Jei gynyba pavyksta, bet priešas prasiveržia sparnuose, batalionas pasirošia rato gynybai. Pagal pulko įsakymą, gali atakuoti iš šono ar užpakalio prasiveržusius dalinius. Jei priešas yra labai susilpnintas, sovietų jėgos gali pereiti į puolimą.

Nežinia, ar politiniais tikslais, ar su pasikeitusia taktika, sovietai atnaujino savo susidomėjimą gynyba taktiniame lygyje.

Du svarbiausi punktai gynyboj yra ugnies sistema ir pionieriškas gynybos pozicijų parengimas.

Pertvarkymas bataliono lygio kautynių

Klausimas yra, ar persitvarkymo principas prieis prie motorizuoto šaulių ir tankų bataliono struktūros. Kariniu požiūriu tai būtų nuoseklus žingsnis, bet ekonominiai, politiniai ir apmokymo faktoriai gali varžyti šią pertvarką. Sovietai charakterizuoja puolimo ir gynimo kautynes kaip manevrą ir sekančių atakų junginį — fronte, sparnuose, užnugary ir ore, dalinių ir bataliono taktinių grupių.

Bataliono taktinė grupė yra motorizuotas šaulių ar tankų batalionas su įvairiais pastiprinimais, kaip artilerijos batalionu ar baterija, prieštankiniais ginklais, priešlėktuvine apsauga, inžinerijos ir cheminiai daliniai. Tankų padaliniai gali būti priskirti prie šaulių bataliono ir atvirkščiai.

Yra klausimas, ar sovietai formuos batalionų taktines grupes pridėdami pagalbinus dalinius, ar juos integruodami į bataliono sudėtį. Sovietai rašo, kad integruoti daliniai bataliono lygyje yra modernių kautynių reikavimas. Taigi, bataliono taktinė grupė, arba jungtinių ginklų batalionas stovi kaip kautynių pagrindas. Sovietai išvedžioja, kad sustiprintas batalionas

yra bazinis kautynių vienetas. Faktas, kad bataliono vadas asmeniškai dalyvauja sprendimuose ir kontroliuoja savo plotą, patvirtina ankstesnę nuomonę.

Batalionas turi būti pajėgus veikti savistoviai fronto segmentuose. Karinės jėgas suskaldžius į smulkesnius savistovius vienetus, batalionas yra dalinis, kur administraciniai ir kautynių tikslai visiškai sutampa.

Bataliono struktūra. Sovietų motorizuotas šaulių batalionas pragyveno mažiausiai septynius pagrindinius pasikeitimus po Antrojo pasaulinio karo. Ginklų sistemos, logistiniai elementai, pridedami daliniai ir gyvoji jėga periodiškai buvo pridedami ir atimami nuo bataliono. Pavyzdžiui, nuo 1946 iki 1957 metų motorizuotas šaulių batalionas turėjo integruotą artilerijos bateriją, kartu su savo minosvaidžių baterija, 1958 m. iš bataliono buvo išskirta minosvaidžių baterija, bet buvo palaikyta artilerijos baterija. 1966 metais vienintelis integruotas ugnies vienetas buvo būrys trijų 82 mm minosvaidžių. Šiandieną tas pats batalionas turi bateriją iš aštuonių 120 mm minosvaidžių. Gyvos pajėgos skaičius šiame laikotarpyje svyravo tarp 386 ir 547 vyrų.

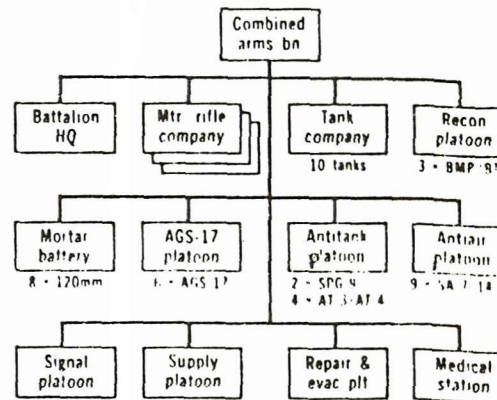
Kautynių organizacija. Analizė parodo, kad motorizuotas šaulių ar tankų batalionas visada yra pagrindas didesnės dalinių ir ginklų kombinacijos. Šarvuotųjų daliniai daugiausiai yra pridedami prie šaulių dalinių. Tankų batalionai rečiau naudoja priskirtus šaulių dalinius. Sovietai normaliai priskiria artilerijos dalinius prie šaulių ar tankų batalionų. Priskirti artilerijos daliniai svyruoja nuo baterijos iki pilno artilerijos bataliono.

Žvalgybos daliniai retai yra priskiriami prie tankų ar šaulių batalionų, bet naudojami jų paramai, ypatingai prysakinėse saugose ar daliniuose. Normaliai batalionas išskiria savo žvalgų būrį iš rezervo kuopos ir naudoja vadovietės teikiamomis žiniomis.

Dažniausiai sovietų vartojamas grupavimas yra: motorizuotas šaulių

batalionas, priskirta tankų kuopa, artilerijos batalionas ir pionierių būrys. Tankų bataliono organizacija: tankų batalionas, motorizuota šaulių kuopa, artilerijos batalionas ir pionierių būrys. Sovietų kariuomenės teoretiškai galvoja, ateities judriam kare kautynių vienetai turi būti savystovūs, todėl vietoj priskyrimo šie daliniai turi būti organinė kautynių bataliono dalis.

Jungtinių ginklų bataliono sudėtis pavaizduota pridedamoj lentelėj.

Šis pagrindinis variantas gali būti keičiamas pridedant arba pakeičiant dalinius. Pavyzdžiui, gali būti pridėtas pionierių būrys, minosvaidžių baterija gali būti pakeista artilerijos baterija ir t. t.

Vadovavimo problemos išsprendimui vadovybė gali būti perskirta į dvi grupes, viena tiesioginė bataliono vado žinioj ir antra bataliono vado padėjėjo žinioj.

Sovietų priešakiniai daliniai

Nežiūrit į spekuliaciją, kad sovietų kariuomenė persiorganizuoja į daugiau gynybinį pobūdį, jų priešakinių dalinių organizacija ir uždaviniai lieka labai svarbiu elementu taktinėse operacijose. Priešakinius dalinius sudaro jungtinių ginklų daliniai, gavę specialius uždavinius. Šie daliniai veikia armijos divizijų ar pulkų lygyje. Armijos apimty priešakinius dalinius su-

dar pulko dydžio junginys. Divizijos apimty — batalionas. Normaliai priešakiniai daliniai operuoja kartu su oro desantais ir turi didesnę oro pajėgų (helikopterių ir lėktuvų) paramą. Šių dalinių vadai veikia daugiau savistoviai ir turi daugiau iniciatyvos. Šie daliniai gali būti panaudoti iš anksto arba gali būti formuojami sąlygoms diktuojant. Priešakiniai daliniai paprastai nenaudojami kautynėse, kol susidaro sąlygos juos pristumti į priešo gilumą.

Priešakinių dalinių užduotis yra taktinius pasisėkimus paversti operaciniais laimėjimais. Tam pasiekti daliniai turi greitai judėti per priešo taktinę gilumą, užimti palankią liniją ar taškus, kaip įgalinus savo pagrindinių jėgų prasiveržimą. Šie daliniai, jei užima reikalingą vietovę ir išlaiko ją atatinkamą laiką, gali būti paaukoti sunaikinimui. Vadas gali organizuoti kitą tokį dalinį sekantiems tikslams pasiekti.

Savistovumas ir tolimesnė distancija, kurioje veikia šie daliniai, skiria juos nuo normalių avangardų daliniai didesnių kariuomenės formacijų apsaugoti jas nuo priešo netikėtumų. Avangardai paprastai savistoviai sunaikina mažesnius pasipriešinimo taškus ir įeina į sąlytį su priešu. Jeigu negali nugalėti pasipriešinimo, tai patys tarnauja kaip atsparos taškai, aplink kuriuos manevruoja pagrindinės jėgos.

Priešakiniai daliniai, kad užimtų patogias pozicijas, turi judėti greitai ir ryžtingai. Laike operacijos įsakymai yra duodami per radiją ir sprendimai daromi judesyje.

Užėmimai upių perėjų yra vienas iš dažniausių priešakinių dalinių užduočių. Šioje operacijoje normalu panaudoti oro desantus. Desantai gali būti bataliono dydžio.

Priešakinių dalinių vadas stipriai remiasi informacija iš savo žvalgybos patrulių. Dėl šios priežasties vienas iš pirmutinių gynybos uždavinių yra surasti ir sunaikinti žvalgų patrulį. Žvalgų patrulis operuoja šalimais pagrindinės krypties ir, pavyzdžiui,

upės perėjimo atveju pasistengia pats anksti persikelti ir suteikti žinias apie ginančias jėgas ir jų pozicijas. Susektas žvalgybos patrulis, neturėdamas sunkių ginklų paramos, yra labai pažeidžiamas tankų ir helikopterių ugnies. Sunaikinus šį patrulį, priešakinių dalinių vadas yra priverstas organizuoti kitą žvalgomąjį patrulį, tas sumažina žygio greitį, taip svarbų pasisėkimui. Efektyvus panaudojimas maskavimo yra pagrindas neduoti žvalgų patruliui informacijos ir paruošti jam netikėtumus.

Netikėti priešo veiksmai smarkiai veikia į priešakinių dalinių misijos sėkmę. Sakysim, paruošimas sprogdinimui prieštankinio griovio pagrindinė puolimo ašyje ir jo išsprogdinimas pačiu atakos metu arba toli išdėstytos minos išsprogdintos kritišku momentu yra priemonės pakenkti arba sunaikinti priešakinių dalinių misiją. Priešakinių dalinių užduoties nepasisėkimas nepaprastai pakenkia priešo pagrindinių jėgų operacijoms.

Priešakinių dalinių vadas stipriai remiasi artilerijos parama. Taigi jeigu artilerija gali būti nuslopinta helikopterių ar kontra-baterijų ugnimi, šio dalinio pasisėkimas smarkiai sumažinamas. Turi būti gerai suprastas priešakinių dalinių tikslas ir uždavinys. Uždavinys yra: įtraukti priešą į kautynes ir tarnauti kaip atsparos punktas pagrindinėm jėgom. Žinant tai, yra aišku, kad pasirodžius priešakiniam daliniam, reikia laukti priešo sparninių manevrų.

Pagaliau suprantant priešakinių dalinių operacijų pobūdį, galima nustatyti tikslus ir kryptį puolančių jėgų. Duomenys apie priešo priešakinių dalinių veiklą divizijos žinių rinkime turi būti pirminiai. Visos priemonės, kurios pristabdo priešakinių dalinių judėjimą, pristabdo ir ardo pagrindinių jėgų planus. Geriausias kelias tam pasiekti yra greitas suradimas ir sunaikinimas priešakinių dalinių, verčiant puolimo vadą organizuoti jo pakaitą.

Priešakinių dalinių vertė, kuriant greitą veržimąsi per priešo taktinę

gynybos liniją sovietai laiko labai svarbia pasiekti operacines gilumas. Suprantant tai ir žinant tų dalinių veikimą, teikiama galimybė sėkmingam gynimuisi.

V. P.

Nauja būsimojo karo taktika

Amerikos armijos viršininkas gen. Carl Vuono, kaip *Defense News* pranešė, kad JAV keičia būsimo karo doktriną. Dabartinė doktrina yra gnymosi strategija. Ji keičiama į puolamąją strategiją.

Pagal naują koncepciją Amerikos kariuomenė bus pergrupuota ir paruošta puoliamajam karui. Be to, ji atsisako tradicinių divizijų ir operuos mažesniais daliniais — "Army Corps".

Tokie daliniai bus judrūs ir šarvuoti, paremti aukštos technikos, galingos aviacijos ir raketų, aprūpinti preciziška informacija apie priešo jėgas operatyviniame plote, stengsis sunaikinti puolančio priešo jėgas atskirose vietovėse, tuo sunaikindami puolančio priešo planus.

Šią naują taktiką iššaukia besikeičianti pasaulinė situacija. Ypač Europoje, kur yra mažinamos armijos, atsistato valstybės, buvusios sovietų okupacijoje.

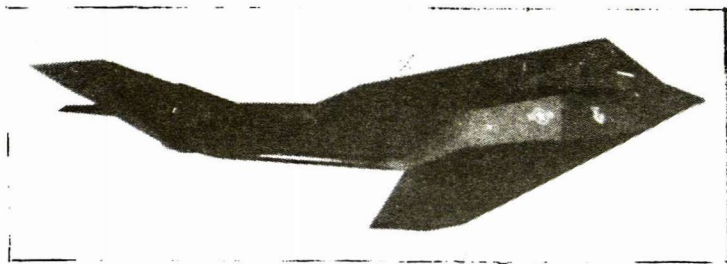
Žinoma, nemažą reikšmę turi ir milžiniška kaina išlaikyti milžiniškomis armijoms.

Šitokio naujo tipo Amerikos armija, tikriausia bus galutinai paruošta iki 1997 m.

J. S.

"SLAPTASIS" NAIKINTUVAS F-117A

AFJI žurnalo gegužės mėn. numeryje duodamas informacijos apie ligšiol "super" slaptą "stealth" naikintuvą. Tai yra radaru sunkiai pastebimas vienvietis, dviejų variklių naikintuvas, skirtas pulsti žemės taikinius. Jo paviršių sudaro plokštumos, sujungtos piramidiškais kampais. dydžiu jis prilygsta F-15 naikintuvą, statomas Lockheed b-vės. Pirmas skridimas

F-117 naikintuvas

atliktas 1981 m. birželio mėn. Jie naudojami 37 taktinės naikintuvų grupės Tonopah bazėje Nevadoje. Operaciniam naudojimui įvesti 1983 m. spalio mėn.

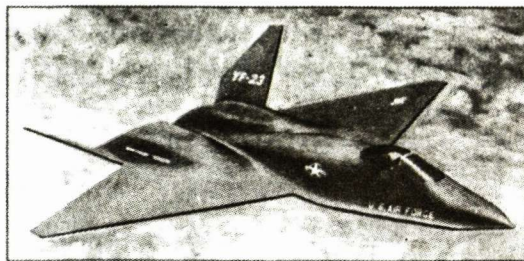
F-117A buvo užsakyta 59 vienetai, iš kurių 3 sudužo, o dar 2 turi būti pristatyti šį rudenį. Vienas skristi parengtas lėktuvas kainuoja \$42,6 milijonus, o visų 50 lėktuvų kaina buvo \$6,6 bilijonai. Lėktuvai buvo specialiai sukonstruoti naktį pulti labai svarbius taikinius. Du buvo panaudoti Panamos operacijoje numesti 2.000 svarų bombas netoli panamiečių karavinių, norint sukelti paniką. Reporteriai paskelbė, kad tas bombardavimas nebuvo taip tikslus, kad bombos buvo numestos šimtus jardų nuo taikinio. Aviacijos vadovybė pripažino, kad tai įvyko dėl pilotų klaidos.

S. T.

NAUJI NAIKINTUVAI JAV AVIACIJAI

AFJI žurnalo 1990 liepos mėn. numerio pranešama apie naujų taktinių naikintuvų (Advanced Tactical Fighter — ATF) programą. Karo aviacija buvo numačiusi įsigyti 750 šių naujų naikintuvų, kainuosiančių \$43,5 milijonų už vieną, tačiau, mažinant ginkluotas pajėgas, tas kiekis gali būti ir sumažintas. Preliminariai bandymai truko 54 mėnesius. Dabar yra likusios dvi grupės, kurios stato po du prototipus skridimo bandymams.

Y-23 naikintuvas

Y-22 naikintuvas

Lockheed - Boeing - General Dynamics prototipai žymimi YF-22, o Northrop - McDonnell — Douglas prototipai žymimi YF-23. Po šių bandymų vienas stipas bus parinktas serijinei gamybai. 1991 liepos mėn. Šiems lėktuvams variklius konkuruodamos tarpusavy išrutulioja General Electric ir Pratt & Whitney b-vės. Tie varikliai įgalins lėktuvus skristi greičiau už garsą nenaudojant papildomo degimo (afterburner). Lėktuvai turi po du variklius. Kiekvienos bendrovės viename prototipe bus įmontuoti vieno gamintojo varikliai, antrame — kito.

Atkelta iš 264 psl.

Kaziui Sprangauskui grįžo su atžyma — adresatas miręs. Nejaugi tai tiesa! Tai buvo kraupi tiesa! Į Sprangauskaitės užklausimą Mordovijos lagerio viršininkas atsakė: "Kazimieras Sprangauskas vyko pas savo šeimą, bet pakeliui mirė ir palaidotas Krasnojarsko geležinkelio Bolšaja Murta stoties zonoje".

Pagalčiau išmušė ir teisingumo valanda. Lietuvos TSR aukščiausiasis teismas 1973 m. rugsėjo 5 dienos posėdyje peržiūrėjęs Sprangausko Kazimiero, Simono sūnaus, gimusio 1895 m., Birštono mokyklos mokytojo, areštuoto 1941 m. rugsėjo 17 dieną

ir paleisto 1949 m. gegužės 9 (mirė), bylą ir TSRS valstybinio saugumo ministerijos ypatingo pasitarimo 1946 m. gruodžio 28 d. sprendimą panaikino.

Tais pat metais rugsėjo 12 d. Lietuvos TSR prokuratūra išdavė pažymą, kad panaikintas Lietuvos TSR NKVD 1941 m. birželio 10 d. nutarimas iškeldinti į spec. gyvenvietę Birštone gyvenusias Sprangauskiene Katrę, Mykolo, gim. 1898 m., ir jos dukterį Sprangauskaitę Oną-Danutę, gim. 1923 m., kaip nepagrįstas, bylą nutraukė ir rehabilitavo.

IŠEIVIJOS RŪPESČIAI DĖL LIETUVOS

Lietuvos parlamentui kovo 11 paskelbus Lietuvos nepriklausomybės atstatymą, lietuvių tauta entuziastingai šią žinią sutiko, bet vėlesnieji įvykiai šį entuziazmą atšaldė, nes kelias į nepriklausomybę pasidarė sunkus ir ilgas. Nauji bandymai nepriklausomybei įtvirtinti susidūrė dar su atkaklesnėmis Sov. S-gos sprendžiamomis kliūtimis. Tokių įvykių grandinė vertė Lietuvos gyvenimą pradėjusiuose tvarkyti organuose ir pačioje visuomenėje ieškoti kaltininkų, kritikuoti vieni kitų veiksmus ir vieni kitus kaltinti.

Darbininkas, rugpiūčio 10 vedamuoju ieškodamas viso to priežasčių, nurodo, kad prie gyventojų nuotaikų pasikeitimo yra prisidėję ir senojo režimo šalininkai, skleisdami įvairius gandus ir nepasitikėjimą išrinktais vadais. Į jų tarpą įsijungė net per 30 intelektualų, kurie bendru pareiškimu apkaltino Aukšč. tarybos pirmininką Vytautą Landsbergį, kad jis norįs įvesti prezidentinę valdymą ir nesitariąs su kitais. Jame kaltinama ir pati Aukšč. taryba, kad ji suskilusi į grupes, per daug ginčijasi ir nesutaria. Vėliau paskelbta, kad pareiškimą pasirašiusieji poetas Justinas Marcinkevičius ir buv. Lietuvos užs. reikalų ministeris Juozas Urbšys savo parašus atšaukė.

Lietuvoje spausdinamame *Litaratūra ir menas* 23 nr. apie ten vykstančius nesutarimus taip samprotaujama. Esą Atgimimo pradžioje daug kas galvoja, kad kelias į Nepriklausomybę būsiąs ilgas — žingsnis po žingsnio, bet parlamento dauguma nusprendusi eiti greitesniu keliu. Tad

dabar smerkti esą per vėlu ir garsinti savo abejones — tai kaišioti pagalius dabartinei vyriausybei.

Rašydamas tuo pačiu reikalu rašytojas Jonas Mikelinskas tame pat numery pastebi, kad Rubikonas jau peržengtas, ir to peržengimo rezultatai yra akivaizdūs. Todėl belieka tik kovoti, sumobilizavus visas jėgas.

Kai tikslo pasiekimas užtrunka, kai greitų laimėjimų pritrūksta, visuomenėje pradeda augti nepasitikėjimas išrinktais vadais ir polinkis juos kaltinti, tačiau ramina faktas, kad ir pačioj Lietuvoj ir išeivijoj kyla blaivūs balsai pasitikėti išrinktais vadais ir visiems bendrai kovoti už pilnutinės nepriklausomybės įgyvendinimą.

AR LIETUVA TURI DRAUGŲ?

JAV susilaikius pripažinti demokratiškai išrinktą Lietuvos vyriausybę, jos pavyzdžiu pasekė ir kitos Vakarų valstybės, tačiau reikia pasakyti, kad simpatijų ir jos reikalų supratimo svetimų valstybių visuomenėse netrūksta. Štai *Tėviškės žiburiai* balandžio 24 ir gegužės 15 ir *Draugas* birželio 15 pateikia eile pavyzdžių, kaip Prancūzijos viešojo nuomonė vertina įvykius Lietuvoje. Prancūzų laikraštis *Le Quotidien de Paris* išspausdino vedamąjį, kuriame peikiamas Prancūzijos prezidento Francois Mitterand ir Vakarų Vokietijos kanclerio Helmut Kohl siūlymas Lietuvai suspenduoti nepriklausomybės deklaracijos pasekmes. Tai esąs blogas mostas, ir abiejų vyrų politinis apskaičiamas esąs trumparegiškas ir nedaro garbės. Toliau laikraštis nurodo, kad yra suprantama, jog Gorbačiovas pavydžiai rūpinasi savo krašto vienybe, nes atlieka pareigą, teikdamas valsty-

bei pirmenybę, o ne jos moralei, bet kad vakariečiai jam teikia pagalbą, yra neleistina ir smerktina. Vakarai, siekdami išsaugoti Gorbačiovą, vengia jį destabilizuoti ir yra linkę jam nusileisti iki morališkai žemiausio lygio.

Kitas Prancūzijos dienraštis *Le Figaro* balandžio 26 paskelbė Lietuvos prezidento Vytauto Landsbergio straipsnį "Lietuva: seni sovietų melai", kur atskleidžiama Sovietų S-gos pozicija, pagrįsta tikrai karine jėga.

Tas pat *Le Quotidien* balandžio 6 paskelbė viso puslapio manifestą "Manifeste pour la liberte de la Lithuanie", kur pabrėžia, kad Lietuva turi savo teisę į laisvę ir kad dėl Gorbačiovo lietuviai turi kentėti. Toliau nurodoma, kaip Lietuva atsидūrė Sov. S-gos valdžioj pagal Stalino ir Hitlerio susitarimą.

Manifestą pasirašė daugiau kaip 100 Prancūzijos intelektualų. Prie šio manifesto paskelbimo yra daug prisidėjęs min. St. Bačkis ir visa eilė kitų Prancūzijos lietuvių veikėjų.

Apie Lietuvą palankiai rašė ir kiti Prancūzijos dienraščiai, kaip *Le Figaro*, *La Chronique* ir prancūzų kalba leidžiamas *International Herald-Tribune*, *France Soir*, *Le Monde*, *Le Parisien* ir visa eilė kitų.

Nobelio premijos laureatai už Lietuvą

Draugas birželio 30 kultūriniam priede paskelbė a.l. pasirašytą straipsnį, kuriame nurodoma, kad liberalinės krypties žurnals *The New Republic* keliais savo vedamaisiais stipriai pasisakė už Lietuvos nepriklausomybę ir visai atsiribojo nuo JAV pasiteisinančių argumentų tuo reikalu.

Žurnale išspausdintam 1980 m. Nobelio literatūros premijos laureato lenkų poeto Czeslaw Milosz straipsny "For Vilnius" nurodo, kad jis turi teisę įsijungti į diskusijas dėl Lietuvos, nes jis yra ne tik Lietuvoje gimęs, bet ir jaunystę praleidęs Vilniuje. Priminę savo giminystę su Lietuvos reikalus gynusiu poetu Oscar V. de L. Milosz ir sovietų tankų

įsiveržimą į Vilnių, Czeslaw Milosz apeliuoja į skaitytojus pripažinti Lietuvos teisę į laisvę, nes lietuviai yra verti turėti nepriklausomą valstybę. Jie per 50 metų išlaikė nepalaužiamą valių būti laisvais.

Kitas 1987 m. Nobelio literatūros premijis laureatas rusų poetas Joseph Brodsky, dabar gyvenęs JAV, pasikalbėjime su *Philadelphia Inquirer* žurnalistu balandžio mėn. visą pasikalbėjimą ištiesai skyrė Lietuvos klausimui. Poetas kaltina JAV ir savo gimtąją Rusiją, kad jos abi Lietuvoje sukūrė tokį scenarijų, kuris primena įvykius prieš pat Antrąjį pasaulinį karą. Sovietų kariuomenės įvedimą į Lietuvą jis sulygina su Vokietijos invazija į Čekoslovakijos Sudetų kraštą 1938 m. JAV politika Lietuvos atžvilgiu jam kelia pasišlykštėjimą ir beveik verčia vemti.

ATLANTO CHARTA LIETUVOS BYLOJE

Žurnalistas ir paskaitininkas Vilius Bražėnas, dažnai rašęs išsivijos spaudoje komunistinės sistemos klausimais, liepos 3 *Tėviškės žiburiuose* išspausdintu straipsniu primena, kad ir Sov. S-ga vos trim mėnesiam, praėjus nuo Hitlerio Vokietijai užpuolimo formaliai pareiškė savo prisidėjimą prie Atlanto chartos, kuri buvo paskelbta 1941 m. rugpjūčio 14 JAV prezidentui F. D. Rooseveltui susitikus su didžiosios Britanijos min. pirm-ku Winston Churchill Atlanto vandenyne.

Pagal *The Washington Times* žurnalistą ir mokslininką Arnold Beichman Chartoje esame net 8 konkretūs pareiškimai, kurių viename sakoma, kad sąjungininkai nesiekia jokių teritorinių išsiplėtimų, ir jokių teritorinių pasikeitimų, kurie nesutinka su laisvai pareikštais tautų norais. Kitame paragrafe sakoma, kad pasirašiusieji gerbia visų tautų teisę pasirinkti valdymosi formą ir nori matyti atstatytas suverenias teises ir savivaldą tiems, iš kurių tai buvo jėga atimta. Tad žurnalistas ir klausia: ką daro Sov. S-gos armija Baltijos kraštuose? Pagal jį Sov. S-ga turėtų pasiaiškinti

dėl Atlanto chartos įsipareigojimų laužymo. Ketvirtasis chartos paragrafas įpareigoja signatorius stengtis gerinti visų valstybių, didžiųjų ir mažųjų nugalėtojų ir nugalėtųjų priėjimą lygiom sąlygom priėkrybos ir žaliavų, kurios yra reikalingos jų ekonominei gerovei. O kaip su Lietuvos ūkine blokada?

KAS TAS MORATORIUMAS?

Neseniai išsivijoje lankėsi Lietuvos užs. reik. ministeris Algirdas Saudargas ir Aukšč. tarybos narys Gediminas Šerkšnys Čikagos visuomenei padarė pareiškimus apie Lietuvos poziciją derybų su Maskva išvakarėse. Jų pareikštas mintis čia trumpai atpasakojame (*Draugas*, II dalis, liepos 21).

Pagal Algirdą Saudargą pareiškimo priėmimas buvęs sunkiausias sprendimas, bet jis turi žymiai mažesnę juridinę galią už nutarimą. Buvo žinoma, kad Maskva nesutiks nutraukti blokados ir pradėti derybą, jei pareiškime nebus įrašytas "moratoriumo kovo 11 d. aktui" žodžiai. Teisiniu atžvilgiu tai reiškia kokių nors veiksmų atidėjimą vėlesniam laikui. Moratoriumas įsigalės tik prasidėjus deryboms su Maskva, kai bus pasirašomas specialus protokolas dėl derybų sąlygų ir derybų tikslo. Šį protokolą galės pasirašyti tik tam reikalui įgaliotųjų delegacija, o ne koks nors atskiras asmuo. Protokole yra aiškiai pabrėžta, kad derybų subjektai yra Lietuvos respublika ir Sovietų Sąjunga.

Derybų tikslas yra sureguliuoti santykius tarp Lietuvos respublikos ir Sovietų Sąjungos arba aneksijos panaikinimo. Žodžiu, buvo stengiamasi visus dokumentus suredaguoti taip, kad dėl jų redakcijos Lietuvos reikalai nenukentėtų.

LIETUVOS MIN. PIRM-KO PAV. ALGIRDO BRAZAUSKO LANKYMASIS JAV

Lietuvos Komunistų partijos pirmuoju sekretorium būnant Algirdui Brazauskui sovietinėje Lietuvoje pradėjo rodytis jos laisvėjimo pirmi-

niai ženklai: buvo leista iškelti tautines vėliavas, giedoti tautinę giesmę, gražinta pirmoji komunistų nusavinta R. katalikų bažnyčia Klaipėdoje. Jo vadovavimo metu Lietuvos Komunistų partija atsiskyrė nuo maskvinės partijos ir pasiskelbė savarankiška partija, tačiau, atvykęs į JAV, jis buvo lietuvių visuomenės sutiktas labai atsargiai, jam nepagailėta ir labai aštrių klausimų, o *Dirva* liepos 26 paskelbė jam gana nepalankų vedamąjį, pasirašytą (pk). Jo pagrindinius teigimus čia ir perteikiame.

Jis esąs senas komunistas, visados buvęs aukštas sovietinės sistemos "aparačikas", o dabar vadovaujans Lietuvos komunistų partijai, kurios pranaokėjai 1940 m. padėjo Sov. S-gai pasmaugti nepriklausomos Lietuvos valstybę; kuri kruvinu teroru sunaikino — išžudė ir ištrėmė — trečdalį Lietuvos gyventojų; kuri lietuvių tautą rusino, engė, niekino; kuri klastojo jos istoriją ir žalojo kultūrą; kuri apiplėšė ir išnaudojo visus Lietuvos žmones ir kuri, bandydama išsilaikyti Lietuvos valdžioje, pakeitė savo kailį ir reorganizavosi į savarankišką Lietuvos komunistų partiją, bet čia pat pasižadėjo "palaikyti lygiateisės partnerystės ryšius" su Maskvos komunistų partijai.

Iki šiol ji neapgailestavusi savo praeities nusikaltimų lietuvių tautai ir Lietuvos bažnyčiai, neatsiribojo nuo tų nusikaltimų ir jų vykdytojų, neatsisakė nuo savo praeities metodų ir jų nepasmerkė.

"Algirdas Brazauskas šiandien yra atsikuriančios Lietuvos min. pirmkės pavaduotojas ir lietuvių išsivijai reikia su juo atitinkamai bendradarbiauti. Tačiau santykiai su juo turi būti dalykiški: be plytų ir be patriotinio jausmingumo bei butaforijos", baigia vedamasis.

AR PASIKEITĖ VLIKO VIETA?

Buv. Vliko valdybos narys ir jo reikalus atkakliai gynęs žurnalistas Juozas Vitėnas liepos 10 *Draugo* Pastabų ir nuomonių skiltyje paskelbė Vliko gerbėjus saukrečiantį straipsnį VLI-

KUI DUOTAS MANDATAS NEBEGALIOJA.

Pagal autorių 1943 m., lapkričio 25 įsisteigęs Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas 1945 m. kovo mėn. atsikūręs Vokietijoje ir vėliau persikėlęs į JAV, niekada nenukrypo nuo savo pagrindinio tikslo — siekti Lietuvos išlaisvinimo ir kalbėti lietuvių tautos vardu, nes jos balsas buvo užgniaužtas sovietinio okupanto. Dabar krašte padėtis reikšmingai pasikeitusi. Š. m. pradžioje išrinktoje LTSR taryboje draugumą sudarė pasisakiusieji už Lietuvos nepriklausomybę kovo 11 aktu pakeitė savo pavadinimą į Lietuvos Respublikos Aukšč. Tarybą, atstatė Lietuvos nepriklausomybę ir pradėjo realizuoti visą valstybės suverenumą. Šiuo aktu ji perėmė krašto valdžią ir teisę kalbėti tautos vardu, todėl Rezistencinių grupių Vlikui duoti įgaliojimai bei mandatai vadovauti krašto išlaisvinimui nustojo galios. Netekęs šio mandato, Vlikas nebeturi pagrindo nei veikti, nei vadintis vyriausiu Lietuvos išlaisvinimo komitetu, nes kovo 11 aktu Lietuvos Respublikos Aukšč. Taryba užbaigė Vliko veiklos laikotarpį ir pradėjo naują, kuriame krašto išlaisvinimui vadovavimą perėmė žmonių laisvai išrinkta vadovybė.

Šiuo klausimu rugpjūčio 16 *Dirva* paskelbė savo bendradarbės Rūtos Sakienės pasikalbėjimą su Vliko pirm-ku dr. Kaziu Bobeliu. Bendradarbės paklaustas, kokia yra dr. Bobelio ir Vliko valdybos reakcija į spaudoj pasirodžiusius straipsnius, neigiančius Vliko mandatą, dr. Bobelis taip atsakęs:

“Nuo pat VLIko įsikūrimo buvo tam tikra grupė asmenų, kurie visados bandė paneigti VLIko veiklos mandatą, susiaurinti ir sumenkinti VLIko autoritetą Lietuvos laisvinimo darbe. Tą mes žinojome jau iš Vokietijos laikų, tas pats vyko VLIKui atsikūrus Amerikoje. Paskutiniu laiku vėl atsiranda asmenų, kurie bando nagrinėti VLIko mandatą, nesuprasdami pačio principo. VLIKas įkurtas prieš 47 metus politinių partijų, ku-

ŽVILGSNIS Į POLITIKĄ

Dr. Jonas Stiklorius

ATSIKURIANČIOS LIETUVOS POLITIKA, EKONOMIKA, KULTŪRA IR KT.

Prof. Br. Kuzmicko, Lietuvos Aukščiausios Tarybos pirmininko pavaduotojo, mintys, išspausdintos š. m. "Literatūra ir menas" Nr. 3

Aukščiausiosios Tarybos deputatai gerai supranta kultūros ir mokslo svarbą tautos gyvenime. Vienas pagrindinių nepriklausomybės atstatymo motyvų kaip tik ir yra sudaryti kuo tinkamesnes sąlygas tautos saviraiškai, įskaitant ir kultūrą. Šiandien vis mažėja sričių, nekalbant apie ūkį, kurios galėtų išsiversti be mokslo. Valdžia, nesirūpinanti savo krašto mokslo plėtra, darytų kraštui labai blogą paslaugą. Tačiau kaip valdžia turėtų rūpintis mokslo ir kultūros reikalais? Vien įstatymais, net ir labai apgalvotais, nesukursi tų sąlygų, ku-

rios lemia kultūros bei mokslo kokybę. Nors įstatymai gali ir padėti ir trukdyti. Šia kryptimi dirbama, rudenį turėtume priimti Mokslo įstatymą, kurio projektus jau pateikė Lietuvos mokslininkų sąjunga ir Lietuvos Mokslų Akademija, Aukštosios mokyklos taip pat pradeda dirbti pagal autonomišką tvarką. Valstybinės dotacijos? Be abejonės, tačiau dotacinis finansavimo būdas turi ne tik teigiamų, bet ir neigiamų pasekmių. Neigiamos pasekmės yra tos, kad pastovus užtikrintas finansavimas labai skatina ieškojimus ir kūrybišku-

rios tuo metu buvo pogrindyje, kovoti už Lietuvos nepriklausomybę. Per visą tą laiką Vlikas savo darbą tęsia visomis galimomis sąlygomis. Gal jo darbas ir nėra tobulas, bet nemanau, kad iševijoje būtų įmanoma VLIko veiklą geriau vykdyti. Darbas buvo pradėtas ir vykdomas mūsų senųjų politinių veteranų veikėjų, šiuo metu tęsiamas mano vadovybėje ir aš manau, kad mes atliekame viską, kas galima šiose sąlygose, kad padėti Lietuvai atgauti nepriklausomybę. VLIko mandatą nesuteikė tie asmenys, kurie bando jį paneigti. Mes laukiame to laiko, kuomet VLIKas savo veiklos mandatą galės perteikti laisvai nepriklausomai Lietuvos vyriausybei, kai ji pati kontroliuos savo sienas ir bus pripažinta Vakarų valstybių. Bet dabar dar nežinome, kas gali įvykti rytoj ir per ankstyvas VLIko pasi-

traukimas iš kovos lauko gali Lietuvai būti žalingas. Man pačiam ir VLIko valdybai būtų didžiausias džiaugsmas paskutinį posėdį sušaukti laisvoje nepriklausomoje ir Vakarų valstybių pripažintoje Lietuvoje ir visą VLIko 47 metų patirtį, visus turimus archyvus ir kitus mūsų resursus perduoti atgimstančiai Lietuvai. Kuomet tas laikas ateis, mums nereikės nei pašalinių patarėjų, nei advokatų, kaip tai atlikti, kadangi mes neturime jokių pretenzijų toliau tęsti tą sunkų darbą, jeigu Lietuva yra laisva ir nepriklausoma. Mes tiktai sveikinam, džiaugiamės Lietuvos laisvės aspiracijomis, remiame dabartinę Lietuvos vyriausybę ir dedame visas pastangas, kad ji kuo greičiau būtų pripažinta Vakarų valstybių ir įtraukta į jų šeimą. Kol Lietuva nėra toje stadijoje, tol VLIko veikla nėra pasibaigusi”.

mą, sudaro palankias sąlygas monopolizavimui ir biurokratijai. Nuo šių dalykų kultūrą ir mokslą būtina išlaisvinti. Išlaikant valstybės dotacijas fundamentiniams tyrimams bei darbams, kultūra ir mokslas vis dėlto turės daugiau negu ligi šiol laikytis savo pastangomis. Tačiau kaip bebūtų, būtina neprarasti mokslo žmonių, išlaikyti jau esančius mokslo kolektyvus, institutus.

Manau, kad nė vienas deputatas nenori ūkio reikalus tvarkyti mokslo ar meno sąskaita.

AT dabar turi daug sunkaus darbo ruošdama ir priminėdama įstatyminius visuomenės reformos pamatus. Ir ekonomikoje, ir teisėtvarkoje, ir kultūroje reikia nuo buvusių struktūrų ir valdymo formų pereiti prie demokratiškų, šiuolaikiškų. Visa tai tenka daryti skubiai, daugelį dalykų tuo pačiu metu, neturint laiko ir galimybės pasiekti, kas realiai vyksta gyvenime, kas dedasi kaimuose ir miestuose, gamyklose, mokyklose. Neturim galimybių skubiai gauti apibendrintą ir, kas ypač svarbu, objektyvią informaciją. Todėl rengiant įstatymus per mažai galime remtis subtilesniu socialinių pokyčių bei žmonių reikmių pažinimu. Daug kur tenka vadovautis išankstiniu supratimu, kokie įstatymai demokratijos siekiančioje šalyje turėtų būti. Antra vertus, sunku numatyti, kaip priimtas įstatymas atsilieps gyvenime dėl to, kad gyvenimas šiandien nėra stabilus. Galbūt įstatymas, tinkamas šiandien, bus taisytinasis rytoj. Sunkus klausimas, kaip įstatymiškai apibrėžti ir įgyvendinti nuosavybės privatizaciją. Tačiau — įstatymai ne tik atspindi tai, kas vyksta gyvenime, bet ir patys veikia visuomenę, žmonių santykius, dėl to atsakomybė juos priimant dar padidėja.

Kai visos problemos kyla vienu metu, pirmenybę tenka atiduoti ekonomikai, tam kas lemia elementarius gyvenimo sąlygas: maistą, pastogę, apsirengimą, darbą. Ir Aukščiausiojoje Taryboje dabar daugiausia dėmesio skiriama ekonomikos klausimams.

Prof. Br. Kuzmickas

Politinio gyvenimo pakilimas, kurį mes regime jau antri metai, manau, yra praeinantis ir bus grįžtama prie asmeniškesnio privatesnio gyvenimo, kai kur gal net daugiau negu anksčiau, ir domėjimasis kultūra, poreikis menui atsigaus. Vis dėlto, manyčiau, kai kas keisis. Normalioje demokratiškoje visuomenėje savaiame susireguliuoja daugelis dalykų, tarp jų ir įvairių kultūros sričių visuomenėje.

Totalitarizmo metais kultūra daug kam buvo vienintelė priebėga, kur buvo galima išreikšti ar atrasti žmogiškąjį tautiškąjį tapatumą, o demokratinėje visuomenėje tokių sričių atsiras ir daugiau. Ta prasme mums reikėtų į daug ką keisti savo požiūrį. Buvo paplitęs požiūris, kad praktinė veikla yra kai kas prastesnio ir žemesnio už kultūrinę. Ne vienas jaunas žmogus praleido geriausius metus, besisukiodamas apie kultūrą, nieko

rimto jai neduodamas, bet nesiimdamas kokios praktiškesnės veiklos, nes tam ir nebuvo galimybių. Tokių žmonių ateityje turėtų sumažėti.

Kultūros poreikis tradicine prasme mažes, tačiau kartu atsivers naujos veiklos sritys, kurios reikalauja daug kūrybiškumo ir kitų aukštųjų dvasinių savybių, dėl ko bendras žmonių kultūrinis lygis turėtų tik pakilti. Tiesa, svarbu peržengti dabartinį krizės ir neapibrėžtinumo laikotarpį.

Daugelį inteligentų vienijo negatyvus nusistatymas, nors dažnai slepiamas, sovietinės sistemos atžvilgiu. Sąjūdis — tokio nusistatymo realizacija, kilo, kaip žinoma, daugiausia įvairių profesijų inteligentų pastangomis. Atrodė, kad einant į nepriklausomybę, inteligentai turėtų pasiekti didesnio tarpusavio supratimo ir kiekvienas rasti bendrame judėjime vietą pagal savo individualybę. Niekas neturi moralinės teisės priekaištauti tam kuris dirba savo darbą, nesikišdamas į politinę veiklą. Kiekvienas renkasi sau tinkamą gyvenimo būdą ir veiklos sritį. Tačiau tvirtinimą, kad politika bet kokių atveju yra nešvarus dalykas, laikau tik išraiška noro teisinti pilietinį pasyvumą. Kas yra nešvari politika, gerai žinome, tačiau, deja, dažnai kaip tik nešvarieji politikai tvirtina, kad jokia politika nėra švari. Tačiau, kada supranti, kad be politinės veiklos mes neįtvirtinsime savo nepriklausomybės, kada pats į tą veiklą įsitrauki, politika įgauna esminį pobūdį, pareikalauja visų jėgų, ištvermės, kūrybiškumo. Lengva būtų pasakyti — aš pavargau, man nusibodo, bet tai būtų morališkai nepateisinama.

Pradedu nieko nebesuprasti, kada iš tūlo profesoriaus išgirstu: kas gi po kovo 11 įvyko — vieną diktatūrą pakeitė kita. Taip ir nori paklausti: ką tu, žmogau, lygini? Stalinistinio teroro bei sąstingio dešimtmečius su penkiais, nepriklausomybės atstatymo mėnesiais? Laikau savaiame suprantamu dalyku, jog laisvės ir demokratijos siekis gali išlikti ir plėtotis tik tuo

Lietuvos Aukščiausios Tarybos sesija, kurioje 1990 m. kovo 11 d. buvo paskelbtas Lietuvos nepriklausomybės atstatymas

atveju, jeigu įgauna stabilesnes institucines ir įstatymines formas. Tačiau kodėl pastarosios dabar yra puolaamos, dažnai iš inteligentų pusės? Nejaugi po penkiasdešimties totalitaristinės diktatūros metų galima staigiai pereiti prie tobulos demokratijos?

Pastebiu dar vieną dalyką — dažno inteligento, profesoriaus mąstysenoje sugaunu buvusių laikų nostalgiją. Juk sąstingio sąlygos kai kuriems žmonėms teikė dvasinį komfortą: tu esi kiek aukščiau oficialiojo lygio, esi kritiškai nusiteikęs ir savo kritiškumą gali viešai reikšti, nes aplinka jau gana liberali, bent kultūros srityje. Paskutiniaisiais sąstingio metais buvo gana lengva atrodyti drąsiu ir pažangiu žmogumi. Daug kas, praradęs buvusį komfortą, negali priimti dabartinės situacijos, nes ji reikalauja kitokių savybių.

Galbūt. Bet jei į vieną vietą suėję šimtas inteligentų skubiai svarstytų esminius įstatymus, irgi gal nelabai gražus renginys būtų. Parlamente daug laiko gaištama dėl formalių dalykų. Gal vėliau to išvengsime, išryškėja ir kai kurių deputatų asmeninis nepakantumas. Kartais negaliu at-

skirti, ar ginčijamasi dėl strategijos, ar dėl asmeninių ambicijų.

Šalia demokratijos dainų dar stiprios ir stagnacijos jėgos. Kad demokratija galėtų stiprėti ir turėti poveikio visuomenei, ji turi pati stipriai stovėti ant kojų, kad nebūtų nupučiama. Ji turi savo išreikšti stabiliomis institucinėmis formomis, t. y. iš demokratijos daigų turime auginti medį. Kai tie daigeliai bandomi stiprinti ir apsaugoti, tuoj kyla priekaištų banga — čia jau diktatūra! Tarytum būtų norima turėti tokią demokratiją, kuri nesiskirtų nuo anarchijos. Bet anarchijos tik ir laukia konservatoriai ir stalinistai.

Kai kurie filosofai kalba apie dabartinę mūsų demokratiją amžinybės požiūriu. Įgyveninkim demokratiją amžinybės požiūriu — turėsime anarchiją, ir tada konservatoriai vėl atsies į savo vietas. Tai ne tik Lietuvoj. Žinau, kad Latvijoje netrūksta super-teisuolių, kurie nuolat klausia, koku teisiu pagrindu Latvijos Aukščiausioji Taryba priėmė nutarimą siekti nepriklausomybės įžvelgdami nutarime nusizengimą demokratijai ir teisėtumui.

AT ir Vyriausybė jau yra pasirengusi eiti į kontaktą su TSRS atstovais. Yra suformuotos 9 ekspertų grupės, kurioms teks labai sunkus darbas. Parengtas derybų pradžios ir sąlygų protokolų projektas. Tai labai svarbus dokumentas. Jame išdėstytos sąlygos, kurių laikantis Lietuva gali pradėti derybas. Šio protokolo pasirašymo momentas jau būtų oficialių derybų pradžia. Mūsų protokolas gana "kietas", jis apibrėžia tas sąlygas, kurių laikantis Lietuva galėtų gyvuoti ir tuo atveju, jeigu derybos užsitęstų kelerius metus, t. y., kad derybų metu ekonomiškai neblokauotų, kad nuo pasaulio neįzoliuotų, kad karinės pajėgos padėties nestabilizuotų. Maskvoje reikia šitą protokolą suderinti, derinant, matyt, daug ką reikės perredaguoti.

Jei susidarys tam tikra kritinė situacija, kada delegacija nebegalės spręst, tai turės gauti parlamento pritarimą. Pavyzdžiui, jei TSRS kels būtiną sąlygą kokiems nors federaciniams ryšiams. Dabar išvykstame derinti protokolo, bet tai dar ne derybų pradžia, nors Maskva linkusi kaip tik taip traktuoti.

IŠ
GROŽINĖS
LITERATŪROS

DULKĖS RAUDONAM SAULĖLEIDY

V. RAMONAS

Faksimilė — ištrauka

(Tąsa iš 4 Nr.)

Vadinasi, jų tvarkos paduose skylės. Geriau gyvenam! Tfu!

— Tai sakot, reikia tvarkai naujus puspažius prikalt? Nieko, prikals! Išvalys tą bolševikiją. Oi, išvalys! Tegul tik prasidės karas. O jis tuoj bus! — pyko Kubilius.

Dagys apsimetė negirdiš.

„Ėjo šiaučius per miestelį,
Nešė kurlapių maišelį”.

Taip uždainavęs, Dagys padėjo batą į šalį ir atsiraišiojo žiurstą.

— O dabar prašom toliau. Mama, ir agurkai jau čia? — kreipėsi jis į savo žmoną. — Ačiū, Uršuliuke. O čia Žolynų Vincukas. Pasakojau, žinai. Pasisveikinkit. Kartu su Juozu ir gyvena. Bus daktaras. Žmones gydys.

— Gal ir tave išgydys, — pastebėjo moteriškė tyliai, po skarele taisydamasi kiek pražilusius plaukus.

— Manęs nereiks gydyti. Aš sveikesnis už sveiką.

— Atsigaiivinkit, sveteliai, o man jau dovano kit — turiu eiti daržo ravėti.

— Sveikatėlė, — paragino Dagys svečius.

— Už geresnį gyvenimą! — šyptelėjo Žolynas.

— Et, — numojo ranka senis. — Žinoma, būtų geresnis, jeigu aš gaučiau gerą vietą ir gerą algą, o dabar... Sūnus man prikišo, kad aš per daug geriu. O jis su duona dažo? Girdi — tik susipratę liaudies sūnūs turi imti viską tvarkyti, vadinasi, ne toki, kaip aš. Tai štai aš jam ir atkirtaa: meluojai, sakau, tik toki, kaip aš ir tu laukė šitų naujienų. O jei laukė kitoki, tai buvo tikri durniai. Kad perpyko! Na, jam tikrai gyvent geriau. Kur gi ne! Buvot pas jį, matėt”

— Buvau, mačiau. Neblogai. O dėl tos vietos, kur norėjot gaut... Matot, anais laikais visur tik ir sėdėjo giminės, o dabar to nebus. Taip sako.

— Sako! Nebus! Arba jūs juokiatės, arba nieko neišmanot. Dabar dar biauriau. Bet mano sūnus — aš suprantu, nereik man sakyti! — nenori, kad

kas maltų liežuviu: „Tėvą, ana, pasodino”. Nori stovėt švarutėlis prieš partiją. Vadinasi, man tėvas ne tėvas, giminės ne giminės. Man tik partija! Ech, tai dar žulikas vaikas... Gudrus, šeškas!

— Cyp - cy, — atsiliepė ščigliukas.

— Šokinėk, šokinėk! Pažiūrėsiu, kaip šokinėsi, kai neturėsiu už ką kanapių pirkti! Žinosi naują tvarką. E, įgrįso jis man. Kai jis toks linksmas, tai mane piktumas ima. Tupėtų sau susitraukęs, tai žinočia, kad ne man vienam bloga.

Žolynas pasiūlė Dagiui dar vieną papirosą, ir abu su Kubilium išėjo.

— Bet jūs, dėde, labai neatsargus. Pasakėt — išvalys šituos bolševikus. Ką gali žinot, ką jis mano.

— Et, jei jau bijosi net žodį pasakyti, tai ir gyvent negalėsi. Užeisim pas laikrodininką. Tą dieną, kai atėjo mongolai, mano laikrodis sustojo.

Laikrodininko krautuve buvo tuščia — nė laikrodžių, nė žiedų, tik pigūs portsigarai, stikliniai karoliai ir skardiniai mankietyt segtukai.

Laikrodis dar nepataisytas. Žolynas atsidėjęs peržvelgė tuos karolius, tuos portsigarus po stalo stiklu išdėstytus ir nusiskundė Kubiliui:

— O aš gi norėjau laikrodį pirkti.

— Žinot, kad visus laikrodžius ir auksą paėmė nauja valdžia.

„Drobės” krautuvė buvo uždaryta. Ant durų parašas: „Krautuvė persitvarko”.

Juodu nuėjo į Goldbergo krautuvę. Buvo pilna žmonių. Grūdosi prie pardavimo stalų su pasais rankose.

— Man dabar, aš jau seniai laukiau.

— Visi laukia, ne tamsta vienas.

— Argi nėra geresnės? Ką čia duodat kokį maišą?

— Ar čia tamstai maišas? Ar mūsų darbininkas kada geresnį drabužį turėjo?

— Nenorėjo, tai neturėjo. O aš pinigą moku, tai...

— Pinigą? O iš kur tie pinigai?

Prie Kubiliaus priėjo krautuvės savininkas.

— Labas draugas Kubilius. Jūs ką norit pirkti?

— Medžiagos porai kostiumų.

— Gausit tik su pasais. Geros medžiagos negausit. Ją laiko mūsų svečiams. — Jis parodė akimis į bolševikų komandirus ir jų žmonas, kurios rausėsi moteriško šilko krūvose. — Aš čia jau nieko negaliu. Krautuvę paims valdžia. Jau yra komisaras, mano pardavėjas, — parodė akimis.

— Pasitraukit nuo stalo, — šaukė komisaras moterims. — Leiskit draugams raudonarmiečiams prieit. Išvaduotojus mes turim pirmiausia aprūpint.

— Tik šitos tai ne raudonarmiečiai, — parodė pirštu į komandirų žmonas kaimietė.

— Aš tamstai sakau pasitraukt, tai pasitraukt.
— Tai kas čia dabar yra? Ar tai tik jiems vieniems reik?

— Mums tai sako — šilkų nēr, o tos tai nē nežino, ką imt.

— Ana, ana, kaip jų rankos dreba!

— Tai dar tiks šilkas tai išgeltėlei prie tų kazokiškų čebatų...

Visa krautuvė prunkštė ir kikenė.

— Atsivilko čia apsiskarmaliavę, tai dabar viską suris.

— Kas čia taip sako? Tai tamsta čia agituot atėjai? Tai tamsta nori griaut sovietišką tvarką?

Komisaras išbėgo pro duris ir tuoj sugrįžo kartu su milicininku.

Krautuvėj visi nutilo.

— Šita! — parodė pirštu komisaras.

Kaimietę išsivedė.

— Štai tau ir laisvė, štai tau ir lygybė!

Moterys dar labiau pasilenkė prie kartūno. Kitos bailiai dairydamos, pradėjo tyliai eiti iš krautuvės. Vyrų pažvelgė į vienas kitą, sukando dantis ir, lyg ko gėdindamies, nuleido akis. Žolynas ilgai žiūrėjo į krautuvės komisarą, lyg norėdamas amžinai atsiminti jo neseniai nuskustą ir papudruotą veidą.

Goldbergas vėl priėjo prie Kubiliaus. Kalbėdamas jis stengėsi šypsotis, bet jo kairės akies vokas visą laiką trukčiojo.

— Tai vot... Jau ir ruduo... Atšalo. Tuoj ir žiema. O vaikai, tik žiūrėkit, bėginėja, juokiasi... Kas jiems? Sakykit, ponas Kubiliau, kas tokiems vaikams? Ir aš taip norėčiau. O, jie laimingi!

Nutilęs jis trynė rankas ir lyg nustebeš dairėsi aplinkui. Paskui išsiėmė portsigarą, kažko susimąstė ir vėl įsidėjo atgal į kišenę.

— O kaip jūsų sveikata?

— Krutu šiaip taip, — atsakė Kubilius.

— Aš sergu. Aš pailsęs. Aš labai, labai pailsęs... Aš nenoriu tikėt, bet aš nieko neturiu, — parodė Goldbergas ranka į lentynas.

Nuėjo prie lango. Ilgai nejudėdamas žiūrėjo į gatvę, paskui pakėlė pirštą ir aprasojusiam stikle pradėjo vedžioti brūkšnius ir vingius.

Kubilius su Žolynu pagaliau prisiskverbė prie stalo.

— Aš norėčiau angliško bostono, — paprašė Kubilius pažįstamą pardavėją.

— Dar yra, — atsakė ji ir ištraukė iš po stalo rietimą.

— Šitas bostonas jau parduotas, — griežtai, lyg bardamas, pastebėjo priėjęs komisaras. Jis piktai pažiūrėjo į pardavėją, ištraukė iš jos rankų medžiagą ir numetė atgal.

— Tai visos ir parduotas?

— O kas tamstai sakė, kad ne visos? — išvertė akis komisaras.

Prie jo priėjo kažkoks žydas skaisčiai raudonu kaklaraikščiu. Juodu valandėlę šnabždėjosi, paskui abudu iš krautuvės išėjo į gretimą kambarį.

Kubilius ilgai rinkosi medžiagą, raukėsi, čiupinėdamas storą milelį, pagaliau mostelėjo ranka:

— Ryt gal ir tokio nebus. Kaip tik dviem kostiumam.

— Aš norėčiau gaut karakulio kalnierių, — paprašė šalia.

— Nėra.

— Bet vakar buvo pilnos palubės.

— Buvo. Šiandie nėra.

— Man prašau mėlyno atlaso kaldrai, — paprašė jauna moteris, apsiklėstusi šilkinė skarele.

— Nėra.

— Tai duokit raudono.

— Nėra.

— Kaip nėra? O kodėl jai yra? — parodė į pilietę, kuri žiūrėjo, kaip pardavėja vynioja į popierį raudoną medžiagą.

— Ar tai tamsta manai, kad čia kaldrai? Čia svarbesniems dalykams. Čia bus Lenino ir Stalino paveikslam papuošti.

— Aha... suprantu... Vadinasi, dviem paveikslam reikia net dviejų kaldrų.

Žmonės pažvelgė į vienas kitą ir nusišypsojo.

Žolynas ir dėdė su ryšuliais nuėjo pas siuvėją.

— Ką gavom, tą pirkom, — skundėsi Kubilius. — Geros medžiagos neparduoda.

— Neparduoda! — nusijuokė siuvėjas, mesdamas žirkles ant stalo. — O kas čia? Vis pirmos rūšies.

Ant stalo buvo visa krūva angliškos medžiagos rietimų.

— Kieno?

— Kieno? Aišku, kieno — lietuvių izraelitų.

Į siuvyklą įėjo piliėtis su skaisčiai raudonu kaklaraikščiu.

— Nu, drauge, — kreipėsi jis į siuvėją, dėdamas ryšulį ant stalo. — Kiek bėdos, kiek bėdos. Uf! Kiek aš bėgiojau. Kaip aš taip gyvas. Nēr ir nēr. Tik netyčia pasisekė. Vienas seniai turėjo nusipirkęs, bet jam nereik, jis pardavė man. Dabar duktė turės tylėt. Einu aš jai pasakyti, kad dabar tylėtų.

— Pažiūrėsim, — nusišypsojo siuvėjas, piliečiui išėjus, ir atrišo ryšulį. Ten buvo karakulio kailiukų visam paltui.

— Nėra! — palingavo galva Kubilius.

Gatvėje Kubilius atsiduso:

— Jody mums ant sprando šitie su raudonais kaklaraikščiais.

— Manot, kad tokius krautuvių savininkus velnias griebis? Pamatysit, jie taip įsitaisys, kad plaukios, kaip inkstai taukuose. Toks bus kokios įmonės direktorius. Bus, kaip Rusijoje.

Valgykla buvo apytuštė. Buvo trys komandirai. Du gėrė alų prie vieno staliuko, o trečias prie kito valgė buljoną su pyragaičiais. Jie sėdėjo prie stalo su kepurėm.

— Ne be reikalo rašė, kad Lietuvoj žmonės badauja, — kalbėjo trečias savo draugams. — Žiūrėkit, ką čia žmonės valgo. Paprasčiau kopūstų — nėra. Atnešė kažkokio taukuoto vandens, o prie vandens — pyragaičių, į kuriuos prikimšta kopūstų. Net kopūstų Lietuvoj nėra! Ir tai inteligentų valgykla!

Draugai šūktelėjo padavėją:

— Ar turi ką užkąst prie alaus?

— Gal sūrio?

— Na, tai tau... Irgi!

— Yra vėžių.

— Vėžių? O kaip ten jie, tie vėžiai? Duok.

— Prašom alaus, panele, — kreipėsi Žolynas.

— Tuoju.

Ji atnešė jiems alaus, o netrukus pasirodė ir vėžiai. Ji padėjo lėkštę ir pasišalino, o raudonarmiečiai sėdėjo ir kažko laukė.

— Velniai žino, kur ji dingo, — neiškentė vienas ir kelis kartus sudavė krumpliais į stalą.

Atbėgo padavėja.

— Kur gi peiliai ir šakutės? Tai tik pas jus. tur būt, be peilių ir šakučių valgo, bet tai nekultūringa.

Padavėja nustebusi žiūrėjo čia į raudonarmiečius, čia į Kubilių, o Žolynas jai mirktelėjo: „Neškit“.

Gavę peilius ir šakutes, komandirai griebė vėžius piauštyti, bet vėžiai tik slankiojo po lėkštę arba šoko iš lėkštės ant stalo.

— Ir raudoni, ir neklauso, — garsiai nusijuokė Žolynas.

Komandirai dėjo juos atgal į lėkštę ir vėl stengėsi atsipiauti. Pagaliau vienas pastūmė lėkštę į šalį ir piktas užsirūkė papirosą.

— Mesk, tegul juos velniai.

Pastūmė lėkštę šalin ir antrasis.

— Velniai žino, kas čia per vėžiai, — sakė žiūrėdamas į Kubilių.

— Jie bent penkiasdešimčia metų atsilikę nuo kultūros, — atsakė Kubilius, su užuojauta linguodamas galva. — Nenori atiduot savo kailio, ir gana.

Kubilius užmokėjo už alų, ir juodu išėjo.

Šaligatviais ėjo komandirai, prie diržų prisikabinę didžiulius odos krepšius. Ėjo jų žmonos, vos pavilkdamos kiaušinių ir sviesto pintines.

Žolynas parodė vienam lange arbūzą.

— Tai badaujančiai Lietuvai. Iš draugiškų respublikų atsiuntė. Užeikim, dėde, nusipirkt. Tiek to.

— Prašom arbūzą.

— Nėra.

— Kaip nėra? O kas ten lange?

— Lange yra. Lange turi būti. Taip įsakta, — atsakė pardavėja. — O jūs, ponas, geriau nusipirkit tualetinio muilo, nusipirkit cukraus. Nusipirkit — nebus.

— Atveš iš draugiškų respublikų, — nusijuokė Žolynas, eidamas paskui Kubilių iš krautuvės.

Gatvėj nusipirkę laikraščių, juodu grįžo namo. Liūdnai švilpė telegrafo vielos.

— Sveikas, Vincai. Tu čia? — pasveikino jį jaunas vyras.

Tai buvo senas Kauno pažįstamas Degutis.

— Seniai iš Kauno? — paklausė Žolynas.

— Trečia diena. Perkėlė į čia. Nacionalizuoju „Spaudos Fondą“. Mane paskyrė vedėju. Ką pats veiki?

— Nieko.

— Nestudijuosi toliau?

— Tuo tarpu negalėsiu. Nėra pinigų.

— Tai dirbk ką nors. Žmonių trūksta, o jis vaikštinėja be darbo. Šitaip negalima. Ateik dirbti į knygyną. Padėsi man. Reikia padėjėjo. Būtinai apsiimk, nes dar jkiš kokį „draugą“. Nors visą laiką kairysis buvau, bet kai dabar pamačiau, tai tegul juos velniai!

— Jei taip — apsiimu.

Atkelta iš 286 psl.

iš užjūrio gaunama spauda yra prieinama plačiausiems skaitytojų sluoksniams, nes nacionalinė biblioteka yra atvira visiems.”

Čia pora šviesių pavyzdžių:

Jonas Abraitis, knygos GEDIMINO PULKO LIKIMAS autorius, viename *Kario* redaktoriui laiške rašo: “Norėčiau painformuoti, kad aš esu sutelkęs pilną JAV leistų *Karių*

rinkinį, įrišęs į 34 tomus ir padovanojau Lituaniškos tyrimo ir studijų centrui Čikagoje. Tikslas — mūsų mielojo *Kario* išsaugojimas. Tūkstančiai turės galimybę skaityti šią Mažąją Lietuvos kariuomenės enciklopediją!”

Keistutis ir Kunigunda Kodačiai (Miami Beach, FL, USA) š.m. rugpjūčio 17 d. laiške rašo, kad Vilniaus

nacionalinei Mažvydo bibliotekai savo lėšomis pasiuntė įrištus *Karius* (nuo 1952 - 1990 m.). Į kiekvieno tomo viršelio 2-ąjį puslapį įlipino šitokį įrašą:

“Mieliems lietuviams aukojame už Atlanto išleistus “Karius”. Skaitykite ir pažinkite mūsų tautos praeitį. Keistutis ir Kunigunda Kodačiai. 1990, Miami, Florida”

Pulkininkas **Lesauskis** Pranas, ginklavimo viršininkas, VD3, GD4, NM, Suom. BR3, Šved. SOIkl. 3

PULKININKAI

Vėbra Juozas (tyrimų labor. v-kas), VD3, GD3, SM, NM
Birutavičius Stasys (gamybos sk. v-kas), GD3, VD4, NM
Pundzevičius Petras (tyrimų labor. IV sk. v-kas), GD3, NM
Katče Aleksandras (tyrimų labor. V sk. v-kas), GD3, NM
Grabys Domas (ginklų dirbt. Linkaičiuose v-kas), GD3, NM
Kalmantas Mykolas (bendr. sk. v-kas), VČ5, GD3, ŠZ, NM, Lat. SK, NM, Suom. SKA
Steponaitis Domas, med. dr. (tyrimų labor. I sk. v-kas), VD4, SM, NM

PULKININKAI LEITENANTAI

Karosas Antanas (bendr. sk. tiek. dal. ved.), GD3, VD4, NM
Kareiva Mečys (e. stud. sk. v-ko p.), GD3, VD4, SM, ŠZ, NM, KAZb, Suom. BR3
Lauzonis Jonas (ginklų dirbt. Linkaičiuose techn. dal. ved.), GD3, NM
Ambraziejus Kazys (ginklų dirbt. Kaune v-kas), GD4, SM, NM
Gediminas Juozas, adm. (bendr. sk. kreditų ir atsk. dal. ved.), GD4, NM
Gurevičius Zigmąs (stud. sk. techn. dal. ved.), VD5, NM
Kairiūkštis Česlovas (ginklų dirbt. Kaune gamybos kontr. ved.), VD4, ŠZ, NM, Lat. SK, Suom. SKA
Valkūnas Leonas (bendr. sk. pirkimų dal. ved.), VD5, SM, NM, Lat. NM
Banys Aloyzas (studijų sk. ginklų insp. dal. ved.), VD5, SM, NM

MAJORAI

Dovydaitis Pijus (gamybos sk. ekon. dal. ved.), SM, NM
Syrus Stepas (studijų sk. priėmimo dal. ved.), GD4, NM
Kulikauskas Jonas (bendr. sk. centr. ginklų sand. v-kas), NM
Baraukas Juozas (stud. sk. ginklų inspekc. ginklų tikr.), VD5, SM, NM
Liubinas Vincas, adm. (bendr. sk. adm. dal. ved.), GD4, NM
Krašinskas Augustas, adm. (ginklų dirbt. Kaune ūk. dal. ved.), GD5, NM
Sakalauskas Petras (bendr. sk. ginklų sand. Nr. 1 v-kas), GD4, NM, KAZb, UAP3
Čepulis Jonas (gamybos sk. ginklų dirbt. Kaune techn. dal. ved.), GD4, SM, NM
Gintautas Andrius, adm. (tyrimų labor. bendr. dal. ved.), GD4, NM
Eidukaitis Stasys (ginklų dirbt. Linkaičiuose gamyb. dal. ved.), VČ5, NM

KARIUOMENĖS INTENDANTŪRA

Brigados generolas **Navakas** Kazys, int., kariuomenės intendantas, VD3, GD3, NM, UAPI, Lat. NM

PULKININKAI

Butauskas Vincas, int. (int. pad.), VD3, VKII3, GD3, NM
Acus-Acukas Jonas, int. (techn. ir org. kom. p-kas), VD3, GD3, NM
Ramauskas Kazys, int. (priėm. komis. p-kas), VČ5, GD3, NM
Kabaila Pranas (int. dirbt. v-kas), VČ5, GD3, NM, Lat. NM

PULKININKAI LEITENANTAI

Drazdauskas Juozas, int. (prek. dal. v-kas), GD4, NM, Lat. NM
Svylas Balys, int. (maist. ir paš. dal. v-kas), GD4, NM
Kartanas Juozas (priėm. komis. narys), GD4, NM, Lat. NM
Lubickas Pranas (centr. prek. sand. v-kas), GD3, NM
Švedas Jonas, adm. (pinig. bug. vyr. bug.), VD4, SM, NM

Purėnas Petras, adm. (ginklų dirbt. Linkaičiuose ūk. dal. ved.), GD4, NM

KAPITONAI

Umbrasas Valerijonas, VC5, SM, NM, Lat. NM
Trimakas Stasys, VC5, SM, NM, Lat. NM
Petruškevičius Antanas, GD4, SM, ŠZ, NM, UAP3, Est. UK3, Lat. USM
Paliukas Julius, NM
Šneideris Otto, NM
Bliumchenas Otto, SM, NM
Siminkevičius Antanas, NM
Cekauskas Vladas, adm., NM
Stasaitis Vincas, NM
Slavinskas Juozas, NM
Bagdonas Stasys, VC5, SM, NM, Lat. NM
Čeputis Klemas, NM, KAZb

LEITENANTAI

Digrys Domas (komand. į užsienį stažui atlikti)
Norkus Jurgis (stip.)
Stauskas Aleksandras
Dumbrava Vytautas
Baliūnas Adolfas
Blauzdžiūnas Bronius
Brundza Stasys
Einoris Balys
Jakaitis Juozas
Marcinkevičius Pranas (stip.)
Stanaitis Zenonas
Stankevičius Vladas
Šimkus Leonardas
Švelnys Vytautas
Zelvys Mykolas
Motekaitis Kazys, VDM3
Vaitiekūnas Aleksandras, NM, GDM3
Dundulis Jonas
Dubauskas Kazys

JAUNESNIEJI LEITENANTAI

Valukonis Jonas, GDM3
Kaušpėdas Anicetas
Dobkevičius Leonas
Žebrauskas Alfonsas
Aleškevičius Jonas
Duoba Antanas
Bičius Vytautas
Dičius Anatolijus

Giedraitis Juozas
Gruodis Petras
Petrušaitis Kazys
Zukas Vytautas
Repšys Antanas, VDM3
Aleksa Viktoras
Zemaitėlis Mykolas

KAPITONAI

Teizeris Osmanas, GD4, NM	Rauba Vincas, SM, ŠZ, NM, UAP3	Bubelis Juozas, int., SM, NM
Atstupėnas Jurgis, GD4, NM	Navikevičius Juozas, SM, ŠZ, NM, UAP3	Smidtas Aleksandras, NM
Demidavičius Vladimiras, NM	Sukaitis Antanas, adm., NM	Petraitis Jonas, int., NM
Mikolajūnas Mikas, GD4, SM, NM	Bačkis Juozas, int., GD4, NM, VDM3	Černius Vladas, int., NM
Lelešius Kazys, GD4, ŠZ, NM	Vachauzas Voldemaras, adm., NM	Mitalauskas Balys, NM
Žitkevičius Pranas, adm., VD5, GD4, NM	Kompanas Vladas, adm., NM	Danilevičius Vincas
Mačiokas Antanas, GD4, NM	Grušėckas Antanas, GD4, SM, NM	Bitvinskas Teodoras, VC5, NM
Vedeckis Leonas, VD5, SM, NM	Gogelis Vincas, int., VD5, NM	

KARO BUTŲ VALDYBA

Brigados generolas **Barzda-Bradauskas** Juozas, karo butų viršininkas, VD3, GD3, SM, NM, UAP1 ir 2, Est. UK

PULKININKAI

Simoliūnas Juozas (v-ko pad.), VD3, GD3

PULKININKAI LEITENANTAI

Vintartas Jonas (proj. dal. ved.), GD3, NM
Luinys Antanas (dal. ved. pad.), VD4, NM
Stabšinskas Antanas, GD3, SM, NM

MAJORAI

Šeniauskas Julijonas, GD4, NM
Vaičius Vladas, GD4, NM, UAP3
Kisielis Antanas, GD4, NM
Zygas Adolfas, GD4, NM

KAPITONAI

Jasėnas Kazys, GD4, NM, UAP3
Jarošūnas Viktoras, adm., GD5, SM, NM
Katilius Petras, VD5, NM

LEITENANTAI

Petrulis Alfonsas, NM
Zubovas Vladimiras

JAUNESNIEJI LEITENANTAI

Lapšys Aleksandras
Ščesnulevičius Vytautas
Kriauciūnas Jonas

KARO SANITARIJOS VALDYBA

Brigados generolas **Nagevičius** Vladas, san., karo sanitarijos viršininkas, VD2, GD2, VKII2, VC5, SM, ŠZ, NM, UAP1, Belg. C2, Čeksl. BL3, Est. KKIIkl., RK, Lat. T22, RK, AM, Rum. CR3, Suom. BR1, SKA, Šved. VOIkl.

PULKININKAI

Ingelevičius Vladas, san. (v-ko pad.), VD3, VKII3, GD3, SM, NM

PULKININKAI LEITENANTAI

Česėkas Kazys, san. B (farm. dal. ved.), GD4, NM

MAJORAI

Barkauskas Stasys, adm., VD5 **Valaitis** Jonas, adm., GD4, NM

KAPITONAI

Pačkauskas Jonas, adm., GD5, NM **Vabalas** Jonas, NM

DAKTARO BASANAVIČIAUS VARDŲ KARO LIGONINĖ

Pulkininkas **Oželis** Kazys, san., ligoninės viršininkas, VD3, VKII3, GD3, NM

PULKININKAI

Matulionis Balys, san. (konsultantas), VD4, NM
Matukas Antanas, san. (ligon. v-ko pad.), GD4, NM

PULKININKAI LEITENANTAI

Bendoravičius Vytautas, san. (vyr. ord.), VD4, SM, NM
Kazilevičius Antanas (ūk. v-kas), VC5, GD3, SM, NM, Lat. NM
Ūsas Juozas, san. (jaun. ord.), VC5, GD4, NM
Žilinskas Stasys, san. (vyr. ord.), VD4, NM
Trečiokas Juozas, san. (jaun. ord.), GD3, NM
Stasiūnas Juozas, san. (vyr. ord.), GD3, NM, KAŽb, Čeksl. BL5
Nemeikša Juozas, san. (vyr. ord.), VD4
Norkus Mečius, san. (vyr. ord.), GD3, VD4, NM

MAJORAI

Jurevičius Vytautas, san. C (dantų kab. ved.), NM
Ščepanavičius Mečius, san. B., NM
Lapinas Aleksandras, adm., NM

KAPITONAI

Soročkinas Anatolijus, GD4, NM
Kemežis Antanas, VC5, SM, NM
Kudžma Adomas, san. B., SM, NM
Kusa Polikronas, san.
Juška Antanas, GD4, NM

LEITENANTAI

Šešplaukis Juozas, san. B, NM
Petrutis Stasys, SM, NM
Kubilius Vincas, san. (komand. užsienin stažui atlikti)
Petukauskas Juozas, san.
Bačiulis Alfonsas, san., NM
Vaidakavičius Stepas, san.
Čeponis Kazys, san.
Juozapavičius Kazys, san. (stip.)
Kviklys Vladas, san.

KARO VETERINARIJOS VALDYBA

Pulkininkas **Sikeris** Bronius, vet., karo veterinarijos v-kas, GD3, VD4, NM

PULKININKAI LEITENANTAI

Mašanauskas Ksaveras, vet., GD4, SZ, NM

KAPITONAI

Sikorskis Vincas, adm., GD4, NM

KARO MUZIEJUS

Majoras **Seštakauskas** Petras, adm. (saugūnas), VKII3, VD5, NM,

KARIUOMENĖS SANITARINIS SANDELIS

Majoras **Jakštas** Feliksas, san. B, sandėlio viršininkas, GD4, SM, NM

KAPITONAI

Babarskis Petras, san. B, NM

JAUNESNIEJI LEITENANTAI

Norvaišas Antanas, san. B

KARO INVALIDAMS SELPTI KOMITETAS

Majoras **Sakalauskas** Vincas (reik. ved.), VD5, GD4, NM

KOMENDANTŪROS

ALYTAUS APSKRITIES KOMENDANTŪRA

Pulkininkas leitenantas **Basiulis** Bronius, komendantas, VKII3, GD3, SZ, NM, UAP2, Lat. NM, ŠK

KAPITONAI

Dainius Jonas, VKII3, SM, NM, Lat. NM
Ječys Domininkas, GD4, SZ, NM, UAP3, Est. UK2

BIRŽŲ APSKRITIES KOMENDANTŪRA

Pulkininkas leitenantas **Michalauskas** Kleofas-Vytautas, komendantas, GD3, SM, NM, SSV, Lat. NM

KAPITONAI

Povilavičius Ignas, GD4, NM

LEITENANTAI

Žemaitaitis Jonas

KAUNO KOMENDANTŪRA

Pulkininkas **Bobelis** Jurgis, komendantas, VC5, VKII3, GD3, SM, NM, SZ, Lat. NM

PULKININKAI LEITENANTAI

Kazlauskas Viktoras (karo kal. v-kas), VC5, GD3, VD5, NM, UAP3

MAJORAI

Berentas Edvardas, VC5, GD4, SZ, NM
Biknaitis Antanas (kom. pad.), GD4, SM, NM

KAPITONAI

Janickas Juozas, NM, UAP3
Karpenka Kostas, adm., GD4, SM, NM
Valteris Vincas, adm., VD5, SM, NM
Sabaliauskas Jeronimas, GD4, NM
Morkūnas Ignas, GD4, NM
Zaborskis Juozas, GD5, NM
Niauronis Jonas, NM

LEITENANTAI

Samuolis Zenonas-Vladas
Petraitis Antanas
Savickas Albertas
Stanislovavičius Antanas

JAUNESNIEJI LEITENANTAI

Markauskas Stasys
Skardžius Povilas
Remeikis Jonas

KEDAINIŲ APSKRITIES KOMENDANTŪRA

Pulkininkas leitenantas **Stapulionis** Antanas, komendantas, VC5, GD3, VD4, SM, NM, UAP2, Lat. NM

KAPITONAI

Petrulaitis Kazys

KLAIPĖDOS KRAŠTO KOMENDANTŪRA

Pulkininkas **Andrašūnas** Jonas, komendantas, VC5, GD3, SZ, NM, UAP2, Lat. NM

KAPITONAI

Koškulis Vilius, GD4, NM, Lat. T24
Janušonis Juozas, GD4, SM, NM

TREMTIES TRIMITAS

Redaguoja S. Kaunellenė
8650 Shari Drv., Westland, MI 48185
Šluo adresu siųsti visą "Tremties trimitui" skirtą medžlagą

SVEIKINAM LIETUVOS ŠAULIŲ LAIKRAŠTĮ "TRIMITĄ"

Lietuvos Šaulių Sąjunga išleido liepos mėnesį pirmąjį savo organo *Trimitas* numerį. Tai milžiniškas žingsnis. Juk 1940 metais Lietuvos Šaulių Sąjunga buvo okupantų likviduota, dauguma šaulių išvežtų į Sibirą ir amžino įšalo žemę skausmingai ir lėtai mirčiai. Daugelis buvo išžudytų konclageriuose ir kalėjimuose. Maža dalelė pasitraukė į Vakarų ir pasiekę JAV čia susibūrė į LŠST.

Atgimusi Lietuvos Šaulių Sąjunga tėvynėje, subūrusi LŠST dar gyvus Sąjungos veteranus, subūrusi daug drąsaus ir šaunaus jaunimo, pajuto reikalą išleisti savo organą *Trimitą*, kad jis aidėtų Lietuvoj, skelbtų Lietuvos šaulių idėjas, keltų jų darbus ir aiškintų organizacijos tikslus ir siekius.

Trimitas redaktorių kolegija: Gediminas Jankus (vyr. redaktorius), Algimantas Ragelis, Viktoras Rudžianskas. Numerį padėjo išleisti: Vladimiras Baresniovas, Albinas Čaplikas, Romas Juškelis, Rimantas Kauza, Augustas Tamaliūnas.

Vyr. redaktorius Gediminas Jankus yra rašytojas, gerai valdo plunksną. Šis LŠS organas, turėdamas daug gabių bendradarbių, vyresnių ir jaunesnių šaulių, jausdamas gyvą tautos pulsą, augs apimtimi, turiniu ir tiražu ir užims pirmaujančią vietą Lietuvos periodinės spaudos tarpe.

Aidėk, *Trimite*, ir skelbk Lietuvos vaikams, kad laisvės nevertas, kas negina jos!

Visos Jūsų mintys ir visi darbai tebūnie Nepriklausomai Lietuvai!

LIETUVOS PATRIOTO PETRO CIDZIKO MINTYS

Černiachovskio "universitetas" mane užgrūdino. Pamačiau kitų ir savo menkumą. Svarbiausia — pamatyti savo menkumą. Jei jo nematysi — gero nebus. Kasgi mes esam? Niekas. Vieną dieną mirsime ir pavirsime dulkėmis. Jei žmogus turi sielą, jis tai jaučia...

1983 - 84 m., kai suėmė ir teisė kun. S. Tamkevičių, man primetė kaltinimus, kad aš noriu išnuodyti Maskvą, kad organizuoju pagrindinį politinį universitetą. Tada studijavau teisę Vilniaus universitete. Žinoma, buvo tas pagrindinis universitetas. Dalyvavau pagrindinėje spaudoje, surinkome 120,000 parašų už kunigus A. Svarinską ir S. Tamkevičių. Mane suėmė. Liudininkams pasisakyti neleidė, teisė už akių. Sudarė medicininę komisiją. Ji

paėmė mano politinės ekonomikos užrašus. Sąsiuvinio viršelyje buvo užrašyta "P.E.", kaip ir visų studentų. Komisija pasakė: "Čia viena raidė, o trūksta septynių — normalus žmogus negali taip rašyti". Ir — į psichligoninę. Nuteisė už antitarybinę veiklą pagal 68 str. I dalį. 4 metams Černiachovskio 2 spacpsichlageryje" taip vadinamo gydymo pagrindas — kumščiai, įvairūs raktai, lazdos ar dar kas nors. Medikamentais buvo stengiamasi slopinti asmenybę. Ezercinas, aminazinas, insulinas ir daug kitų. Sukelia temperatūrą iki 41 laipsnio Celsijaus. Nepaprastas karštis, labai didelis skausmas toje vietoje, kur darydavo injekcijas, liguistumas. Žmogus vaikšto lyg maišu muštas. Duodavo labai daug įvairių tablečių. Iš karto net 30 - 40 reikėdavo praryti. Visas

tas "šerimo" procesas buvo labai kontroliuojamas. Už vienos tabletės išspjovimą grėsdavo aminazino injekcija, po kurios žmogus jausdavosi labai blogai. Nepaprastas žeminimas. Buvo kamerų sistema. Darbuotojų apranga kariška, tik iš viršaus vilkėdavo baltus chalatus, kad atrodytų, jog medicinos įstaiga. Labai didelis tragiškų mirčių skaičius — daug nužudydavo, daug — nusižudydavo, daugelis mirdavo nebeišlaikę. Teko matyti, kaip vienas iš antro aukšto šoko. Laimingai pasitaikė, tik susitrenkė. Viena medicinos sesuo pasakė: "Nieko, nurašysim, tik sesers gaila, prie kurios tai įvyktų".

Ir nuolat 20 žmonių, o tu vienas. Ir tave persekioja diena po dienos, pasikeisdami kas valandą po kelis kartus. Šito žmonės neišlaikydavo, žudydavosi, stiklu venas pjaudavosi, nuo kamino šokdavo... Maistas būdavo toks, kad ir alkdamas negalėdavai valgyti. Atneša avižų, virtų vandeny, arba košę, primaišytą kirviu kapotų žuvų žvynų, uodegų... Duona su pjuvenomis. Ir dar priekaištuoja, kad nemokamai mus gydo ir nemokamai mus saugoja, kad mes esame jiems labai skolingi... Nepaprastas gydytojų sužvėrėjimas. Nepatiks koks žodis ar žvilgsnis, jis tau gali tuojau pat injekciją — stovinčiam žmogui per kelnes. Arba pririša prie lovos, nurengia nuogai ir kokie 12 prižiūrėtojų jį keliais mindo. Barzdą skudavo atšipusiu peiliuku, be muilo ir vandens. Ne-

pamatai, kaip pasidarai visas šlapias nuo skausmo. Žmonės išprotėdavo. Vieną senuką invalidą prižiūrėti paskyrė žmogžudį. Tas, atvežus valgyti, senukui burną užkemša duona, o viską pats suvalgo. Ant kito šono versdavo sukdami kojas. Senukui buvo gyvam sulaužytos rankos ir užsuktos kojos. Neišlaikė, mirė. Teko būti su vienu, kuris buvo Osven-cim lagery. Sako, kad čia žiauriau. Ten žudoma, ir čia žudoma. Tik čia žudoma kitaip. Kankindavo kiekvieną minutę. Apsakyt sunku, reikia pajust, tik tada suprasi. Pavyzdžiui, suleidžia tau injekciją, ateina ir glosto. Mes tau arbatos atnešim, — sako. Vien pažemindamas, tave laiko gyvuliu. Kiekvieną auką, — sako, — nurašysim. Tarsi daiktą, kokį skudurą. Jei skaitai laikraštį, sako, tai tu protingas nori būt, jei žiūri pro langą — tai nori pabėgti, jei sėdi ar guli, sako, ko sėdi, tu naktį nemiegosi, jei atsiguli naktį, užmiegi, ateina ir, staiga prikėlę, sako, ko tu nemiegi. Į tualetą nuėjusį tave kelia už sprando, eini pro duris, o durys sunkios, trenkia stipriai, numuša kulnus, tu šlubuoji...

Kriminaliniai nusikaltėliai ten buvo lyg garbės kaliniai. O politinių buvo apie 10 nuošimčių.

Visa tai ddaroma tam, kad sugniuždytų asmenybę, kitus išgąsdintų...

(Ištrauka iš *Laisvas žodis*, blokadinis Nr., 1990 m. birželio 21 d.)

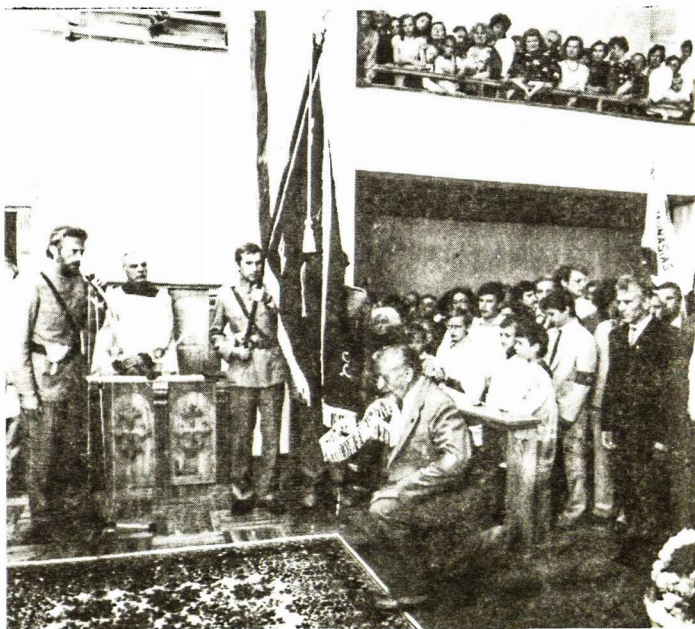
Iškilinga priesaika

Š. m. birželio 10 d. Panevėžio miesto Švč. Trejybės bažnyčioje po atšventinimo pamaldų atkurtos miesto Šaulių Sąjungos rinktinės nariai prisiekė Dievui ir Lietuvai. Kiekvienas dalyvavęs tarė priesaikos žodžius, bučiavo Lietuvos Centrinio štabo vėliavą.

PRIESAIKA

Prisiekiu Visagalio Dievo akivaizdoje, kad ištikimai ir sąžiningai vykdysiu Šaulių Sąjungos nario pareigas, ginsiu Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę nuo visų jos priešų, negailėdamas nei savo sveikatos, nei gyvybės, tiksliai vykdysiu įstatymus ir savo viršininkų įsakymus, saugosiu patikėtas man paslaptis, niekada su Lietuvos priešais nesitarsiu, jokių žinių jiems neteiksiu, ir visa, ką apie juos sužinosiu, tuojaus savo viršininkams pranešiu, saugosiu šalies gerovę, visur elgsiuosi kaip doram, kilniam ir narsiam šauliui pridera ir visada atsidėjęs dirbsiu Tėvynei Lietuvai.

Šiuo metu Panevėžio miesto Šaulių sąjungos rinktinėje yra 75 nariai, o rajone — 15.

Panevėžio m. Lietuvos Šaulių Sąjungos nariai prisiekia. Kalba vicepirm. G. Jankus. Vėliavą laiko ats. sekretorius S. Ignatavičius

LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGOS REZOLIUCIJA

(Paimta iš *Laisvas žodis* blokadinio Nr. 13, 1990 m. birželio 21 d.)

Š. m. birželio 14 d. patriotiškai nusiteikę įvairių tautinių organizacijų atstovai, nelaukdami vilkinamų sprendimų, nugriovė svetimus mūsų tautai stabus, žeidžiančius istorinę atmintį ir nacionalinį orumą: V. Mickevičiaus-Kapsuko, F. Džeržinskio biustus, tuo išreikšdami daugumos tautiečių nuostatą, parodydami ryžtą galutinai atsisakyti mūsų tautai svetimų, daugelį metų smurtu ir prievarta brukamų idėjų garbinimo. Šios akcijos metu miesto milicijos pareigūnai, gindami seniai susikompromitavusių veikėjų stabus, pavartojo fizinę jėgą, sulaukdami net padėkos iš miesto savivaldybės.

LŠS ryžtingai smerkia milicijos darbuotojų veiksmus. Reikalaujame:

1. Nedelsiant išaiškinti ir nubausti fizinio susidorojimo su akcija dalyviais iniciatorius ir vykdytojus.

2. Miesto savivaldybei negaišaujant priimti sprendimą ir juo vadovaujantis perkelti arba demontavimą atlikti iki šių metų liepos 15 d. Šaulių Sąjungos nariai aktyviai dalyvaus minėtų stabų demontavimo ir perkėlimo darbuose.

Rezoliucija vienbalsiai priimta Šaulių Sąjungos mitingo, skirto sovietinės okupacijos sukakčiai metu š. m. birželio 15 d. Kauno Karo muziejaus sodelyje.

LŠS CV vicepirmininkas
Gediminas Jankus

LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGOS PAREIŠKIMAS

Birželio 3 d. televizijos laidoje "Sekmadienio rytą" į Lietuvos žmones kreipėsi LKP Kauno miesto pirmasis sekretorius V. Arbačiauskas. Kalbėtojas atvirai ragino nepaklusti Lietuvos parlamentui bei vyriausybei. Jo kalba užgavo tūkstančių dorų Lietuvos sūnų ir dukrų savigarbą. Be to, joje propaguojami komunistų

"idealai", kurių pagalba 50 metų buvo apgaudinėjami žmonės. Šiuo sunkiu Tėvynei metu, kuomet kaip niekad reikalinga vienybė ir susitelkimas, kad galėtume įgyvendinti ir apsaugoti tautai šventą Kovo 11 dienos Aktą, komunistai vykdo skaldytojišką veiklą — nusikaltimas. Kviečiame tautiečius neklausyti komunistinių dogmų aukštinimo, dar labiau susitelkti ir kartu eiti Nepriklausomybės keliu. Mūsų abejonės ir grįžimas atgal — tai ginklas prieš mus pačius. Vėl ketinama mums uždėti tokias grandines, kokias komunistai tautai jau buvo uždėję 1940 metais. V. Arbačiauskas prisipažino, kad jie — opozicija Lietuvos vyriausybei ir didesnei parlamento daliai. Jeigu LKP kai kurie nariai toliau vystys savo skaldytojišką veiklą ir mėgins vėl paminti į sovietinį liūną tautos norą — gyventi laisvėje, Lietuvos Šaulių Sąjunga kovos su jais kaip su tautos išdavikais ir Kremliaus samdiniais. Te visi žino, kad Kovo 11 d. Nepriklausomybės aktas turi stiprų ir ištikimą gynėją — Lietuvos šaulius.

LŠS vicepirmininkas
G. Jankus
KŠS ats. sekretorius
S. Ignatavičius

ĮŠ "TRIMITO" PIRMOJO NUMERIO

Rimantas Pūtvis, Šaulių Sąjungos įkūrėjas Vl. Pūtvio-Putvinskio anūkas, tesulaukęs 12 metų, patyrė bolševikinės okupacijos žiaurumus. 1941 metais, tragišką birželio 14 dieną, jis su artimaisiais buvo išvežtas į Sibirą. Tėvas, Stasys Pūtvis, nukankintas Gorkio kalėjime 1942 metais. Dešimt metų Rimantas Pūtvis praleido tremtyje, patyrė sovietinių lagerių kančias, bet nepalūžo, išlaikė tvirtą tikėjimą Tėvynės Nepriklausomybe, liko ištikimas senelio puoselėtiems idealams. R. Pūtvis aktyviai dalyvauja atsikūrusios Lietuvos šaulių sąjungos veikloje, tuo pačių pratęsdamas giminės tradicijas. Jis yra Centro Valdybos narys, jo įnašas, formuojant nūdienę Šaulių Sąjungos Kryptį, yra itin ženklus.

Grįžčiau, Grįžčiau...

JUOZAS ŠIAUČIULIS

*Pasakyk man, margas paukšti,
Iš gimtinės kur skrendi,
Išmatavęs dangaus aukštį,
Žemėj vietos nerandi?*

*Mano lizdas išdraskytas
Raudonųjų vanagų.
Ir likau aš lyg bastūnas
Be pastogės ir namų.*

*Pasakyk man, margas paukšti,
Ar sugrįši dar kada,
Kur už girių medžiai aukšti
Ir padangė mėlyna?*

*Grįžčiau, grįžčiau, jei nebūtų
Tų plėšriųjų vanagų.
Pasilgau žalių rūtų
Ir baltųjų jazminų.*

PRADĖKIM NUO SAVĖS...

Lemtingais 1940 metais nutilo *Trimitas*, nuolat kvietęs tautą vienybėn, ugdes patriotizmą, būręs šaulius. Išties, Šaulių organizacija buvo pati masiškiausia, bet tai, man regis, ne taip svarbu. Ji buvo įvairiapusiškiausia. Jos veikla apėmė ir kultūros plėtrą, tvarkos palaikymą, fizinį pasiruošimą, ir pasiryžimą, pavojui esant, ginti Tėvynę.

Ką gi išvys *Trimitas*, pasirodęs po tokios priverstinės pertraukos? Visų pirma, išvys tuos didžiulius nuostolius, kuriuos patyrė tauta nuo stalininio bolševizmo ir rudojo fašizmo. Neįsivaizduojamus nuostolius... Tai skaudūs praeities dalykai, bet neturime jokios teisės užmiršti mūsų aukas.

Mūsų tauta išsilaikė šiaudinėse pastogėse, nors daug kas pranašavo jos išnykimą jau XIX amžiuje, kaipgi — lenkinimas, vėliau rusinimas, išsilaikė didvyrių (nebijau vartoti šio žodžio) dėka. Išsilaikė sodžių pastogėse, kur niekaip nepriėjo svetimai kalba ir svetimi papročiai. O per 20 nepriklausomybės metų Lietuva

sugebėjo sukurti savo ekonomiką, atgaivinti ir išplėtoti nacionalinę kultūrą. 1940 metų aneksija nutraukė šį augimą, prasidėjo mūsų inteligentijos niokojimas, persekiojimai, atėjo ir baisioji birželio 14 diena. Be abejo, bene daugiausia nukentėjo Lietuvos šauliai. Hitlerinės okupacijos metais — panašūs metodai vyravo, o pokario bolševizmo diktatas nutiesė naujus kelius į Sibiro lagerius...

Bet pati blogiausia bolševizmo sėkmingai įdiegta blogybė — žmogaus sąžinės suluošinimas. Būkime atviri — kažkuria prasme nužmogėjome! Melas, veidmainystė, nepasitikėjimas viens kitu tapo vos ne norma. Žmonės tapo jautrūs, suirzę, ambicingi. Visa laimė, kad dar ne visi, bet tokių pažeistų žmonių kiekis auga!

Iš kur visa tai? Patirti bolševikiniai žiaurumai, elementariausio žmoniškumo paneigimas, kaltinimai be kaltės šešėlio... Ir išsivystė palaipsniui natūralus savisaugos jausmas. Teko vienaip galvoti, kitaip kalbėti, dar kitaip daryti.

Tačiau ar verta taip nusiminti? Jokių būdu! Jaučiamas tvirtas tautos ryžtas siekti tikros Nepriklausomybės, nors kiekvienas suvokiam kiekie sunkumai laukia. Mūsų išrinktas parlamentas, vyriausybė tvarko santykius su pasauliu, gydo suirusią ekonomiką. O mes pradėkime gydyti... patys save! Juk tiek aplink blogybių — girtavimas, tinginystė, spekuliacija, paleistuvystė...

Taigi, pradėkime nuo savęs. Pradėkime tikrinti, ar nesame berei-

kalingai irzlūs, nepasitaugūs, nesąžiningi. Pradėkim nuo smulkmenų. Pirmiausia atsikratykime abejingumo, nepraeikim pro šalį, matydami svetimą skausmą, įstatymų pažeidimą!

Mieli šauliai, pradėkim ir mes nuo savęs! Juk ateity laukia didžiuliai darbo barai! Sujunkim šaulių veteranų gyvenimo patirtį su jaunųjų šaulių entuziazmu ir per trumpą laikotarpį pasieksim tikrai ženklių rezultatų.

Laisvai Lietuvai būtina normaliai sutvarkyta ekonomika, švari gamta, tradicinė neutrali, geranoriška užsienio politika. Bet svarbiausia — darbus, sąžiningas, doras, ramus žmogus. Tad į žygį už Žmogų!

Rimantas Pūtvis

Lietuvos Šaulių Sąjungos delegacija Žalgirio mūšio 580 metinių minėjime Lenkijoje

ISTORINIO ŽALGIRO MŪŠIO SUKAKTIS

Š. m. liepos 15 dieną Lietuvos Šaulių Sąjungos delegacija dalyvavo Žalgirio mūšio 580 metinių sukakties iškilmėse Grunvalde.

Grunvaldas, istorinio Žalgirio mūšio vieta, skendo jūroje tautinių trispalvių ir Lietuvos valstybinių ir organizacijų vėliavų.

Iškilmėse dalyvavo Lietuvos Aukščiausios Tarybos pirmininkas Vytautas Landsbergis su žmona, viceprezidentas Romualdas Ozolas, Lietuvos

Respublikos užsienio reikalų ministro pavaduotojas Valdemaras Katkus, parlamentarai Gediminas Vagnorius ir Vidmantas Povilonis.

Į Lenkijos respubliką kelionę autobusu organizavo LŠST Centro Valdyba. Nuo liepos 12 iki 15 dienos šauliai aplankė Marijenburgą ir kitas buvusias kryžiuočių pilies, dalyvavo iškilmingose pamaldose už Lietuvos laisvę, padėjo vainiką prie Žalgirio mūšio paminklo. Visur kur tik atvyk-

davo Lietuvos šauliai skambėdavo patriotiškos dainos, bažnyčiose buvo giedamos giesmės ir Lietuvos himnas.

Lenkijos visuomenė, o ypač dvasininkija nuoširdžiai priėmė Lietuvos šaulius.

Ši kelionė praplėtė šaulių akiratį, praturtino istorines žinias, sustiprino dvasių tolimesniam darbui atkuriant realią Lietuvos nepriklausomybę.

LŠS vicepirmininkas
Vytautas Zenkus

ČIURLIONIO ANSAMBLIUI PENKIASDEŠIMT METŲ

1940 metais Vilniuje muz. Alfonsas Mikulskis įstesigė Vilniaus šaulių chorą. Sovietiniam okupantams uždarius Šaulių Sąjungą, muz. Alfonsas Mikulskis, gavęs M. K. Čiurlionio sėters leidimą, buvusį šaulių chorą pavadino Lietuvių Tautinio Meno Ansambliu "Čiurlionis". Prie jo 1942 metų rudenį prisijungė kiti du šaulių sąjungos meno vienetai: Onos Mazoliauskaitės - Mikulskienės vadovaujamas kanklių orkestras ir J. Kazlauskaitės vadovaujama tautinių šokių grupė. LTM Ansambliu Čiurlionis jau penkiasdešimt metų savo liaudies dainomis, kanklių ir kitų liaudies instrumentų muzika ir su protarpiais tautiniais šokiais džiugino mus ir kitataučius. Tokio aukšto meninio lygio ansambliu išsilaukė labai gabaus muziko ir kompozitoriaus ansamblio įkūrėjo muz. Alfonso Mikulskio ir kanklių orkestro vadovės muz. Onos Mikulskienės dėka.

Muz. ir kompozitorius Alfonsas Mikulskis gimė 1909 m. rugsėjo mėn. 14 diena Daglių km., Pušaloto valsčiuje, Panevėžio apskrityje pasiturinčio ūkininko šeimoje. Iš prigimties muzikalus, jis pasirinko muziką savo gyvenimo pagrindu. Mokėsi Klaipėdos muzikos mokykloje ir Kauno konservatorijoje. Įsigijo violončelisto ir chorvedžio specialybes. Kompozici-

jos mokėsi Kaune pas J. Gruodį. Vilniaus konservatorijoje pas Bendorių ir Kačinską tęsė simfoninio dirigavimo studijas. Būdamas labai socialus, įdomus pasakorius, gabus paskaitininkas, į savo ansamblių pritraukė didelį būrį gražiabalsių choristų. Muz. Alfonso Mikulskio vadovaujamas LTM Ansambliu "Čiurlionis" 1944 m. birželio mėn., antrą kartą raudonajai armijai peržengus Lietuvos sienas, turėjo nutraukti darbą ir trauktis į vakarus. Alfonsas ir Ona Mikulskiai laikinai su būriu choristų apsistojo Austrijos sostinėj Vienoj. Čia Čiurlionio ansambliu tęsė toliau lietuviškų liaudies dainų, muzikos ir tautinių šokių puoselėjimo darbą. To ansamblio širdis ir variklis muz. Alfonsas Mikulskis penkiasdešimtosios ansamblio sukakties nebesulaukė. 1983 m. spalio 14 dieną muz. Alfonsas Mikulskis mirė ir buvo palaidotas Klivelando Visų Sielių kapinių mauzoliejuje.

Mirė vadovas, tačiau jo įkurtas ansambliu neiširo. Jo įgimtas talentas ir gili meilė lietuviškai liaudies muzikai į ansamblio šeimą sujungė įvairių gentkarčių asmenis. LTM ansambliu "Čiurlionis" labai sėkmingai garsino Lietuvos vardą Antrojo pasaulinio karo sąjungininkų kariuomenės dalinių tarpe ir laisvojo pasaulio koncertų salėse. Ansambliu per savo gyvenimo į

penkiasdešimt metų koncertavo didžiausiuose Amerikos, Kanados miestuose ir Pietų Amerikos kraštuose.

Muz. Mikulskis mirė, tačiau jo paliktas jo sukurtų 500 muzikos kūrinių aruodas yra šaltinis, iš kurio semiasi ir sėmsis būsimoji ansamblio vadovai.

Čiurlionio ansamblio neatskiriama dalis nuo ankstyviausių dienų iki šiol tebėra muz. Onos Mazoliauskaitės Mikulskienės vadovaujamas kanklių orkestras. Per penkiasdešimt metų ji išmokė ir paruošė didelį būrį kanklininkų ir kanklininkų, pradėdama darbą su visai jaunais vaikais paruošdavo taip, kad gabesnės tapdavo solistėmis ir savo meistriškumu stebindavo klausytojus ir dar labiau propagodavo lietuviškų kanklių muziką.

Ona Mazoliauskaitė Mikulskienė turėdama gražų alto balsą jau penkiasdešimt metų dainuoja Čiurlionio ansamblyje. Tačiau vadovaudama kanklių orkestrui, dainuodama ansamblyje, ji taip pat buvo to ansamblio kronikė ir medžiagos apie ansamblių rinkėja: koncertų programos, laikraščių recenzijos ir iškarpos bei jos vedamas koncertų dienoraštis — tai turtas muzikologams, studijuojantiems ansamblių veiklą. Jos pastangomis išleisti veikalai apie muz. Alfonsą Milulskį — gražiausias jų

bendro gyvenimo ir gilios meilės amžinas paminklas.

Savo veiklos penkiasdešimtmetį LTM ansamblis Čiurlionis atšvęs Vilniuje ir kituose Lietuvos miestuose. Šiuo metu ansamblui vadovauja Klaipėdos konservatorijos profesorius, dirigentas ir kompozitorius muz. Gediminas Purlys. Gedimino Purlio ranka, ilgametis chorvedžio patyrimas ir patraukli asmenybė įnešė daug naujos dvasios į ansamblių eiles. Šiuo metu ansamblyje dainuoja net kelios ansamblių kartos. Vadovo darbą lengvina energin-

gas ansamblio komitetas, vadovaujamas pirmininko Vlado Plečkaičio ir dabartinė ansamblio chormeisterė Danutė Staškevičiūtė-Liaubienė.

Muz. Alfonsas Mikulskis ir jo žmona muzikė Ona Mazoliauskaitė-Mikulskienė aktyvūs LŠS-gos nariai, aktyviai reiškęsi LŠST gyvenime, muz. Alfonsas Mikulskis buvo LŠST CV vicepirmininkas, Klivelando šaulių kp. pirmininkas, apdovanotas Lietuvoje Lietuvos Šaulių Žvaigždės ordinu, Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje garbės narys. Žvaigždės ordinu, LŠST Klevilando šaulių moterų va-

dovė, LŠST Moterų vadovė ir Lietuvos Šaulių Sąjungos garbės narė.

Muz. Alfonso Mikulskio įvairūs aktualūs straipsniai ir korespondencijos praturtino dažnai Tremties trimitą, nes jis buvo apdovanotas savo minčių reiškimu dovana. Todėl šios mintys apie Čiurlionio Ansamblių yra Tremties trimito padėka ir linkėjimas gražios viešnagės Čiurlionio ansamblio lopšy Vilniuje ir šių dienų laisvėjančioj Lietuvoj. Teskamba jūsų dainos ir kanklių muzika dar ilgu metus!

PAS KĘSTUTIEČIUS

DLK Kęstučio šaulių kuopa kasmet prisimena iš žilos senovės kilusią Joninių šventę. Šiemet, birželio mėn. 30 d., jau 35-tąjį kartą rinkosi lietuviai į gražią Vinco Bagdono sodybą prie Mičigano ežero kranto tą tradicinę šventę paminėti.

Oras pasitaikė geras, kas buvo reta šios vasaros pradžioje prie Didžiųjų ežerų baseino. Tą pačią popietę, maždaug už 10 mylių, Racine Wisc. vyko kariškų lėktuvų šventė ir buvo galima stebėti įvairių rūšių ir specifikacijų orlaivius, nardančius erdvėje pavieniai ar grupėmis. Pagrindinę grupę sudarė sprausminiai Thurnderbirds, kai pernai panašioje šven-

tėje vyravo Blue Angels.

Kuopos pirmininkas, LŠST garbės narys, pasveikino esančius ir buvusius varduvininkus, padėjo svečiams už apsilankymą ir pakvietė garbės šaulį Bronių Jarą uždegti laužą. Didingai, šaudamas kibirkštis tiesiog į dangų, užsiliepsnojo brolių šaulių Jono ir Stasio Pociulių meistriskai sukrautas laužas. Prie jo jaunimas ir senimas padainavo daug dainų. Joninės tęsėsi iki paparčio žiedo ieškojimo, nes svečiai nenoriai skirstėsi namo.

Šventė praėjo puikioje nuotaikoje ir tai nuopelnas kuopos valdybos, o ypač darbščijų šeiminių: Stasės

Petrušaitienės, Idos Tamulinienės, Reginos Ditkienės ir Elžbietos Verikienės.

Spalio mėn. pabaigoje teks visiems kęstutiečiams gerokai padirbėti, kad gerai pavyktų kuopos 35-ųjų metų veiklos sukaktis.

Aktyviai dalyvaujame judėjime, siekiančiame laisvės Lietuvai. Prisižadame ne tik dvasiniai, bet ir finansiniai. Šiais metais mūsų nedidelis, bet dosnus ir drausmingas būrelis lietuviškų reikalų rėmimui per kuopos išdą paaukojo 1155.-, neskaitant pavienių asmeniškų aukų.

Jurgis Milas

ŠAULIŲ JŪROS DIENA

Jūrų šaulių daliniai: Čikagos Gen. T. Daukanto, Cicero "Klaipėdos" ir Detroito "Švyturio" kuopos kas metai rengia, jau tradicija tapusia, Jūros Dienas. Pirmosios dvi kuopos šią išvyką daro Union Pier, MI, Detroito "Švyturio" j.š. kuopa tai atlieka savo Pilėnų stovyklavietėje prie Manchester, MI.

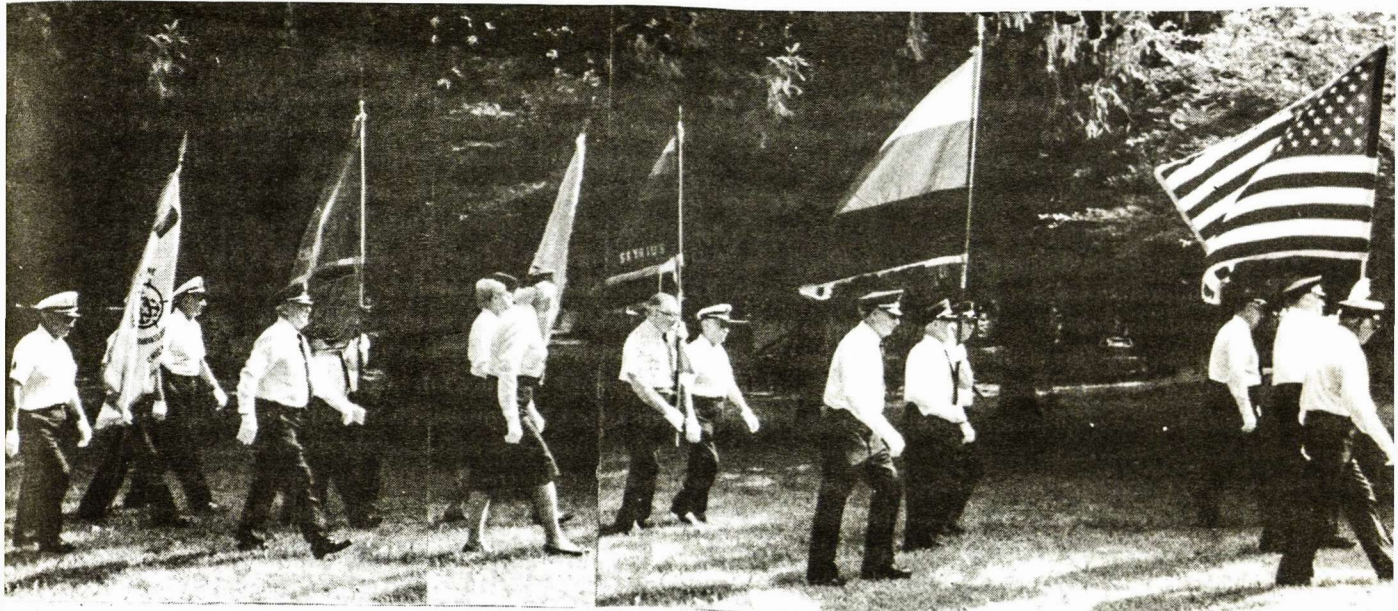
Šiais metais, liepos 8 d. Gen. T. Daukanto kuopai teko atlikti šį renginį. Į Gintaro vasarvietę, kurios savininkas yra malonus ir šauliams labai

prijaučiantis p. A. Karaitis, jau rinkosi jūros šauliai iš Čikagos, Cicero ir Detroito. Atvyko Vyt. Didž. rinktinė su savo vadovais ir vėliavomis, neatsiliko ir LKVS-gos "Ramovė", Čikagos skyrius su vėliava. Rinkosi ne vien tik šauliai, bet jų draugai, rinkosi Union Pier vasarotojai.

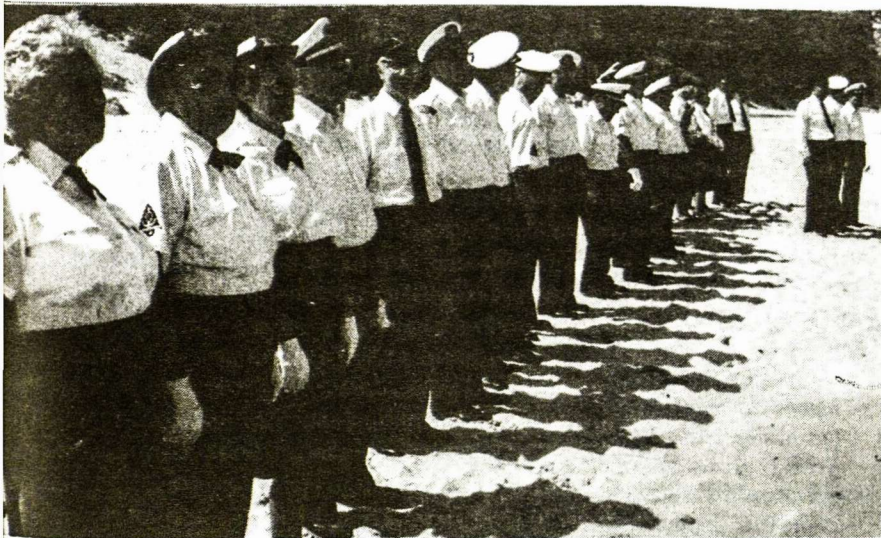
10:30 val. Gintaro vasarvietės teniso aikštėje įvyko vėliavų pakėlimas. Uniformuotus šaulius ir vėliavas į aikštę atvedė š. J. Gurevičius. Jo raportą priėmė LŠST CV-bos vicep-ks

g. š. J. Mikulis, kuris tolimesnėje eigoje atraportavo CV-bos p-kui M. Abariui. Šalia CV-bos p-ko raportą išklaušė Sąjungos garbės šaulys Vl. Išganaitis jūrų šaulių dalies vadovas B. Valiukėnas, Vyt. Didž. Rinktinės p-ks A. Paukštė ir Gen. T. Daukanto j.š. kuopos p-kas, J. g. š. E. Vengian-skas.

Po vėliavų pakėlimo visi šauliai su vėliavomis susirinko prie ruošiamo lauko altoriaus išklaušyt šv. mišių. Jūros Dienai nupintą ažuolo lapų vai-

Šaulių dalinių vėliavų rikiuotė š. m. liepos m. 8 d. Union Pier, MI, žygiuoja į Gen. T. Daukanto j. š. kuopos surengtos Jūros dienos atidarymo iškilmes. Nuotr. B. Telyčėno

Šaulių gretos Michigano ežero pakrantėje vainiką į ežero gelmes nuleidžiant. Nuotr. B. Telyčėno

niką prie aukos stalo atnešė sesės O. Salėnienė, J. Skamienė ir N. Skopienė.

Garsiai nuskambėjo Gintaro vasarvietės varpas, šaukiantis žmones pamaldoms. Iš visų kampų, su nuosavo-

mis kėdėmis, rinkosi vasarotojai. Aštuonios šaulių ir ramovėnų vėliavos išsirikiavo abipusėje aukos stalo. Kun. Raudeliūnas, S. J., atnašavo šv. mišių auką. Skaitymus atliko j., š. V. Utara.

Pamaldos gamtoje man visada suteikdavo savotišką nuotaiką, iškilmingumą. Rodos arčiau su Viešpačiu esi maldoje. Taip būdavo skautų stovyklose, tokia pat savijauta pergyvenama ir Jūros Dienose. Neatsimenu, kad panašia proga gamta nekooperuotų. Visada būdavo malonus oras ir nesutrukdydavo gražių pamaldų.

Pasibaigus pamaldoms šauliai nusiėjo žemyn prie ežero kranto. Ežeras gana ramus, ir mūsų vyrams nesudaro rūpesčio. Jūrų šauliai V. Zinkus ir B. Petrauskas perima iš sesių, viešnių iš Lietuvos M. Balandaitės ir R. Vengianskaitės iš ažuolo lapų gražiai nupintą vainiką ir, valtimi šiek tiek pasiyrę toliau nuo kranto, nuleidžia jį į ežero gelmes. Tuo veiksmu buvo pagerbti žuvę Lietuvos laisvės kovose kariai, šauliai, partizanai ir jūreiviai.

Atlikę šią apeigų dalį, visi skuba į mašinas, kad laiku nuvyktų į Mičigan City, Tarptautinį Draugystės Parką, kur LKVS-gos "Ramovė" Čikagos skyrius tradiciniai kasmet atlieka Nepriklausomos Lietuvos prezidentų

Jūros Dienos dalyviams prie Lietuvos Prezidentų egļučių, Internaitonal Friendship Gardens, žodį taria LŠST pirmininkas M. Abarius. Nuotr. B. Telyčėno

pagerbimo apeigas. Į šias aplankymo ceremonijas buvo kviestos birutininkės, šauliai ir lietuviškoji visuomenė. Čia, greta Lietuvos Respublikos Prezidento A. Smetonos pasodintos eglės, Čikagos ramovėnų pastangomis, buvo pasodintos ir kitų buvusių prezidentų garbei eglės, taip pat pastatyti cementiniai paminkliukai jų prisiminimui.

Čikagos ramovėnų skyriaus p-kas J. Mikulis pravedė šias iškilmes. Vėliavą pakėlė ramovėnas J. Bagdžius. Trumpą, kondensuotą žodį

tarė LKVS-gos "Ramovė" CV-bos p-kas E. Vangianskas, LŠST CV-bos p-kas M. Abarius ir birutininkių vardu kalbėjo p. Z. Juškevičienė. Gyvų gėlių puokštę prie prez. A. Smetonos paminkliuko padėjo O. Selenienė, asistuoiant S. Valiukėnui, prez. A. Stulginskio — LŠST moterų vadovė A. Kirvaitytė ir A. Paukštė, prez. K. Griniaus — J. Skamienė ir A. Skopas. Sugiedojus Tautos Himną, šios apeigos buvo baigtos.

Diena darosi vis karštesnė, o ypačingai šį karštį buvo galima jausti

esant šiam parke. Todėl buvo stengiamasi viską atlikti greičiau. To pasėkoje susilaukta ir pastabų iš vėliau atvykusių, nes apeigos pradėtos 15 min. anksčiau prieš paskelbtą laiką.

Union Pier Lietuvių D-ja ta proga surengė gegužinę p. p. Cibų gyvenvietėje. Tos draugijos p-kas p. E. Vengianskas kvietė visus apsilankyti, pavalgyti ir šią karštą dieną atsigaiivinti vėsiais gėrimais. Šis pakvietimas buvo visiems labai priimtinas, nes šios dienos temperatūra pasiekė 95 laipsnius. Kiekvienas troško atsigaiivinti ir, žinoma, numalšinti alkį.

Atrodo, kad Union Pier Lietuvių D-jai ši gegužinė tikrai buvo sėkminga. Buvo išparduotas visas maistas, o gėrimų net ir pritrūko. Toje pačioje vietoje buvau pernai, bet šiemet dar daugiau pastebėjau suvažiuosiu automobilių, dar daugiau apsilankė žmonių.

Taip užbaigėme savo vasarinį-metinį šaulių sąskrydį Union Pier vasarvietėje. Kitais metais ši išvyka yra rengiama Detroito "Švyturio" jūrų šaulių. Tad iki pasimatymo kitais metais.

Ap. Skopas

DETROITO ŠAULIAI

STASIO BUTKAUS ŠAULIŲ KUOPOS GEGUŽINĖ

St. Butkaus šaulių kuopos gegužinė įvykusi liepos 22 d. "Švyturio" j. šaulių kuopos stovykloje "Pilėnai" prie Dainavos, buvo sėkminga ir gražiai pravesta, nežiūrint, kad lijo, bet vistiek privažiavo automobilių apypilnė stovyklos aikštė.

Kuopos moterų vadovė Ona Sadeikienė, Ona Pusdešrienė ir Eugenija Bulotienė atvykusius svečius vaišino skaniais lietuviškais valgiais ir kavute, o Juozas Suopys ir Vladas Jomantas gėrimais. Matas Baukys, Lidija Mingėlienė ir Elena Žukauskienė pravedė dovanų paskirstymą. Dova-

nų tarpe esantis Antaninos Jonynienės dovanotas gražus šiaudiniukų paveikslas teko Albertui Misiūnui. Svečių prisirinko pilna salė. Šnekučiavosi ir vaišinosi ir nuo tų šnekų salėje užesys buvo toks didelis ir priminęs bičių avilį.

Kuopos pirmininkas Eduardas Milkus padėjo gausiai į gegužinę atvykusiems svečiams, aukojusiems dovanas laimėjimams, kuopos šaulėms ir šauliams dirbusiems gegužinėje. Taip pat padėjo už atvykimą ir dalyvavimą gegužinėje: kuopos dvasios vadui kun. Alfonsui Babonui ir jo mamai Adelei, rašyto-

jui-žurnalistui Baliui Gražuliui ir jo žmonai Marijai, "Švyturio" j. šaulių kuopos pirmininkui Broniui Valiukėnui, Jonui Bartkui, ALTS-gos Detroito skyriaus pirmininkui Albertui Misiūnui ir jo žmonai Elenai, ALRK "Lietuvių balsas" pirmininkui Kaziu Gogeliui ir jo žmonai Estelai, žurn. Stasiui Garliauskui ir jo žmonai Ernai, žurn. Antanui Griniui ir žmonai Jadvygai, viešniai iš Lietuvos Janei Šumakienei, svečiui iš Lietuvos Gediminui Vedeckui, LŠST pirmininkui Mykolui Abariui ir jo žmonai Onai, seselei Strakšytei.

Gegužinėje dalyvavo Tremties tri-

VIENERI METAI BE ŠAULĖS SOFIJOS PUIKŪNIENĖS

KAZYS KARUŽA

Pasauliniai įvykiai ir laikas lekia nepastebėtai pro akis, ir mes su jais keliaujame prisiminimais. Kai Lietuvai ateina nauja prošvaistė, ir kai pavergtos tautos siekia demokratinės santvarkos bei visiškos laisvės, o bet didžiosios valstybės nuo jų laisvėjimo nususuka, ir jų vadai tūpčioja Kremliaus raudoniesiems vadams...

Taigi ta proga noriu sugrįžti į senus laikus, kada iš caro priespaudos kėlėsi nepriklausoma Lietuva. Čia noriu parašyti apie dvi žymias sesutes veikėjas, visuomenininkes, buvusias partizanes, šaulės Sofiją ir Mariją Steikūnaites: Buikūniene ir Banionienę. Šios žymios dvi sesutės buvo Lietuvos partizanės, o jų brolis, Jonas Steikūnas partizanų organizatorius Balninkuose 1918 - 1919 - 1920 metais. Sofijos vyras buvo savanoris - kūrėjas, majoras Matas Banionis.

Mjr. Jonas Puikūnas, kilęs iš Zanauskijos, Šakių apskrities. Jis mirė 1988 m. gruodžio 17 d. Fallbrook, California. (Žiūr. Nekrologą *Kario žurnalą* Nr. 2, 1989 m. vasaris).

1988 m. gegužės 6 d., penktadienis — graži ir saulėta diena. Nutariau keliauti su vizitu iš Los Angeles į apie 100 mylių Fallbrook miestelį, aplankyti gerus prietelius J. D. š. kp. šaulius ponus Puikūnus, kurie prieš kelis metus išsikėlė iš Los Angeles gyventi pas sūnu Algirdą Puikūną: jiems ten geresnis klimatas ir ramesnis gyvenimas negu didmiestyje. Ten gyvena ir dar dvi jų dukros: Giedrė Blažienė ir Milda Mičiulienė su šeimomis. Sofi-

jos Puikūnienės giminės p. Raibiai keliavo automobiliu iš Los Angeles aplankyti sunkiai sergančią tetą, tai su jais ir aš keliauau. Rytas gražus, saulėtas, važiuojame greitkeliais, kurie vis keičia savo krypti, bet ponas Raibys puikiai pažįsta kelius link San Diego. Aplinka graži, pasakiška, kalnuota, žemi ir aukšti kalneliai ir slėniai. Taip po geros valandos laiko pravažiavome Fallbrook miestelį ir pakliuvome lyg į žalią kaimą, lauko kelią. Sukame iš duobėto lauko gatvės į p. Algirdo Puikūno namų kiemą. Mus pasitinka p. Algirdas Puikūns ir kviečia į vidų. Jis turi pasistatęs savo nuosavus namus, kuriuos supa vaismedžių sodas. Žaluma ir aplinkuma žavėtina. Įėję į namą, randame kambaryje ant lovos krašto sėdinčią ir sunkiai sergančią šaulę Sofiją Puikūniene. Pasisveikina p. Raibiai ir įteikia vazoną gražių gėlių. P. mjr. Jono Puikūno nematėme, jis buvo kitame kambaryje. Pasisveikinu ir aš šaulę Sofiją.

Ji, išgirdusi mano balsą, sako: "Karuža. Aš tavęs seniai laukiau. Kodėl neatvažiuoji manęs sergančios aplankyti. Juk aš esu jūsų šaulių kuopos sena šaulė. Daug šauliams dirbome. Per eilę metų. Pyragus, spurgas, aušes ir tortus kepėme su savo sesute šaule Marija Banioniene, o jūs mane pamiršote. Tai kokie jūs šauliai, kad visai pamiršote mane ligoje. Nė šaulių vadovybė niekad nepasirodė".

Bara mane ir verkia balsu. Mano net veidai paraudonavo ir graudu pa-

sidarė. Sakau jai: kad — "toli gyvenate, o man ši vieta nėra gerai žinoma. Aš seniai ruošiausi jus aplankyti. Žinau, kad jūs su sesute š. Marija daug gero padarėte šaulių kuopai ir daug veltui prikepėte baliams pyragų. To dėka mūsų kasos išdas žymiai padidėjo. Mes jus visuomet prisimename, ypač tuos didžiuosius parengimų balius ir tautos šventes, kur jūsų pyragais buvo papuošti stalai. Negalvokite, kad mes jus primiršome. O ne, visuomet prisimename ir prisiminsime ateityje...

Ji vėl šaukia balsu:

— Karuža! Aš tave visuomet prisimenu, esi geras šaulių pirmininkas ir veikėjas, bet kodėl mane užmiršai, o aš už tavo sveikatą visuomet, prisiminsiu, meldžiuosi, kad ilgai gyventum ir dirbtum su šauliais ir Lietuvai. Karuža! Neapleisk mane ir dažniau atvažiuok aplankyti.

Ji dairosi ir žiūri į mane, bet, rodos, nemato. Man net graudu darosi. Visi klausosi ir tyli, bet ji vis šaukia, kad dažniau atvažiuočiau jos aplankyti. Prašo, kad ir kiti šauliai-lės aplankytų. Pasižadų atvykti ir kitą kartą, nes jau dabar žinau kelius, kuriais galima pasiekti Fallbrook miestelį.

Suku kita kryptimi temą. Prašau visus svečius ir jos sūnų Algirdą išeiti į kitą kambarį ir palikti mane vieną su šaule Sofija Buikūtiene, kuri žila, kaip pražydusi pavasario metu sodų obelis, senutė, ligų iškankinta, 91 m. amžiaus.

Sūnus p. Algirdas juokauja ir sako:

mito redaktorė Stefanija Kaunelienė su vyru Ignu, atvykę iš Westland, MI.

LŠST pirmininkas Mykolas Abarius tarė žodį ir pasveikino atvykusius į gegužinę. Taip pat jis pranešė, kad "Švyturio" j. šaulių kuopos pirminin-

kas Bronius Valiukėnas liepos 16 d. atšventė 70-tą gimtadienį. Įteikė jam dovaną ir sugiedota ilgiausių metų! Gausus svečių atvykimas ir dalyvavimas gegužinėje įrodė, kaip žmonės mėgsta ir vertina "Pilėnus". Užkalbinus ne vienas pasakė: lyja, tai lyja,

bet ką gi namuose darysi — reikia važiuoti...

"Švyturio" j. šaulių kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas padėkojo už jam įteiktą dovaną ir ilgiausių metų linkėjimus.

A.Gr.

Dvi sesutės Steikūnaitės — Sofija Puikūnienė ir Marija Banionienė — 1919 - 1920 metų Lietuvos Laisvės kovų partizanės

— Ponas Karuža, mus išvarai, tai gal atliksi jau paskutinę išpažintį su mano mama, kad mes nieko negirdėtume?!

— Ne p. Algirdai, aš nesu kunigas, kad išpažintis atlikčiau su ligone š. Sofija. Noriu gauti iš tavo mamos daugiau biografinių žinių apie jos gimimą, mokslą ir gyvenimą, gal, grįžęs namo, ką nors parašysiu į spaudą apie tavo mamą Sofiją.

Jie išėjo visi į kitą kambarį ir likome mudu dviese. Ji sukaupe visas jėgas ir man papasakojo, su gera atminčia, daug ką prisiminusi iš praeities.

Ji skundžiasi savo sveikatos prara-

dimu senatvėje ir kad daug ją vargina sunki skausminga senatvės liga ir sūnų Algirdą privargina. Bet jis geras sūnus ir labai globoja ir prižiūri mano ligoje ir pas daktarus nuveža ir į ligoninę. Turiu puiku sūnų ir tuo džiaugiuosi ir Dievui dėkoju. Dabar aš jums papasakosiu apie save, savo šeimą, mokslą, mokytojos profesiją, apie Lietuvos atsikūrimą, partizanus ir vedybas su mjr. Jonu Puikūnu. Ji sako:

Šeimoje augome 4 dukros ir du broliai: Marija, Sofija, Uršulė, Barбора, Kastantas ir Jonas. Esame dvarininko Kazimiero Steikūno vaikai, Ba-

lininkų miestelis, Balininkų dvaras, Ukmergės apskrityje. Sofija Steikūnaitė, antras mano vardas Uršulė ir Kazimiero duktė, o motinos pavardė ir vardas: Ona Jarulevičiūtė. Aš Sofija ir mano sesuo vyriausia sesuo Marija Steikūnaitės buvome partizanės, talkininkės 1918 - 1919 - 1920 metais, kur daug padėjome kovose partizanams, savanoriams ir šauliams, nes ir aš su sesute Marija ir broliu Jonu buvome šauliai 1919 metais. Daug padėjome kovose sužeistiesiems laukuose, miškuose, kurie kovojo prieš bolševikus ir prie Širvintų, Giedraičių, su lenkais. Jiems gabenome

maisto produktus, šovinius ir mediciniską paramą: sužeistiems raišiojome žaizdas ir nešėme maisto produktus naktimis į frontą visiems savanoriams, partizanams, kovojusiems už Lietuvos nepriklausomybę Ukmergės apskrityje.

Brolis Kastantas buvo išvykęs laimės ieškoti į Ameriką. Europoje kilo karas 1917 - 1918 metais. Kastantas, gyvendamas Amerikoje, stojo savanorių į amerikiečių kariuomenę, kur buvo išvežtas laivu į Europą. Kariavo Prancuzijos fronte ir žuvo kautynių metu ir daugiau negrįžo. Taip praradome jauniausią brolių Kastantą.

Ji, dejuodama, vis atsidūsta ir pasakoja man toliau savo patirtus ir pergyventus įspūdžius, besikuriant Lietuvos laisvei ir nusikratant caro ilgus nepakenčiamos priespaudos ir žiaurių žandarų persekiojimų ir Vokietijos okupacijos.

Vokiečiams pasitraukus, siautė bolševikai ir norėjo užkariauti Lietuvos teritoriją, bet Lietuvos jaunimas ir savanoriai kariai vieningai pasipriešino bolševikams 1918 - 1919 metais. Mūsų apylinkėje siautė bolševikų sukilėliai, revoliucionieriai prieš carą ir ypatingai prieš pasipriešinimą atgauti Lietuvai nepriklausomybę. Bolševikai sukilėliai stipriai kovojo prieš Lietuvos karius, partizanus, savanorius, kurie gynė visomis turimomis kariškomis priemonėmis Lietuvos šalį. Daugiausia kovėsi prie Panevėžio, Ukmergės ir kitur, nes jie šiuos miestus buvo užėmę, bet mūsų kariai juos nugalėjo, ir jie turėjo trauktis į rytus iki Daugpilio. Bolševikus nugalėjus, pasipriešino bermontininkai, bet ir šiuos mūsiškiai nugalėjo. Vėliau 1920 metais prasidėjo kovos su lenkais prie Giedraičių, kurie irgi smarkiai atakavo Lietuvos karius rytų pusėje. Mes trys partizanavome. O Uršulė ir Barbora liko namuose ir talkininkavo tėvams prie žemės ūkio darbų.

— Dar pamiršau papasakoti apie savo brolių Joną, kuris apylinkėje pirmas sukviatė visus jaunuolius stoti partizanais — ginti nuo priešų Lietu-

vos šalį ir iškovoti visišką laisvę. Kiek buvo susirinkę jaunimo, visi vyrai įsirašė į partizanus kovai prieš šalies priešus. Jonas buvo sukviestųjų vadovas ir visi bendrai įsijungė į besikuriančius partizanų dalinius ir pasiskirstė vietoves, kur laukė puolančių priešų, o kita dalis įsijungė į Lietuvos reguliarią kariuomenę. Jų gretos padidėjo ir drąsiai žygiavo į kovos lauko pozicijas. Taip jie visi sutartinai gynė Lietuvos šalį nuo priešų. Bolševikai turėjo gerus ginklus, buvo geriau aprūpinti maisto produktais ir apręngti kariškais rūbais, bet plėšė ir vietos ūkininkus, o mūsų karių eilės buvo menkos, visko trūko: ginklų, aprangos ir maisto produktų, bet visi buvo karingai nusiteikę ir drąsūs fronte.

Bolševikus nuvijo link Daugpilio ir nutildžius bermontininkus, visi kariai ir partizanai atsigavo, aprimo, bet karo vadai nepasitikėjo. Todėl, vieni liko apsaugoje rytų Lietuvos teritorijoje, o kitus kariuomenės vadovybė pasiuntė prie Giedraičių sienos. Lietuvos kariai visu pasieniu būrėsi prie Lenkijos sienos, bet nebuvo tikri, kad Lenkijos kariuomenė puls Lietuvos teritoriją. Todėl ir pilnai nebuvo pasiruošę kovai su lenkais. Tik staiga prie Giedraičių, Širvintų visu frontu prasilažė Želigovskio kariuomenė, užėmė Ukmergės apskritį ir žygiavo toliau į vakarus. Bet nors ir kariuomenės daliniai išsiblaškę, bet greitai karo vadai susiorganizavo miškuose ir Ukmergės rytų pusėje, nakties metu mūsų kariai užpuolė lenkų kariuomenės štabą, kuris išsigando ir davė įsakymą, kad lenkų kariuomenė trauktųsi atgal. Jie bėgo, o mūsų kariai ir partizanai jiems nedavė atsikvėpti ir juos nuginė už Giedraičių į Vilniaus pusę. Daugiau lenkai negrįžo, bet kovos dar ėjo prie Gardino ir Vištyčio, bet ir čia lenkus sumušė kariai, savanoriai ir partizanai. Lietuvos teritorija buvo išlaisvinta. Tai ir mano, sesutės Marijos ir brolio Jono partizanavimas nenuėjo veltui, kur mūsų trejetukas prisidėjo prie Lietuvos atvadavimo ir tuo džiau-

giuosi šiandien...

Ji pavargo pasakodama, bet stebėjauosi jos atmintimi, nes tiksliai su meile ir nuoširdumu su pertraukomis man viską papasakojo. Nuostabu, kad tokioje sunkioje ligoje ji dar prisiminė tą sunkų laikotarpį, kuris slėgė Lietuvos šalį, ypač 1918 - 1920 metus.

Ji vėl dejuoja ir sako:

— Apylinkių stambieji ūkininkai, dvarininkai pristatydavo maisto produktus į frontą. Nešdavo pėsti ir vežė vežimais. Visi gyventojai aukojosi dėl Lietuvos laisvės. Taip mūsų vyrai narsiai gynė šalį nuo priešų. O mes dvi sesutės buvome partizanės, slaugės, talkininkės, kur tik reikėjo, mes ėjome, nors ir mirtis žiūrėjo į akis. Buvo daug rūpesčių ir sunkus rizikingas darbas, bet darbą atlikome su meile ir nuoširdumu besikuriančiai Lietuvai. Dalis jaunimo, karių, partizanų, savanorių žuvo fronte dėl savo tėvynės išlaisvinimo...

Ir vėl ji dejuoja, pavargo pasakodama ir skundžiasi kojų skausmais sąnariuose ir vėl ji sako:

— Mano tėvas Kazimieras Steikūnas artimai bendradarbiavo su advokatu Jonu Vileišiu, kuris pasižymėjo kovose prieš caro priespaudą. Jis buvo artimas draugas su dr. Vincu Kudirka. Žinai, Karuža! Jau esu primiršusi ir tų partizanų vadų pavardes, kuriuos savo laiku gerai žinojau, nes ši baimi mano senatvės liga užslopinė mano atmintį. Ji dar sako:

— Ėjau kartu su Elena Vileišyte į Vilniaus gimnaziją, bet buvome skirtingose klasėse A ir B klasėse. Ponai Vileišiai buvo stiprūs rėmėjai. 1919 - 1920 metais ir labai buvo geri talkininkai visuose reikaluose, ypač jis pasižymėjo kovoje carizmo laikais už lietuviško žodžio skleidimą Lietuvoje ir palaikė artimus ryšius su visais didžiaisiais knygnešių platintojais, ypač su Kudirkos Naumiesčio knygnešiais, kurie ten gabeno knygas iš Tilžės. Vileišis buvo garbingas žmogus ir plačiai žinomas visoje Lietuvoje. Adv. Jonas Vileišis po visų karų, buvo Kauno miesto burmistras. Aš jį labai gerbiu. Tikrai buvo geras Lietu-

vos patriotas, kurio darbai liko amžiais byloti Lietuvos istorijoje. Todėl ir mano tėvas Kazimieras daug prisidėjo prie vietos karių pagalbos, nes iš savo dvaro gabeno maisto produktus į fronto linijas. Net karo metu ūkio darbai sustojo. Mano tėvas turėjo didelį dvarą. 8 valakus žemės, 160 hektarų dirbamos žemės ir miškų. Buvo pavyzdingas ūkis, turėjo gerus ir žvalius žirgus, daug gyvulių. Mūsų dvaro žemės buvo labai geros ir derlingos. Ir šiandien prisimenu savo tėviškę ir Lietuvą myliu ir dažnai prisimenu savo gerus tėvus, sesutes ir brolius...

Vėl ji dejuoja ir sako:

— Karuža, Karuža! tu geras žmogus, aš tave myliu, nes labai gražiai sugyvenome ir kartu dirbome šaulišką darbą daumantiečių šaulių kuopoje. Žinai, esu pavargusi ir gal šis mano pasakojimas nebus pilnai tikslus, bet aišku pačiam, ką čia tau pasakojau sunkiai sirgdama, o tu parašysi taip, kaip tau patiks po mano mirties, nes baigiu savo dieneles, sirgdama lovoje, ir gal diena už dienos Dievulis pasišauks pas save.

Pamačiau, kad šaulė Sofija Puikūnienė pradėjo verkti ir dejuoti apie savo sunkią senatėvs ligą, amžių ir sunkų ligos gyvenimą, bet džiaugėsi, kad turi gerus vaikus: Algirdą Puikūną, Giedrę Blažienę ir Mildą Mičiulienę su šeimomis. "Dėkoju Dievui, kad sūnus Algirdas ir dvi dukros visuomet mane globoja ligos patale. Tai puikūs ir geri vaikai..."

Taip baigėme nuoširdų pasikalbėjimą su šaule Sofija Puikūniene, kuri su sesute Marija Banioniene visuomet gražiai sugyveno ir mūsų parengimams kepdavo pyragus ir paruošdavo balius parengimams su šaule Ona Orloviene, Marcele Uksiene ir kitomis. Visus darbus atlikdavo veltui ir savo produktus aukodavo. Šios dvi sesutės — Marija ir Sofija priklausė eilei organizacijų: šaulių, birutiečių, dukterų, Vyčių, Liet. Bendruomenei ir visoms talkininkavo veltui.

Taip artėjant vakarui, baigėsi mūsų viešnagė su šaule Sofija Puikūniene

ir jos sūnumi Algirdu. Atsisveikino ir vėl tais pačiais keliais grįžome namo į Angelų miestą, Los Angeles.

Los Angeles buvo įsikūrusi 16-sios Vasario gimnazijos aukų rinkimo būreliai. Ilgiausiai būreliui vadovavo Sofija Puikūnienė. Ji 16-sios Vasario gimnazijai surinko, aukų per \$12,000. Aš keliaudamas po Europą 1975 - 1979 metais, buvau užvažiaavęs į Vasario 16-sios gimnaziją ir įteikiau Sofijos įduotą čekį, rodos, apie \$1,000. Ten susipažinau su gimnazijos buhalteriu p. Antanu Veršeliu, ir jis man pateikė sąskaitą iš knygų, kur minima suma buvo pristatyta Sofijos Puikūnienės. Didelė padėka š. Sofijai Puikūnienei, kuri su pasišventimu rinko iš žmonių šias aukas ir savo pridėjo ir eilę metų siuntinėjo Vasario 16 gimnazijai. Ji drauge su savo vyru mjr. Jonu Puikūnu ir sesute š. Marija yra daug aukojusi įvairioms organizacijoms, nes jie visi buvo geri lietuviai. Sofija Steikūnaitė baigė gimnaziją ir mokytojų seminariją Vilniuje, mokytojavo Balininkuose, Ukmergėje. Sofija susipažino savo tėviškėje su sav. kūrėju, majoru, teisininku Jonu Puikūnu ir ištekejė, o sesuo Marija irgi susipažino su sav. kūrėju mjr. Matu Banioniu ir sukūrė šeimą, kuri tuo metu tarnavo Kauno miesto centriniam pašte. Susilaukė sūnaus Mindaugo. Gražiai buvo įsikūrę ir gyveno visą laiką Kaune. Vyras tarnavo kariuomenėje, o paaugęs sūnus Mindaugas mokėsi Kauno Aušros berniukų gimnazijoje. Kilus karui su Vokietija, kada vokiečių kariuomenė išvijo bolševikus iš Lietuvos, ir vėl grįžus bolševikų kariuomenei į Lietuvą, 1944 m. vasarą, mjr. Matas Banionis pasitraukė į Vakarų Vokietiją ir 20 m. amžiaus sūnus Mindaugas, o žmona Marija pasiliko Kaune. Rusams okupavus Lietuvos teritoriją, ji gyveno Kaune ir sunkiai skurdo be vyro ir sūnaus.

Mjr. Matas Banionis emigravo į Ameriką ir apsigyveno Čikagoje. Sūnus Mindaugas emigravo į Kanadą, vėliau persikėlė gyventi į Detroitą, ten sukūrė šeimą ir atvyko į Los

Angeles, susilaukė 4 sūnų ir dukros, šiandien jie visi studentai. O p. Puikūnų šeima emigravo į Ameriką ir apsigyveno Čikagoje. Vėliau dėl sveikatos negalavimų mjr. J. Puikūnas su šeima persikėlė gyventi į Los Angeles, nusipirko namus ir gerai įsikūrė. Jų sūnus ir dukros sukūrė šeimas ir gerai įsikūrė. Bet vėliau visi išsikėlė gyventi į Fallbrook miestelį, nes senieji buvo pensininkai, o jų sūnus Algirdas ir dvi dukros įsigijo nuosavus namus ir ten darbavosi, kur ir dabar su šeimomis gyvena...

1964 metais, rodos, Rusijos vadas Kruščiovas vizitavo Ameriką. Sustojo Čikagoje. Ta proga pasinaudojo mjr. Matas Banionis ir nuvyko į miesto centrą. Nežinau, koku būdu jis priėjo prie Kruščiovo ir jam įteikė prašymą, kad išleistų jo žmoną Mariją Banionienę atvykti pas savo vyrą Matą Banionį į Čikagą. Kruščiovas priėmė prašymą ir pažadėjo jam, kad greitai atvažiuos jo žmona pas jį. Kruščiovas grįžo iš Amerikos į Maskvą ir perdavė prašymą emigracijos įstaigai, kuri netrukus pakvietė Mariją Banionienę ir pasakė, kad pasiroštu emigracijai. Taip netrukus susitvarkė emigracijos dokumentus ir atvyko Marija pas savo vyrą į Čikagą. Bet jai nepatiko Čikagos drėgnas, šaltas klimatas, ir ji, palikus vyrą, atvyko pas sūnų Mindaugą ir p. Puikūnus į Los Angeles.

Mjr. Matas Banionis gimė ir augo Marijampolės apskrityje, mirė ir buvo palaidotas Šv. Kazimiero kapinėse Čikagoje. Marija Banionienė čia sunkiai darbavosi, bet buvo laiminga, nes čia gyveno plati Puikūnų ir Steikūnų giminė. Ji priklausė kelioms organizacijoms, bet daugiausia darbavosi su šauliais. Buvo nepamainoma ir labai kruopšti parengimuose. Abidvi sesutės labai gražiai sugyveno ir parengimuose šeiminkavo. Marija Banionienė ir Ona Orloviene — pirmos pasisiuvo šaulišką uniformą. Marija Banionienė buvo J. Daumanto šaulių kuopos vėliavos dalies mecenatė ir kartu kūma su a. a. teisininku

(Nukelta į 320 psl.)

MŪSŲ MIRUSIEJI

RAMOVĖNAI - KARIAI, ŠAULIAI, BIRUTIETĖS . . .

A. A. SAVANORIS KŪRĖJAS POVILAS JANUŠONIS

Negailestingas laikas baigia sudildyti Nepriklausomybės kovų pirmųjų gretas. Jie vienas po kito iškeliauja į Anapilį pas savo protėvius.

1990 m. birželio mėn. 30 d. savanoris kūrėjas Povilas Janušonis apleido mūsų eiles. Buvo gimęs 1897 m. gruodžio mėn. 14 d., Saldogalos km., Saločių vls., Biržų aps. Paskelbus Lietuvos karinių pajėgų atkūrimą, iš Šiaulių gimnazijos stojo į I husarų eskadroną, kuris priklausė Kauno komendantūrai. Buvo priimtas į I Karo mokyklos laidą, bet iš ten buvo atšauktas ir paskirtas į informacijos bei propagandos tarnybą. Iš karinės tarnybos vėl grįžo į Šiaulių gimnaziją, kurią baigė 1923 m. Studijavo teisę, bet diplomo neapgynė. Dirbo Vidaus reikalų žinyboje. Buvo Kėdainių aps. viršininkas, Kauno aps. policijos vadas, ministerijos referentas ir ėjo kitokias pareigas.

1935 m. vedė Juzę Radavičiūtę. 1944 m. pasitraukė su šeima į Vokietiją, iš kur 1947 m. atvyko į Kenosha, WI. Abu Janušoniai išaugino ir išmokslino sūnų Vytautą, kuris savo keliu seka tėvelį ir motulę. Žmona med. gydytoja Palmira jam padeda auklėti sūnus — Rimą ir Gintą.

Jaunystėje Povilas aktyviai dalyvavo moksleivių ateitininkų veikloje. Čia, Amerikoje, priklausė šauliams ir Liet. Bendruomenei. Uoliai rėmė visokeriopą lietuvišką veiklą bei spaudą. Gausiai aukojo lietuviškiems reikalams. Sąžiningai lankė susirinkimus ir kultūrinius renginius.

Už nuopelnus Lietuvai apdovanotas Sav.-Kūrėjų ir Nepriklausomybės 10-čio medaliais ir LŠST Žvaigždės

ordinu. Buvo išrinktas DLK Kęstučio šaulių kuopos garbės šauliu.

Šermenų koplyčioje rožinį atkalbėjo kun. Ant. Miciūnas, MIC. Atsiveikimui pravedė ir šaulių vardu atsiveikino LŠST garbės narys P. Patrušaitis. Š. Vikt. Kažemėkaitis atsiveikino Altos, o š. Zen, Lukauskas — Liet. Bendruomenės vardu.

Gedulingas pamaldas lietuviškai atlaikė ir pamokslą pasakė kun. Ant. Miciūnas, Šv. Petro parapijos klebonas. Jam asistavo kun. Juozas Augūnas, MIC. Per pamaldas giedojo Šv. Kazimiero parapijos choras, vadovaujamas š. muziko J. Grimskio.

Po pamaldų velionis palydėtas į Šv. Jurgio katalikų kapines ant Mičigano ežero kranto, kur jau amžinam poilsiui yra atsigulę daug lietuvių.

Marija, Marija giesmės ir Lietuvos himno žodžiais atsiveikinome su ištikimu šiaurės Lietuvos sūnumi Povilu Janušoniu. Tegul būna jam lengva Amerikos žemelė!

Jurgis Milas

MIRĖ J. JAŠINSKAS

Liepos 30 d. So. Bostone mirė Jurgis Jašinskas, žurnalistas, Bostono lietuvių dramos sambūrio narys-aktorius, "Ramovės" sąjungos Bostono skyriaus pirmininkas ir kitų organizacijų talkininkas bei rėmėjas, sulaukęs 83 metų.

Atsiveikimas su juo rugpjūčio 4 d. įvyko Caspero laidotuvių namuose prie karsto, apdengto Lietuvos trišpalve. Atsiveikimui vadovavo "Laisvės varpo" vedėjas Petras Viščinis. Maldas pravedė dr. Alfredas Kriškiūnas. Velionio gyvenimo kelią ir veiklą tėvynėje bei išveivijoje paryškino Zigmas Gavelis, Atsiveikimo žodžius tarė: ramovėnų Bostono skyriaus vardu Martynas Dapkus, o Bostono lietuvių dramos sambūrio vardu Petras Viščinis. Lankytojai vietoje gėlių "Dovana Lietuvai" vėjui suaukojo 170 dolerių, kurie pasiūsti LB krašto valdybai.

Jurgio Jašinsko palaikai rugpjūčio 5 d. palaidoti Blue Hills kapinėse, Braintree, šalia žmonos Lydijos ir dukros Giedrės. Kapinėse paskutinį atsiveikimimo žodį tarė Algirdas Budreckis. Sugiedotas Lietuvos himnas, vėliava nuo velionio karsto įteikta jo žentui Allen Cohrane, kuris pagal mirusiojo žinomą valią perdavė ją "Laisvės varpo" vedėjui Petru Viščinui.

Velionis paliko testamentą, kurio vykdytojais paskirti Algimantas Skabeikis, Romas Veitas ir Petras Viščinis. Ji su mirusiojo žentu Allen Cohrane ir bičiuliais Veronika ir Zigmū Gaveliais rūpinosi laidotuvėmis.

Jurgis Jašinskas gimė 1907 m. kovo 16 d. Kilučių km., Biržų valsč. ir apskr. Mokėsi Biržų gimnazijoje,

1930 m. baigė Karo mokyklą aspirantu. 1932 - 34 metais mokėsi Eksperimentinio dramos teatro studijoje. 1936 metais baigė Aukštuosius Kūno Kultūros kursų Kaune. Mokytojavo Tauragės mokytojų seminarijoje, Kauno Aukštesniojoje Technikos mokykloje ir "Aušros" berniukų gimnazijoje.

1942 - 44 m. buvo mokyklų inspektorius Kūno Kultūros rūmuose, Kaune. Nuoi 1925 m. Lietuvoje bendradarbiavo *Biržų žiniose*, *Lietuvos žiniose*, *Socialdemokrate*, *Karyje* ir *Lietuvos mokykloje*. Vokietijoje: *Mintyje*, *Mūsų kelyje* ir *Žiburiuose*.

1949 m. atvykęs į JAV, Jurgis Jašinskas rašė: *Drauge*, *Naujienose*, *Sporte*, *Lietuvių Enciklopedijoje*, *Mūsų sparnuose*, *Keleivijoje*, *Lietuvių balse*, *Karyje*.

Atskirais leidiniais išleista: *Melagingas Mikasės laiškas* ir *Julius Janonis — poetas ir revoliucionierius*.

(*Draugas*, 1990.8.15)

MIRĖ RAMOVĖNAS KAZYS GAIŽUTIS

1990 m. birželio 14 d. į amžinuosius namus iškeliavo a.a. Kazys Gaižutis, palikdamas giliam liūdesyje žmoną Uršulę, sūnų Petrą su šeima.

Velionis Kazys Gaižutis gimė 1914 m. gruodžio 25 d., Ginučių km. septynių vaikų ūkininko šeimoje. Sulaukęs 21-mų metų amžiaus karinę prievolę atliko Lietuvos karo aviacijoje. Grįžęs į civilinį gyvenimą 1941 metais vedė Uršulę Ramanauskaitę ir dirbo Kauno autobusų stoties bagažinėje. Kai antrą kartą raudonoji armija artėjo prie Kauno, Kazys Gaižutis su šeima pasitraukė į Vokietiją. Apsigyveno Gilinges pabėgėlių stovykloje. 1949 metais Kazys Gaižutis emigravo į JAV ir apsigyveno Klivlande, Ohio, kur susirado darbą, ir čia dirbo iki išėjo į užtarnautą poilsį — pensiją.

Priklausė Lietuvių susivienijimo Amerikoje 36 kuopai, kur ėjo kuopos kasininko pareigas; LKVS "Ramo-vei", Klevelando skyriui, Lietuvos

vyčiams, pensininkams ir šauliams, kur visą laiką buvo pavyzdingas narys.

Su velioniu atsisveikinimas įvyko Jakobs laidotuvių namuose birželio 15 d. Šv. Jurgio parapijos klebonui kun. J. Pacevičiui atkalbėjus maldas, karstą dengiant lietuviškai trispalvei atsisveikinimo žodį tarė ramovėnų vardu skyriaus pirm. Vytautas Januškis, Čiurlionio ansamblio vardu Vl. Plečkaitis, pensininkų ir parapijos komiteto vardu Jadvyga Budrienė. Sekančia dieną velionio a.a. Kazio Gaižučio kūnas buvo palydėtas į Šv. Jurgio parapijos bažnyčią, kur kun. J. Pacevičius atnašavo už velionį šv. mišias ir tarė gražų žodį. Po mišių velionio kūnas, palydint didelei mašinų vilkštinei, nuveštas ir palaidotas Visų sielų kapinėse. Po laidotuvių apeigų, karstą dengusią lietuvišką trispalvę vėliavą velionio našlei įteikė ramovėnai Jonas Citulis ir E. Prancuskus. Visi dalyviai buvo pakviesti į Gintaro valgyklą užkandžiams.

Brangus ir taurus lietuvi Kazimierai, tebūnie Tau šios svetingos šalies žemelė lengva amžino poilsio vieta.

E. Prancuskus

Atkelta iš 318 psl.

Stasiu J. Paltumi. Ji daug dirbo šaulių kuopai, už nuopelnus buvo apdovanojama LŠST šaulių žvaigždės medaliu. Taip pat buvo apdovanojama šaulių medaliu ir š. Sofija Puikūnienė, nes ji su savo vyru mjr. J. Puikūnu padovanojo šaulių kuopai Lietuvos trispalvę vėliavą — jų atminimui.

Marija Banionienė gimė 1897 metais, mokėsi Vilniaus gimnazijoje, lankė mokytojų seminariją, bet vėliau pasuko į paštininkės tarnybą, nes jai buvo šis darbas daugiau prie širdies. Marija sulaukė gilos senatvės ir mirė 1986 m. balandžio 4 sulaukusi 89 m. amžiaus. Jos laidotuvėmis rūpinosi sūnus Mindaugas Banionis. Buvo iškilmingai palaidota, bažnytinės apeigas atliko kun. dr. V. Bartuška ir šauliai. Palaidota Šv. Kryžiaus kapinėse, šalia tragiškai žuvusio anūko Mindaugėlio Nanioniuko, 16 m. amžiaus.

Aš buvau išvykęs 7 savaitėms atostogų į Europą. Grįžęs iš atostogų namo, sužinojau liūdną žinią, kad mirė šaulė Sofija Puikūnienė 1989 m. rugpočio 15 d. Labai nusiminiau ir apgailestavau, kad negalėjau dalyvauti jos laidotuvėse. Ji mirė Šv. Marijos į dangų įžengimo dieną. Ši diena katalikams yra labai svarbi. Sofija Puikūnienė mirė Fallbrook miestelio ligoninėje, sulaukusi 91 m. amžiaus. Jos palaikai buvo atvežti 1989 m. rugpjūčio 18 d., vakare į Los Angeles Šv. Kazimiero bažnyčią, kur rožinį sukalbėjo prel. dr. V. Bartuška ir pasakė specialiai pritaikintą pamokslą velionės Sofijos garbei. Velionė Sofija buvo pašarvota su gražiais, brangiais tautiniais rūbais ir keleta eiliu gintaro karolių. Prie karsto budėjo J. D., š. kp. uniformuoti šauliai ir šaulės. Sekančios dienos ryte, rugpjūčio 19 d. 9:30 val. atnašavo šv. mišias už a.a. Sofijos Puikūnienės sielą prel. dr. V. Bartuška. Solistė Janina Čekanauškienė giedojo bažnyčioje ir vargonais grojo komp. Aloyzas Jurgutis. Palaikus prel. dr. V. Bartuška su vilkstinė automobilių palydėjo į Šv. Kryžiaus kapines, Culver City, California. Atsisveikinimo žodį kapuose tarė: birutiečių vardu, pirm. Alfonsa Pažiūrienė, draugų vardu žurn. Algirdas Gustaitis ir šaulių vardu š. kp. pirm. Juozas Pažera. Buvo sugiedota Marija, Marija ir Lietuvos himnas. Po to šaulių kuopos pirm. J. Pažera nuėmė nuo karsto trispalvę Lietuvos vėliavą ir įteikė velionės sūnui Algirdui. Laidotuvėmis rūpinosi sūnus Algirdas, dukros: Giedrė Blažienė ir Milda Mičiulienė. Buvo palaidota šalia vyro mjr. Jono Puikūno. Po laidotuvių šeimos vardu J. Pažera pakvietė visus dalyvius pietums į Šv. Kazimiro parapijos didžią salę. Pietų metų dar kai kurių organizacijų pirmininkai ir pavieniai kalbėjo ir plačiau išryškino jos gyvenimo kelius, darbus organizacijoms ir Lietuvai. Nuliūdime liko sūnus Algirdas Puikūnas, dukros: Giedrė Blažienė, Milda Mičiulienė su šeimomis ir kiti giminės ir artimieji.

ADMINISTRATORIAUS PRANEŠIMAS

AUKOS KARIUI:

- \$324.00**
LKVS RAMOVĖS Clevelando skyrius. Aukos surinktos 1990.VII.29 per sk. sekretorių Igną Stankų. (Aukojo: 26 dol. Aleksas ir Valerija Spirikaičiai; 25 dol. dr. Viktoras Stankus; 20 dol. Vytautas ir Ona Jokubaičiai, 15 dol. Augustinas Rastauskas ir Izabelė Jonaitienė, 10 dol. Edvardas Bliumentalis, Vincas ir Nora Čeičiai, Vytautas ir Juane Januški, Antanas Jonaitis, Vincas ir Marytė Skirpstai, Dominikas Vaičiūnas; 6 dol. Juozas Šlapelis ir Ignas Stankus; 5 dol. Mečys Aukštuolis, Stepas Butrimas, Jonas Berniškis, Vladas Blinstrubas, Jonas Balbatas, Jadvyga Budrienė, Bronius Bernotas, Antanas Balasevičius, Povilas Banionis, Kęstutis Šukys, Jonas Citulis, Zenonas Dučmanas, Julius Kazėnas, Feliksas Jura, A. Gylys, Vytenis Miškinis, A. & R. Petrauskiai, Stasys Pabrinkis, Edvardas Stepas, Petras Skardis, Vacys Račiūnas, Petras Vyšniauskas ir J. Vaškas; 4 dol. Jonas Kavičius; 3 dol. Arv. Balas, Alg. Pautienis ir Mr. XX, Jonas Narušas, Vladas Bačiulis, Jonas Šarkauskas, Petras Tamulionis ir Povilas Šukis; 2 dol. p.
- Bujokienė, p. Tijūnelis, Jonas Velykis; 1 dol. p. Razgaitis ir p. Balasevičius). **\$10.00**
DLK Kęstučio kp., WI
Alg. Budreckas, IL
J. Gurevis, IL
- \$79.00**
Ema Pusneraitienė
- \$55.00**
J. Klimas, B. C.
- \$50.00**
LŠST M. Jankaus šaulių kp. Brocktone, MA per išd. A. Šeduikį
- \$30.00**
K. Juškaitis, IL
- \$24.00**
P. Girnys, Anglija
L. Jurkūnas, NY
Pov. Karosas, CT
J. Stasaitis, MA
- \$20.00**
A. Kenstavičius, B. C.
- \$17.00**
A. Butas, NY
- \$14.00**
Dr. P. Kisielius (St. J. Yurkus), IL
- \$9.00**
M. Labanauskas, IL
B. Paulionis, OH
- \$7.00**
V. Vaičeliūnas, ONT
- \$5.00**
V. Apanius, OH
J. Ališauskas, IL
F. Damaševičius, Australija
- \$4.00**
Al. Balas, OH
A. Deksnys, ONT
Vkt. Darulis, Prancūzija
A. Juška, Prancūzija
M. Karaška, VA
J. Švedas, FL
- Didi padėka aukotojams!
- Nesumokėjusieji prenumeratas už 1990 m. ir anksčiau prašomi tuoj sumokėti.

A. A. ONAI JUŠKAITIENEI

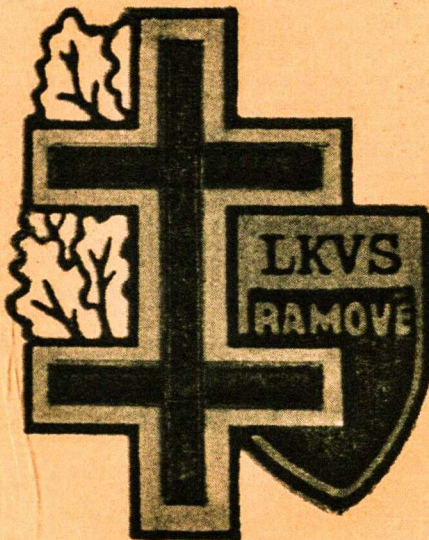
š. m. liepos 13 d. mirus, jos vyrui, LKVS "RAMOVĖ" Čikagos skyriaus Garbės nariui ir buvusiam skyriaus pirmininkui, KOSTUI JUŠKAIČIUI, šeimos nariams ir kitiems giminėms reiškiamo nuoširdžią užuojautą.

ČIKAGOS SKYRIAUS RAMOVĖNAI

A. A. ADOLFUI ŠETIKUI,

LKVS "Ramovė" skyriaus valdybos pirmininkui, mirus (1990 - VIII - 26), jo žmonai Albinai, dukroms Vaidilutei ir Daivai, sūnui Arūnui Kanoadoje, broliui ir seseriai Lietuvoje, jų šeimoms bei artimiesiems užuojautą reiškia

NIAGAROS PUSIASALIO RAMOVĖNAI

"KARIO" PLATINTOJAI

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St.,
North Geelong, Vic. 3215

S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street,
NSW, 2199

KANADOJE

TORONTO, ONT. —
V. A. Aušrotas, St. Prakapas.

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALST.

BROCKTON, MA —
A. Šeduikis, 990 N. Main St.

CHICAGO, IL —

"Gifts International", "Parama", "Patria"
Gifts & Electr.

DETROIT, MI —

V. Čižauskas (Šv. Antano parapijos
Spaudos kioskas).

WATERBURY, CT —

"Spauda"

ANGLIJOJE

S. Kasparas, 32 Puteaux House, Roman
Road, London E 2. ORF, England

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Raiffeisenstr. 4.

Spausdina:

FRANCISCAN PRESS
341 Highland Blvd.
Brooklyn, N.Y. 11207

91.361.57